

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNO MINISTARSTVO ENERGIJE, RUDARSTVA I INDUSTRIJE
PRIVREDNA/GOSPODARSKA KOMORA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

STRATEGIJA RAZVOJA INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE

**U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
ZA PERIOD 2013.-2023. GODINA**

Decembar 2012. godine

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNO MINISTARSTVO ENERGIJE, RUDARSTVA I INDUSTRIJE
PRIVREDNA/GOSPODARSKA KOMORA
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE**

STRATEGIJA

**RAZVOJA INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE U
FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE ZA PERIOD
2013.-2023. GODINA**

decembar 2012. godine

Sadržaj

Pregled tabela	6
Pregled dijagrama	8
Pregled priloga	9
1.UVOD	11
1.1.Osnove za izradu Strategije	12
1.2. Metodologija, učesnici, proces, struktura	12
1.3. Cilj Strategije	15
2. ANALIZA STANJA INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE FEDERACIJE BiH	16
2.1.Podaci dobijeni na osnovu upitnika	16
2.2.Struktura industrijske proizvodnje	19
2.2.1. Fizički obim proizvodnje po djelatnostima	19
2.2.2.Fizički obim proizvodnje po jedinicama proizvoda	20
2.2.2.1. Proizvodnja po jedinici proizvoda – Proizvodnja tekstila	20
2.2.2.2. Proizvodnja po jedinici proizvoda - Proizvodnja odjevnih predmeta dorada i bojenje krzna	22
2.2.2.3. Proizvodnja po jedinici proizvoda - Štavljenje i obrada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedlarskih i saračkih proizvoda i obuće	24
2.2.3. Zastupljenost industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije BiH, po kantonima	25
2.2.3.1. Unsko-sanski kanton	26
2.2.3.2. Posavski kanton	26
2.2.3.3. Tuzlanski kanton	27
2.2.3.4. Zeničko-dobojski kanton	27
2.2.3.5. Bosansko-podrinjski kanton	27
2.2.3.6. Srednjo-bosanski kanton	28
2.2.3.7. Hercegovačko-neretvanski kanton	28
2.2.3.8. Zapadno-hercegovački kanton	29
2.2.3.9. Kanton Sarajevo	29
2.2.3.10. Kanton 10	29
2.3. Zaposlenost po djelatnostima	31
2.3.1. Zaposlenost po intervalima starosti	32
2.3.2. Nezaposlena lica sa zanimanjima u struci tekstil, odjeća, koža i obuća	34
2.3.3. Prosječna neto plaća po zaposlenom, po djelatnostima	35
2.4. Učešće Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u bruto domaćem proizvodu	36
2.5. Investicije	39
2.5.1 Isplate za investicije	39
2.5.2. Ostvarene investicije	40
2.6. Energenti	42
2.7. Okoliš	43
2.7.1. Voda	43
2.7.2. Otpad	45

2.8. Učešće industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u dugu poreskih obveznika Federacije Bosne i Hercegovine	45
2.9.1. Spoljnotrgovinska razmjena Bosne i Hercegovine, po djelatnostima	45
2.9.2. Spoljnotrgovinska razmjena Federacije Bosne i Hercegovine	47
2.9.2.1. Spoljnotrgovinska razmjena Federacije BiH, po djelatnostima.....	48
2.9.2.2. Spoljnotrgovinska razmjena Federacije Bosne i Hercegovine, po Sektorima i odjeljcima SMTK	49
2.9.2.3. Izvoz i uvoz najznačajnijih proizvoda	52
2.10. Stanje proizvodnih programa, tehnologije i tehnoloških sistema.....	52
2.10.1. Stanje proizvodnih programa	52
2.10.2. Stanje tehnologije i tehnoloških sistema	53
2.11. Stanje obrazovnog sistema.....	54
2.12. Stanje konkurentnosti.....	55
2.13. Standardizacija	57
2.14. Direktive Evropske unije.....	59
2.15. Privatizacija.....	59
3. SWOT ANALIZA INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE FBiH.....	61
3.1. Snage.....	61
3.2. Slabosti	61
3.3. Prilike	61
3.4. Prijetnje	61
4. PROJEKCIJE RASTA I OČEKIVANA STRUKTURNA PRILAGOĐAVANJA INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE FEDERACIJE BiH.....	63
4.1. Perspektive razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije BiH u međunarodnoj razmjeni	63
4.2. Polazne osnove za izradu projekcija rasta i strukturne promjene industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije BiH.....	65
4.3. Projekcije rasta privrede Federacije BiH s posebnim osvrtom na industriju tekstila, odjeće, kože i obuće	69
4.4. Projekcija kretanja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije BiH	70
4.4.1. Bazni scenario – status quo projekcija.....	70
4.4.2. Alternativni scenario – poticanje proizvodnje s visokom dodanom vrijednošću.....	71
4.4.3. Radikalni scenario- država ne stoji iza ove grane industrije.....	72
5. TRŽIŠNO REPOZICIONIRANJE INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE FEDERACIJE BiH.....	73
5.1. Pozicioniranje BiH/Federacije BiH u međunarodnoj podjeli rada	73
5.2. Odrednice uspjeha industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije BiH....	74
5.3. Elementi tržišnog repositioniranja	75
6. ELEMENTI RAZVOJNE STRATEGIJE INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE FEDERACIJE BiH.....	79
6.1. Polazne činjenice o Industriji tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije BiH....	79
6.2. Koncept dugoročnog razvoja i ključna strateška opredjeljenja.....	80
6.3. Karakteristike razvojne strategije	81
6.4. Organizacioni elementi ostvarenja strategije.....	82

7. POLITIKE I MJERE STRUKTURNOG PRILAGOĐAVANJA INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE FEDERACIJE BiH	83
7.1. Uloga države u provođenju razvojne strategije	83
7.1.1. Proces restrukturiranja i modernizacije proizvodno-poslovnog procesa.....	84
7.1.2. Promjena strukture proizvodnje	85
7.1.3. Jačanje konkurentske pozicije	86
7.1.4. Investicije i jačanje izvoza	86
7.1.5. Uspostavljanje saradnje između proizvođača	87
7.2. Sistem poticaja u razvoju Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije BiH	88
7.2.1. Sistem državnih poticaja	88
7.2.2. Uloga poticaja u razvojnoj strategiji	89
8. ZAKLJUČCI	91
9. PREPORUKE	100
LITERATURA	101
PRILOZI DOKUMENTU	103

Pregled tabela

Tabela br. 1.	Podaci dobijeni na osnovu Upitnika
Tabela br. 2.	Pregled privrednih društava koja su odgovorila na Upitnik
Tabela br. 3.	Indeksi industrijske proizvodnje
Tabela br. 4.	Podaci o povećanju proizvodnje u odjeljku Proizvodnja tekstila
Tabela br. 5.	Grupe proizvoda za koje nisu evidentirani podaci o proizvodnji
Tabela br. 6.	Grupe proizvoda za koje nisu evidentirani podaci o proizvodnji
Tabela br. 7.	Podaci o povećanju proizvodnje u odjeljku Proizvodnja odjeće, dorada i bojenje krzna
Tabela br. 8.	Grupe proizvoda za koje nisu evidentirani podaci o proizvodnji
Tabela br. 9.	Grupe proizvoda za koje su evidentirani podaci o proizvodnji u 2010. godini
Tabela br. 10.	Grupe proizvoda za koje nisu evidentirani podaci o proizvodnji
Tabela br. 11.	Podaci o povećanju proizvodnje
Tabela br. 12.	Grupe proizvoda za koje nisu evidentirani podaci o proizvodnji
Tabela br. 13.	Indeksi industrijske proizvodnje Unsko-sanskog kantona
Tabela br. 14.	Indeksi industrijske proizvodnje Posavskog kantona
Tabela br. 15.	Indeksi industrijske proizvodnje Tuzlanskog kantona
Tabela br. 16.	Indeksi industrijske proizvodnje Zeničko-dobojskog kantona
Tabela br. 17.	Indeksi industrijske proizvodnje Bosansko-podrinjskog kantona
Tabela br. 18.	Indeksi industrijske proizvodnje Srednjo-bosanskog kantona
Tabela br. 19.	Indeksi industrijske proizvodnje Hercegovačko-neretvanskog kantona
Tabela br. 20.	Indeksi industrijske proizvodnje Zapadno-hercegovačkog kantona
Tabela br. 21.	Indeksi industrijske proizvodnje Kantona Sarajevo
Tabela br. 22.	Indeksi industrijske proizvodnje Kantona 10
Tabela br. 23.	Zastupljenost i Indeksi proizvodnje po kantonima Federacije BiH
Tabela br. 24.	Zaposlenost po područjima i oblastima
Tabela br. 25.	Odnos zaposlenih: Industrija FBiH – industrija TOKO FBiH(%)
Tabela br. 26.	Odnos zaposlenih: Prerađivačka industrija FBiH – industrija TOKO FBiH (%)
Tabela br. 27.	Odnos zaposlenih u industriji TOKO FBiH (%)

Tabela br. 28.	Zaposlenost po intervalima starosti – Industrija FBiH
Tabela br. 29.	Zaposlenost po intervalima starosti-Prerađivačka industrija FBiH
Tabela br. 30.	Zaposlenost po intervalima starosti-Industrija TOKO FBiH
Tabela br. 31.	Zaposlenost po intervalima starosti-Proizvodnja tekstila
Tabela br. 32.	Zaposlenost po intervalima starosti-Proizvodnja odjeće, dorada i bojenje krzna
Tabela br. 33.	Zaposlenost po intervalima starosti-Prerada kože i proizvodnja obuće
Tabela br. 34.	Zaposlenost po intervalima starosti (%)
Tabela br. 35.	Pregled nezaposlenih lica sa zanimanjima u struci TOKO, po kantonima FBiH
Tabela br. 36.	Ukupan broj nezaposlenih lica
Tabela br. 37.	Prosječna neto plaća po zaposlenom- po oblastima
Tabela br. 38.	Odnos prosječne neto plaće po zaposlenom: Industrija FBiH-industrija TOKO (%)
Tabela br. 39.	Odnos prosječne neto plaće po zaposlenom: Prerađivačka industrija FBiH-industrija TOKO (%)
Tabela br. 40.	Učešće industrije TOKO u bruto domaćem proizvodu
Tabela br. 41.	Učešće industrije TOKO u bruto domaćem proizvodu
Tabela br. 42.	Račun proizvodnje u području Proizvodnja tekstila
Tabela br. 43.	Račun proizvodnje u području Proizvodnja odjeće
Tabela br. 44.	Račun proizvodnje u području Proizvodnja kože i obuće
Tabela br. 45.	Isplate za investicije
Tabela br. 46.	Isplate za investicije po osnovnim izvorima finansiranja u 2010. godini
Tabela br. 47.	Ostvarene investicije
Tabela br. 48.	Ostvarene investicije stalna sredstva po tehničkoj strukturi-2010. godina
Tabela br. 49.	Ostvarene investicije nova stalna sredstva po tehničkoj strukturi u 2010. godini
Tabela br. 50.	Potrošnja energenata
Tabela br. 51.	Snabdijevanje vodom
Tabela br. 52.	Korištenje vode prema namjeni
Tabela br. 53.	Ispuštanje upotrebljene vode
Tabela br. 54.	Količine otpada koji nastaje u proizvodnim aktivnostima

Tabela br. 55.	Učešće industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u dugu
Tabela br. 56.	Izvoz i uvoz u Bosni i Hercegovini po područjima i odjeljcima KD
Tabela.br. 57.	Pokrivenost uvoza izvozom u Bosni i Hercegovini po područjima i odjeljcima KD
Tabela br. 58.	Izvoz i uvoz u Federaciji Bosne i Hercegovine po područjima i odjeljcima KD
Tabela br. 59.	Pokrivenost uvoza izvozom u Federaciji Bosne i Hercegovine
Tabela br. 60.	Izvoz po Sektorima i odjeljcima SMTK
Tabela br. 61.	Uvoz po Sektorima i odjeljcima SMTK
Tabela br. 62.	Pokrivenost uvoza izvozom u odjeljcima SMTK
Tabela br. 63.	Pokrivenost uvoza izvozom u ukupnoj vrijednosti
Tabela br. 64.	Izvoz i uvoz najznačajnijih proizvoda
Tabela br. 65.	Promet u trgovini na malo prema trgovačkim strukama
Tabela br. 66.	Mreža srednjih škola u Federaciji BiH
Tabela br. 67.	Studenti na Tehničkom fakultetu Bihać
Tabela br. 68.	Utrošak osnovnih sirovina i materijala

Pregled dijagrama

Dijagram br. 1.	Indeksi proizvodnje
Dijagram br. 2.	Izvoz iz Bosne i Hercegovine
Dijagram br. 3.	Uvoz u Bosnu i Hercegovinu
Dijagram br. 4.	Pokrivenost uvoza izvozom u Bosni i Hercegovini
Dijagram br. 5.	Indeks pokrivenosti uvoza izvozom
Dijagram br. 6.	Izvoz iz Federacije BiH
Dijagram br. 7.	Uvoz u Federaciju BiH
Dijagram br. 8.	Pokrivenost uvoza izvozom
Dijagram br. 9.	Indeks pokrivenosti uvoza izvozom
Dijagram br. 10.	GCI rang za BiH sa prikazanim subindeksima
Dijagram br. 11.	GCI rang za BiH sa prikazanim subindeksima
Dijagram br. 12.	SWOT analiza

Pregled priloga

- Prilog br. 1. Projektni zadatak**
- Prilog br. 2. Realizacija aktivnosti iz plana konsultacija**
- Prilog br. 3. Plan konsultacija, Obrazac 2.- Sumirana mišljenja prikupljena po osnovu sastanaka sa ključnim akterima**
- Prilog br. 4. Plan konsultacija, Tabela br. 3. Spisak privrednih društava koja su učestvovala na sastancima**
- Prilog br. 5. Upitnik**
- Prilog br. 6. Plan konsultacija, Obrazac 2.- Sumirana mišljenja prikupljena po osnovu Upitnika dostavljenih privrednim društvima**
- Prilog br. 7. Plan konsultacija, Obrazac 3.- Sumirana mišljenja prikupljena po osnovu pismenih očitovanja ključnih aktera**
- Prilog br. 8. Proizvodnja tekstila KD 17**
- Prilog br. 9. Proizvodnja odjeće, dorada i bojenje krzna KD 18**
- Prilog br. 10. Štavljenje i obrada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedlarskih i saračkih proizvoda i obuće KD 19**
- Prilog br. 11. Spisak privatiziranih preduzeća koja obavljaju djelatnost proizvodnje tekstila, obuće i kože**

1. UVOD

Bosna i Hercegovina ima dugu tradiciju u proizvodnji tekstila, odjeće, kože i obuće. Početkom prošlog vijeka na području Federacija Bosne i Hercegovine, tadašnji zanatski način, zamjenjuje suvremena i moderna proizvodnja gotovih proizvoda, prije svega kožarskih, obućarskih i odjevnih.

Tendencija razvoja ove industrijske grane, nastavljena je sve do devedesetih godina dvadesetog vijeka, kada je postizala izuzetne rezultate i u velikoj mjeri doprinosila uravnoteženju vanjskotrgovinskog bilansa, bez obzira na to, što nikada nije smatrana jednom od prioritetnih grana privrede.

Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće je imala industrijske pogonime u skoro svim krajevima zemlje. Sektori ove industrijske grane, stvaranjem industrijskih kombinata, imali su zaokruženi proizvodni ciklus: od proizvodnje i prerade sirovina do proizvodnje gotovih proizvoda. Proizvodnja domaćih robnih marki i klasičnog lohn posla kretao se u omjeru 70-30%, a za njihov plasman bila su otvorena sva svjetska tržišta.

Zbog ratnih dešavanja, većina proizvodnih pogona je devastirana, izgubljena je radna snaga, tržišta i korak u tehnološkom i svakom drugom smislu, što je dovelo do toga da se danas ova industrijska grana nalazi na prekretnici, koja treba da opredijeli da li će se ona razviti u konkurentnu industrijsku granu ili će ostati u fazi preživljavanja, što će je na kraju svrstati u granu koja je od zanemarljivog privrednog značaja.

Generalno uzevši, industrija tekstila, odjeće, kože i obuće se ubraja u tradicionalne grane prerađivačke industrije. Socijalni aspekt ove industrijske grane je izuzetno značajan, jer zapošljava veliki broj radnika niže kvalifikacijske strukture, koje uglavnom čini ženska radna snaga, sa velikim udjelom ličnog rada, u kojoj je cijena tog rada manja nego u drugim granama prerađivačke industrije i sa velikim udjelom nepovoljnih lohn poslova.

Današnji globalni poslovni ambijent je pretrpio značajne promjene i potpuno je drugačiji u odnosu na prijeratno stanje. Ovo se prije svega odnosi na ekonomsku krizu u razvijenim zemljama, recesiju svjetske ekonomije, proces ubrzane liberalizacije svjetske trgovine, uz promjenu uslova poslovanja i na domaćem tržištu pri čemu je proces globalizacije zaoštrio konkurenciju i prouzrokovao potrebu za modernizacijom i restrukturiranjem ove industrijske grane u tržišnom, kadrovskom, proizvodnom, organizacijskom i tehnološkom pogledu.

Zbog svega navedenog, u dokumentu "Strategija razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine za period 2013-2023. godina", je na osnovu dosadašnjih iskustva u poslovanja ove grane, koja su akcentirane na njene objektivne mogućnosti, data projekcija politika i mjera strukturnog prilagođavanja, imajući u vidu i stalnu težnju naše države za ulaskom u Evropsku uniju.

1.1. Osnove za izradu Strategije

Osnova za izradu dokumenta „Strategija razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2013.-2023. godina“ nalazi se u dokumentu „Razvoj industrijske politike u Federaciji BiH“ („Službene novine Federacije BiH“, broj 40/10), koji je sastavni dio Strategije ekonomskog razvoja Federacije Bosne i Hercegovine.

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije planiralo je, u svom Programu rada za period 2011.-2014. godina, u Strateškom cilju br. 3 koji se odnosi na Unapređenje ambijenta za proizvodnju i povećanje stepena izvozne orijentacije industrijske proizvodnje, izradu Strategija razvoja industrije tekstila, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine.

Planirane su aktivnosti na izradi dokumenata: Strategija razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine (rok 2012. godina), Akcioni plan za realizaciju strategije (rok 2012. godina), Zakonska i podzakonska akta koja proizilaze iz strategije (kontinuirano), kao i Implementacija i praćenje realizacije Akcionog plana (kontinuirano).

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, u saradnji sa Privrednom/Gospodarskom komorom Federacije Bosne i Hercegovine, a na osnovu odobrenog Projektnog zadatka, pripremilo je prijedlog ovog dokumenta.

1.2. Metodologija, učesnici, proces, struktura

U izradi studije primijenjena je naučna metodologija u skladu s predmetom i ciljem istraživanja. Istraživanje je započelo sistemskom analizom postojeće literature, u prvom redu različitih dokumenata, studija i naučno-stručnih radova koji se bave predmetnom problematikom. Nalazi do kojih se došlo analizom literature poslužili su kao smjernice daljih istraživačkih aktivnosti.

Sama Metodologija za oblikovanje Strategije definirana je Projektnim zadatkom, (Prilog br. 1).

Bazni principi izvođenja projekta izrade Strategije su:

- Princip „odozdo prema gore“ kako bi se dobile realne ideje i prijedlozi objektivno izvodljivih programa i aktivnosti.
- Princip „od pojedinačnog prema općem“ kako bi se iskazale i uvažile konkurentske različitosti pojedinih sektora i portfolija industrijskih proizvoda i tako predložila ukupna Strategija.

Polazeći od ovih principa, metodološke osnove ovog projekta trebaju biti:

- Putem primarnih i sekundarnih istraživanja, kao i komuniciranjem sa interesnim subjektima treba se dobiti objektivno stanje i pretpostavke razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine.

- Primjenom principa „odozdo prema gore“, ocjenjivanjem različitih mogućnosti izgradnje konkurentnosti u pojedinim sektorima, definira se industrijska politika u proizvodnji tekstila, odjeće, kože i obuće, modeli rasta, planovi investicija i planovi razvoja.
- Na osnovu relevantnih kvantitativnih i kvalitativnih tržišnih istraživanja, formulira se ispravno tržišno pozicioniranje sektora.
- Osigurava se efikasan plan implementacije Strategije razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2013.-2023. godina, imajući na umu vremensku dimenziju i potrebne resurse.

Realizaciju odobrenog Projektnog zadatka za izradu prijedloga Strategije industrije tekstila, odjeće, kože i obuće za period 2013.-2023. godine, Radna grupa zasnivala je na primjeni Uredbe o načinu pripreme, procjeni utjecaja i odabiru politike u postupku izrade akata koje predlažu i donose Vlada Federacije Bosne i Hercegovine i federalna ministarstva (“Službene novine Federacije BiH”, broj 27/11) i Uredbe o pravilima za učešće zainteresirane javnosti u postupku pripreme federalnih pravnih propisa i drugih akata (“Službene novine Federacije BiH”, broj 51/12).

Na osnovu navedenih uredbi, sačinjen je Plan konsultacija i isti je objavljen na www.fmeri.gov.ba. Na osnovu iste uredbe sačinjen je dokument Realizacija aktivnosti iz plana konsultacija za izradu prijedloga dokumenta „Strategija razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2013.-2023. godina (Prilog br. 2-Realizacija aktivnosti iz plana konsultacija).

Program istraživanja za potrebe ovog Projekta realiziran je kroz provedbu standardnih i dodatnih istraživanja, u skladu sa Planom konsultacija, a u smislu anketnih ispitivanja, intervjua/posjeta proizvođačima i sastanaka/okruglih stolova. U svrhu provođenja istraživanja, kombinirani su primarni i raspoloživi sekundarni izvori podataka. Primarni podaci prikupljeni su anketiranjem proizvođača putem upitnika, dok su kao sekundarni izvori podataka korištene dostupne studije, ekspertize i relevantna naučno-stručna literatura. Takođe, u istraživanju su korištene različite baze podataka, kao što su podaci Agencije za statistiku BiH, Federalnog zavoda za statistiku, Agencije za unapređenje stranih investicija u BiH, EUROSTAT-a, statistički podaci Evropske komisije i drugo. Ova istraživanja su bila povezana sa potrebom prikupljanja informacija i dodatne argumentacije za tretirana područja, te sa provjerom primjenljivosti predloženih rješenja.

Učesnici procesa oblikovanja Strategije su svi bitni subjekti, odnosno sve interesno-uticajne skupine koje su na bilo koji način upućeni na industriju tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine (Prilog br. 2 Realizacija aktivnosti iz plana konsultacija).

Proces oblikovanja Strategije, uključio je sve učesnike kroz otvoren dijalog sa svim interesno-uticajnim grupama uz težnju da se sva rješenja konsenzualno usvoje. Proces oblikovanja Strategije trajao je gotovo devet mjeseci (mart-oktobar 2012.) i ostvario se kroz sljedeće oblike dijaloga i komunikacije sa ključnim akterima:

- Sastanci/okrugli stolovi: Sa ključnim akterima ove javne politike, ukupno je održano deset sastanaka/okruglih stolova, od čega tri u privrednim društvima: „Alma Ras“ Olovo – proizvodnja odjeće i rublja, „KTK Visoko“ Visoko - prerada tekstila i proizvodnja kože i „Alpina Bromy“ Tešanj-Jelah - proizvodnja obuće, a koji su usmjereni na različite segmente ove javne politike. Svaki sastanak/okrugli sto vodio se na metodološki istovjetan način gdje je kroz otvorenu diskusiju sa učesnicima, primjenom odgovarajućih strateških alata, prikupljen je značajan broj informacija, mišljenja i preporuka, koje su doprinijele izradi kvalitetnog dokumenta. Svaki sastanak/okrugli sto je bio „vertikalno“ fokusiran, tako je da dubinski ispitao ključne aspekte svakog aktera javne politike i u prosjeku je trajao tri sata. Sumirana mišljenja sa sastanaka/okruglih stolova predstavljaju sastavni dio ovog dokumenta. (Prilog br. 3- Plan konsultacija, Obrazac 2.- Sumirana mišljenja prikupljena po osnovu sastanaka sa ključnim akterima). Sastancima je prisustvovalo ukupno 36 privrednih društava iz oblasti tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine (Prilog br. 4- Plan konsultacija, Tabela br. 3. Spisak privrednih društava koja su učestvovala na sastancima).
- Upitnici: Locirajući se ka poslovnoj zajednici, kao ključnom akteru ove javne politike, na adrese sedamdeset privrednih društava koja egzistiraju u industriji tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine, upućen je anketni Upitnik koji se sastojao od devet poglavlja sa sedamdeset dva pitanja (Prilog br. 5- Upitnik). Od privrednih društava traženo je sljedeće: osnovni podaci o privrednom društvu, podaci o ovlaštenoj osobi, ostali podaci o privrednom društvu, finansijski pokazatelji, podaci o kadrovima, proizvodni program, razvoj, izvoz/uvoz sirovina i gotovih proizvoda, mjere ekonomske politike. Na anketne upitnike je odgovorilo dvadeset i devet privrednih društava (Prilog br. 6-Plan konsultacija, Obrazac 2.- Sumirana mišljenja prikupljena po osnovu Upitnika dostavljenih privrednim društvima) i predstavljaju sastavni dio ovog dokumenta. Dobijeni odgovori na postavljena pitanja poslužili su kao smjernica i osnova da se ispituju relativne važnosti mogućih prijedloga mjera, ciljeva i aktivnosti na nivou Bosne i Hercegovine odnosno Federacije Bosne i Hercegovine.
- Intervjui/Posjete proizvođačima: Dodatni primarni podaci prikupljeni su intervjuiranjem menadžmenta, obilaskom proizvođača (po jednog proizvođača u djelatnosti proizvodnje odjeće, proizvodnje kože i proizvodnje obuće), kao i putem fokusiranih panel diskusija s izabranim proizvođačima.
- Pismena očitovanja: Od različitih interesno-uticajnih grupa, koje čine određene institucije Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, nevladinih i drugih organizacija i institucija, zatraženi su prijedlozi, mišljenja i sugestije. Sumirana mišljenja ovih ključnih aktera data su u prilogu i sastavni su dio ovog dokumenta (Prilog br. 7- Plan konsultacija, Obrazac 3.- Sumirana mišljenja prikupljena po osnovu pismenih očitovanja ključnih aktera).

Mišljenja ključnih aktera ove grupe, koja je horizontalno orijentirana, presijecaju rezultate svih drugih istraživanja. Na osnovu toga određeni su prioriteti svih grupa ključnih aktera, izvršen njihov odabir i predloženi konkretni zaključci i preporuke.

1.3. Cilj Strategije

Cilj ovog dokumenta je da istakne opšte karakteristike i probleme sa kojima se suočava industrija tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine, ali i da odredi namjeru države u ovoj oblasti, predloži mjere i aktivnosti koje se trebaju poduzeti kako bi svako privredno društvo ili pojedinac znali koji mu je putokaz i kuda treba da se kreće u svojim poslovnim namjerama, s težnjom konačnog oporavka ove industrijske grane.

2. ANALIZA STANJA INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE FEDERACIJE BiH

Pokazatelji o industrijskoj proizvodnji rezultat su Mjesečnog istraživanja industrije IND-1 koje provodi Federalni zavod za statistiku na osnovu Zakona o statističkim istraživanjima u FBiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 63/03). Mjesečnim izvještajem industrije obuhvaćene su sva pravna lica koje zapošljavaju deset i više radnika, a razvrstane su u Registru poslovnih subjekata u području D (Prerađivačka industrija) po klasifikaciji djelatnosti BiH KD („Službeni glasnik BiH“, broj 84/06).

2.1. Podaci dobijeni na osnovu upitnika

Za potrebe Analize stanja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine pripremljen je anketni upitnik, sa ciljem prikupljanja općih podatke o privrednim društvima, podatke o proizvodnji i kapacitetima, uvozu i izvozu, finansijske podatke i podatke o tržišnoj poziciji privrednih društava. Anketiranje je provedeno u periodu od aprila 2012. do septembra 2012. godine. Prikupljen je uzorak od 29 privrednih društava, čime je postignuta stopa odgovora od 42% od ukupnog broja privrednih društava koja su primila anketni upitnik (70). U svrhu obrade prikupljenih podataka, korištene su standardne statističke metode, a dobijeni, osnovni podaci, prikazani su tabelarno (Tabela br. 1-Podaci dobijeni na osnovu Upitnika).

U strukturi uzorka, u 93% slučajeva, se radi o privatnim privrednim društvima koja su osnovana prije 1995. godine, što potvrđuje činjenicu da posjeduju tradiciju u poslovanju. U odnosu na posmatrani uzorak, veličina privrednih društava kreće se u opsegu od 28% društva do 50 zaposlenika, 35% su društva od 50 do 250 zaposlenika, dok 37% čine privredna društva sa preko 250 zaposlenih.

Ukupni prihodi uzorkovanih privrednih društava kreće se cca 100 milona KM, gdje se, u 86% slučajeva, radi o privrednim društvima sa preko milion KM prihoda. Izvozno je orijentirano 73% ispitanika, pri čemu je 71% onih sa izvozom od preko milion KM. Uvozno je orijentirano 49%, od čega je kod 42% uvoz veći od milion KM. Najviše se uvoze osnovne sirovine i repromaterijali zbog nepostojanja domaće baze proizvodnje.

Uzorak ima učešće od 33.4% u ukupnoj zaposlenosti, pri čemu su 29% muškarci i 71% žene. U pogledu zaposlenosti u posljednje tri godine, evidentiran je rast od 1,01%. Starosna struktura ukazuje na to da je 43% zaposlenih u starosnoj dobi do 40 godina, 36% u dobi između 40 i 50 godina, dok je 21% zaposlenih u dobi preko 50 godina, što potvrđuje da ova industrijska grana raspolaže sa iskusnom radnom snagom.

U pogledu profesionalne strukture, 3% zaposlenih je sa magistarskom titulom, visokom ili višom školskom spremom. 25% čine zaposlenici sa srednjom stručnom spremom, 43% su kvalifikovani radnici, a 29% polukvalifikovani i nekvalifikovani radnici.

Tabela br. 1. Podaci dobijeni na osnovu Upitnika

		Veličina uzorka 29		
POKAZATELJ		VRIJEDNOST UKUPNOG UZORKA		
Struktura vlasništva				
Privatno		93%		
Većinsko učešće državnog kapitala		7%		
Godina osnivanja				
Prije 1995. godine		55%		
Poslije 1995. godine		45%		
Veličina privrednih društava				
Privredna društva do 50 zaposlenih		28%		
Privredna društva od 50 -250 zaposlenih		35%		
Privredna društva preko 250 zaposlenih		37%		
Prihodi				
Ukupan prihod		99.347.000		
Preko 1.000.000 KM		86%		
Do 1.000.000 KM		14%		
Ukupan izvoz		50.937.000		
Izvozno orijentirano		73%		
Izvoz preko 1.000.000 KM		71%		
Izvoz do 1.000.000 KM		29%		
Ukupan uvoz		12.925.000		
Uvozno orijentirano		49%		
Uvoz preko 1.000.000 KM		42%		
Uvoz do 1.000.000 KM		58%		
Zaposleni				
Ukupno zaposlenih		6.736		
Muškarci		29%		
Žene		71%		
Kretanje zaposlenosti po godinama				
2009. godina		6.668		
2010. godina		6.733		
2011. godina		6.736		
Starosna struktura				
Do 30 godina		22%		
Od 30 do 40 godina		21%		
Od 40 do 50 godina		36%		
Preko 50 godina		21%		
Kvalifikaciona struktura 2011. godina	ukupno	žene	ukupno	žene
dr/mr	3	1	-	33%
VSS/VŠS	181	78	3%	43%
VKV	56	18	-	32%
SSS	1.704	1.124	25%	66%
KV	2.877	2.034	43%	71%
PKV	1.915	1.535	29%	80%

Planove zapošljavanja posjeduje 28% privrednih društava. Isti procenat uzorkovanih privrednih društava stipendira potrebne kadrove, najviše za stručna zanimanja, kao i za oblasti finansijskog menadžmenta.

Instalisani kapaciteti u ovoj industrijskoj grani koriste se u iznosu od 81%. Novu tehnologiju koristi 19%, modernizovanu tehnologiju 57%, dok 24% posjeduje zastarjelu tehnologiju. Nova tehnologija je nabavljana iz sopstvenih sredstava ili je

dobijena putem donacija. Planove usavršavanja proizvodnih procesa posjeduje 59% privrednih društava, dok 41% posjeduje službu za razvoj i oni se realizuju iz sopstvenih sredstava, rijetko putem postojećih kreditnih linija.

Rad u jednoj smjeni organizovalo je 71%, rad u dvije smjene 18%, dok u tri smjene radi 11% ispitanika. Certificate kvaliteta posjeduje 28% privrednih društava, a 31% ispitanika koristilo je poticajna sredstva Vlade Federacije Bosne i Hercegovine.

U uzorku su zastupljeni svi glavni proizvođači u domaćoj industriji tekstila, odjeće, kože i obuće (Tabela br. 2-Pregled privrednih društava koja su odgovorila na Upitnik), a s obzirom da su na sastancima svoja mišljenja, primjedbe i sugestije iznijeli predstavnici 36 privrednih društava, uzorak može smatrati reprezentativnim i poslužiti za procjenu budućih kretanja u ovoj industrijskoj grani.

Tabela br. 2. Pregled privrednih društava koja su odgovorila na Upitnik

Redni broj	Privredno društvo	Mjesto
1.	Art	Tešanj
2.	Zlatka Vuković	Mostar
3.	Konfekcija Borac	Travnik
4.	Men	Travnik
5.	Elan Ross	Zenica
6.	Rentexcom	Tuzla
7.	TIM	Mostar
8.	Alma Ras	Olovo
9.	Globus Konfekcija	Kiseljak
10.	Donnia-trade	Bugojno
11.	D.D. za proizvodnju kože	Bugojno
12.	Nerzz Bešlagić	Visoko
13.	KTK Visoko	Visoko
14.	Fortuna	Gračanica
15.	Aida	Tuzla
16.	BFM	Travnik
17.	Alpina FOGS	Sarajevo
18.	Thema	Gradačac
19.	Antilop	Žepče
20.	Makap	Bugojno
21.	Positive group	Bugojno
22.	Sanitex	Velika Kladuša
23.	Komas-komerc	Sarajevo
24.	Ziko	Zavidovići
25.	PIMS-Vuntex	Odžak
26.	SICON SAS	Tuzla
27.	BS-Kobra	Bosanka Otoka
28.	Kotex	Tešanj
29.	Uslužnost	Sarajevo

2.2. Struktura industrijske proizvodnje

Struktura industrijske proizvodnje sadrži analizu datu kroz hijerarhijske nivoe proizvoda iz Nomenklature proizvoda koju čine nivoi KD (nivo razreda) i u području D Prerađivačka industrija, obuhvataju sljedeće: KD 17 Proizvodnja tekstila, KD 18 Proizvodnja odjevnih predmeta; dorada i bojenje krzna i KD 19 Štavljenje i obrada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedlarskih i saračkih proizvoda i obuće.

2.2.1. Fizički obim proizvodnje po djelatnostima

Podaci Federalnog zavoda za statistiku koji se odnose na Indekse industrijske proizvodnje u Federaciji Bosne i Hercegovine, Prerađivačke industrije i nivoe KD 17, KD 18 i KD 19, tabelarno su prikazani (Tabela br. 3.-Indeksi industrijske proizvodnje).

Tabela br. 3. Indeksi industrijske proizvodnje

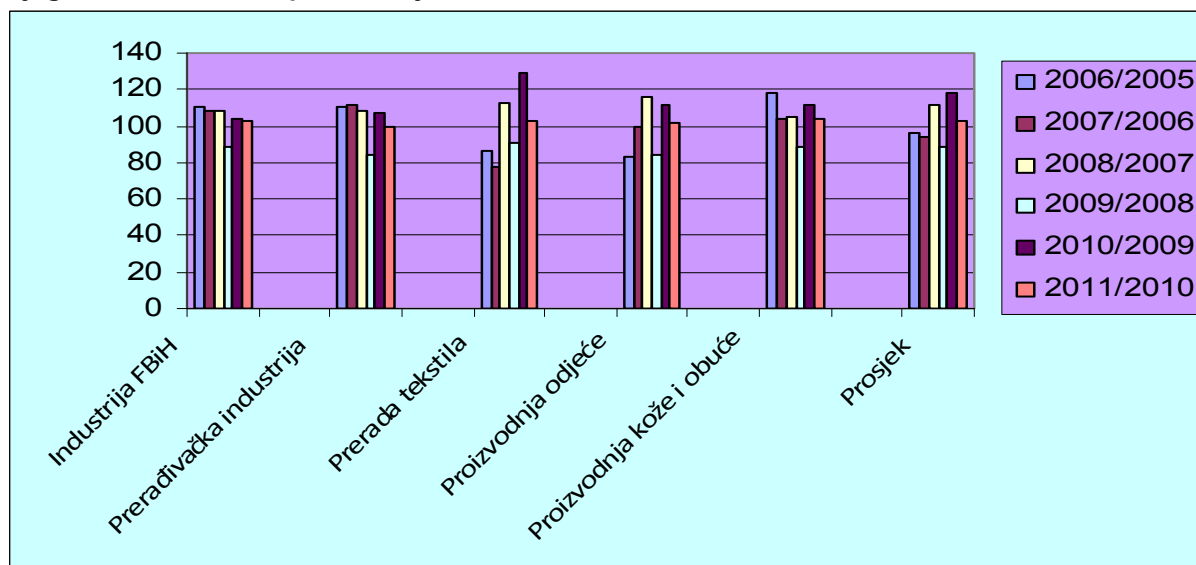
	<u>2006</u> 2005	<u>2007</u> 2006	<u>2008</u> 2007	<u>2009</u> 2008	<u>2010</u> 2009	<u>2011</u> 2010
Industrija FBiH	110,4	108,6	107,9	88,4	104,2	102,5
Prerađivačka industrija	110,4	111,7	108,2	83,9	106,9	100,0
Prerada tekstila KD 17	86,9	77,8	113,2	90,4	128,9	103,2
Proizvodnja odjeće KD 18	83,4	99,5	115,7	84,4	111,5	101,9
Proizvodnja kože i obuće KD 19	118,1	104,3	104,7	89,1	111,1	104,4
Ø Prerada tekstila, proizvodnja odjeće, kože i obuće	96,1	93,9	111,2	89,0	117,6	103,2

Na dijagramu 1., dato je kretanje Indeksa proizvodnje u posmatranom periodu. Evidentno je konstantno povećanje indeksa proizvodnje Industrije Federacije BiH, osim za recesijsku 2009/2008 godinu. Isti trend ima i Prerađivačka proizvodnja Federacije BiH, kao i Proizvodnja kože i obuće KD 19.

Proizvodnja tekstila KD 17 i Proizvodnja odjeće KD 18, nakon dvije negativne godine, 2006/2005 i 2007/2006, u 2008/2007 ostvaruje rast proizvodnje, ali već u narednoj recesijskoj 2009/2008, dolazi do njihovog pada. U posljednje dvije godine i u ovim nivoima KD dolazi do rasta proizvodnje.

Prosječna vrijednost indeksa industrijske proizvodnje za sva tri tretirana nivoa KD, prati kretanja u proizvodnji tekstila i odjeće, tako da nakon dvije negativne godine, u 2008/2007 ostvaruje rast proizvodnje, ali već u recesijskoj 2009/2008, dolazi do njihovog pada. U posljednje dvije godine prosječna vrijednost u ovim nivoima KD dolazi do rasta proizvodnje.

Dijagram br. 1. Indeksi proizvodnje

2.2.2. Fizički obim proizvodnje po jedinicama proizvoda

U dokumentu su predstavljeni statistički pokazatelji: Proizvodnja tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine po jedinici proizvoda u 2010. godini, sa uporednom proizvodnjom u 2006., 2007., 2008. i 2009. godini. Također su prikazani i indeks proizvodnje za 2010/2009 godinu, sa uporednim indeksom proizvodnje po jedinici proizvoda za godine 2007/2006, 2008/2007 i 2009/2008 godinu.

Podaci koji se odnose na 2010. godinu sa uporednim periodom 2006., 2007., 2008. i 2009. godina, predstavljeni su tabelarno, obuhvatajući područje Prerađivačka industrija (D), kroz nivoe: Proizvodnja tekstila (D17), Proizvodnja odjeće, dorada i bojenje krzna (D18) i Prerada kože, izrada galanterije i obuće (D19), prema standardnoj klasifikaciji djelatnosti.

2.2.2.1. Proizvodnja po jedinici proizvoda – Proizvodnja tekstila

Proizvodnja po jedinici proizvoda u nivou Proizvodnji tekstila, rezultatski je prikazano u Tabelama br. 4.-6., a na osnovu podataka iz priloga (Priloga br. 8.-Proizvodnja tekstila KD 17).

Podaci iz Priloga br. 7. koji se odnose na period 2006.-2010. godina, ukazuju da je konstantno povećanje proizvodnje zabilježeno kod proizvodnje Postelnog rublja od pamuka, Autopresvlaka, za koje nema podataka o proizvodnji u 2006. godini odnosno Muških džempera i pulovera koji sadrže više od 50% vune i teži su od 60 grama, a za koje nema podataka o proizvodnji u 2007. godini (Tabela br. 4.).

Tabela br. 4. Podaci o povećanju proizvodnje u odjeljku Proizvodnja tekstila

Šifra proizvoda	Naziv proizvoda	Jed. mjere	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
17.40.12.53.00	Posteljno rublje od pamuka	kg	7.000	9.746	13.135	13.218	19.054
17.40.16.59.01	Autopresvlake	m ²	-	6.180.548	7.129.339	7.740.047	11.247.383
17.72.10.33.00	Džemp. i pulov. koji sadrže 50% vune > 600 gr	kom.	5.000	-	229.485	231.625	304.688

Podaci o proizvodnji u periodu 2006. – 2010. godina, nisu zabilježeni u grupi proizvoda kao što su Bojenje vlakana i izrada Muških džemperera od vune ili fine životinjske dlake (Tabela br. 5.).

Tabela br. 5. Grupe proizvoda za koje nisu evidentirani podaci o proizvodnji

Šifra proizvoda	Naziv proizvoda	Jed. mjere	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
17.30.10.10.00	Bojenje vlakana	kg	0	0	0	0	0
17.72.10.31.00	Muški džemp. i puloveri od vune ili fine živ.dlake	kom	0	0	0	0	0

Međutim, u grupi proizvoda kao što su: Pređa sa 85% težinskog udjela sintetičkih rezanih vlakana, Pokrivači i prostirke od sintetičkih vlakana, Cerade, tende, rolete, kao i Šatori, nema podataka o proizvodnji u posljednje dvije odnosno tri godine (Tabela br. 6.), tako da se može govoriti da je prestala proizvodnja i ovih proizvoda.

Tabela br. 6. Grupe proizvoda za koje nisu evidentirani podaci o proizvodnji

Šifra proizvoda	Naziv proizvoda	Jed. mjere	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
17.10.52.30.00	Pređa sa 85% težin. udjela sint. rez. vlakana.	kg	19.000	13.000	1.000	0	0
17.40.11.50.00	Pokrivači i prostirke od sint. vlak.	kom	0	2.000	0	0	0
17.40.22.10.00	Cerade, tende, rolete	kg	0	17.223	2.814	0	0
17.40.22.30.00	Šatori	kg	0	1.870	0	0	0

U ostaloj grupi proizvoda u okviru nivoa Proizvodnja tekstila, ostvaren je pad proizvodnje u odnosu na prethodnu godinu, koji se u 2007. godini kreće u granicama od 6,57 do 94,09 indeksnih poena. U 2008. godini pad proizvodnje se kreće od 2,38 do 95,17 indeksnih poena. U 2009. godini zabilježene su vrijednosti pada proizvodnje od 13,75 do 99,26 indeksnih poena, dok je u 2010. godini pad proizvodnje u granicama od 4,85 do 31,85%.

2.2.2.2. Proizvodnja po jedinici proizvoda - Proizvodnja odjevnih predmeta dorada i bojenje krzna

Stanje proizvodnje po jedinici proizvoda u nivou Proizvodnja odjevnih predmeta; dorada i bojenje krzna KD 18, rezultatski je prikazano u Tabelama br. 7.-10., a na osnovu podataka iz priloga (Prilog br. 9.- Proizvodnja odjeće, dorada i bojenje krzna KD 18).

Podaci iz Priloga br. 8. koji se odnose na period 2006.-2010. godina, ukazuju da je konstantno povećanje proizvodnje zabilježeno kod proizvodnje: Muških kompleta od pamuka za industrijsku i profesionalnu upotrebu, Ženske ostale odjeće od pamuka za industrijsku i profesionalnu upotrebu, Ženskih negližea, ogrtača za kupanje i slično (Tabela br. 7.).

Tabela br. 7. Podaci o povećanju proizvodnje u odjeljku Proizvod.odjeće, dorada i bojenje krzna

Šifra proizvoda	Naziv proizvoda	Jed. mjere	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
18.21.11.20.01	Muški kompl od pamuka za ind ili profesionalnu upotrebu	kom	19.000	34.262	38.467	44.075	80.272
18.21.30.23.01	Žen ost .odj. od pamuka za ind ili prof. upotrebu	kom	19.000	104.869	175.467	213.059	256.900
18.23.24.60.00	Žen. negližei, ogrtači za kupanje od pamuka	kom	268.000	401.044	437.988	561.825	591.100

Podaci o proizvodnji u periodu 2006.–2010. godina, nisu zabilježeni u grupi proizvoda kao što su Ženski kaputi, ogrtači i pelerine od pletenih i kukičanih materijala, Ženske vjetrovke, skijaške jakne i slični proizvodi, Muške potkošulje, ogrtači za kupanje, kućni ogrtači od ostalih materijala (Tabela br. 8.).

U odnosu na period 2006-2009. godina, kada nije bilo podataka o proizvodnji, u 2010. godini bilježi se proizvodnja u grupi proizvoda: Muške jakne i sakoi od sintetičkih ili umjetnih vlakana, za industrijsku ili profesionalnu upotrebu, Muške hlače i jahaće hlače od sintetičkih ili umjetnih vlakana, za industrijsku ili profesionalnu upotrebu, Ženske hlače sintetičkih ili umjetnih vlakana, za industrijsku ili profesionalnu upotrebu, Muške košulje za spavanje i pidžame od pamuka (Tabela br. 9).

Tabela br. 8. Grupe proizvoda za koje nisu evidentirani podaci o proizvodnji

Šifra proizvoda	Naziv proizvoda	Jed. mjere	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
18.22.13.10.00	Ženski kaputi, ogrtači peler. od kuk. i plet. materijala	kom	0	0	0	0	0
18.22.31.30.00	Žen.vjetrovke, ski jakne i sl. proizvodi	kom	0	0	0	0	0
18.23.22.40.02	Muš. potkoš. ogrtači za kupanje od ostalih mater.	kom	0	0	0	0	0

Tabela br. 9. Grupe proizvoda za koje su evidentirani podaci o proizvodnji u 2010. godini

Šifra proizvoda	Naziv proizvoda	Jed. mjere	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
18.21.11.30.02	Muš.jakne i sakoi od sint. i umj.vlakana	kom	0	0	0	0	9.319
18.21.12.40.02	Muš. hlače i jah. hlače od sint/umjetnih vlakana	kom	0	0	0	0	16.233
18.23.22.30.01	muš. košulje za spavanje i pidžame od pamuka	kom	0	0	0	940	4.191

Tabela br. 10. Grupe proizvoda za koje nisu evidentirani podaci o proizvodnji

Šifra proizvoda	Naziv proizvoda	Jed. mjere	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
18.22.12.60.00	Muš.odijea i kompl. od plet. i kukič. materijala	kom	31.000	0	16	0	0
18.22.12.70.00	Muš. hlače od plet. i kukič. mat.	kom	3.000	1.000	0	0	0
18.22.35.49.00	Žen. hlače i jahačehlače	kom	0	2.000	13.000	0	0
18.22.35.51.00	Žen. hlače sa nar. od pamuka	kom	0	4.455	2.988	0	0
18.24.22.20.01	Žen.kratke sport. jakne od vune/ž.d	kom	0	29.794	10.153	0	0
18.24.23.38.00	Šalovi, marame od svile i sl.	kom	0	140	70	0	0
18.24.32.33.00	Odjeća od pusta	kom	0	1.000	0	0	0

Međutim, u grupi proizvoda kao što su: Muška odijela i kompleti od pletenih ili kukičanih materijala, Muške hlače, jahaće hlače kratke hlače od pletenih i kukičanih materijala, Ženske hlače i jahaće hlače, Ženske hlače od pamuka, Ženske kratke sportske jakne, trenerke i posebna sportska odjeća od vune ili fine životinjske dlake, Šalovi, marame, velovi i sl. od svile, Odjeća od pusta, nema podataka o proizvodnji u posljednje dvije odnosno tri godine (Tabela br. 10.)

U ostaloj grupi proizvoda u okviru odjeljka Proizvodnja odjeće, dorada i bojenje krzna, ostvaren je pad proizvodnje u odnosu na prethodnu godinu koji se u 2007. godini, kreće u granicama od 2,94 do 99,99 indeksnih poena. U 2008. godini pad proizvodnje se kreće od 5,69 do 99,61 indeksnih poena, dok su u 2009. godini zabilježene vrijednosti pada proizvodnje od 1,06 do 99,97 indeksnih poena.

2.2.2.3. Proizvodnja po jedinici proizvoda - Štavljenje i obrada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedlarskih i saračkih proizvoda i obuće

Stanje proizvodnje po jedinici proizvoda u nivou Štavljenje i obrada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedlarskih i saračkih proizvoda i obuće KD 19, rezultatski je prikazano u Tabelama br. 11.-13, a na osnovu podataka datih u prilogu (Prilog br. 10.-Štavljenje i obrada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedlarskih i saračkih proizvoda i obuće KD 19).

U periodu 2008-2010. godina zabilježeno je povećanje jedinične proizvodnje za proizvode, kao što su: Papuče i ostala kućna obuća sa gornjim dijelom od kože, Obuća sa gornjim dijelovima od kože sa drvenim ili plutanim đonom, Proizvodi koji se nose u džepu ili ručnoj torbi i Ženska obuća za ulicu sa gornjim dijelom od kože (Tabela br. 11.)

Tabela br. 11. Podaci o povećanju proizvodnje

Šifra proizvoda	Naziv proizvoda	Jed. mjere	2008.	2009.	2010.
19.20.12.10.00	Papuče i ost. kuć. obuća sa gor. dijelom od kože	kom	19	420	2.118
19.20.12.20.00	Obuća sa gornjim dij. od kože sa dr. ili plut. đon.	kom	4.508	6.745	24.494
19.20.12.30.00	Proizvodi koji se nose u džepu ili ručnoj torbi	kom	2.055	5.448	8.377
19.30.13.52.00	Ženska obuća za ulicu sa gornjim dijelom od kože	pari	2.233.102	2.368.418	2.764.678

U periodu 2008. – 2010. godina, podaci o proizvodnji nisu zabilježeni u grupi proizvoda kao što su: Nepromočiva obuća sa gornjim dijelom od gume ili plastike, Ženske sandale sa gornjim dijelom od kože, Skijaške čizme i cipele za skijaško trčanje i snowbord, Sportska obuća sa gornjim dijelom od kože i đonom od gume, plastike ili kože, Obuća sa potplatama od gume, plastike ili kože i metalnom zaštitnom kapićom, Obuća koja ne pripada grupi sa gornjim dijelom od kože ili umjetne kože i tekstila (Tabela br. 12.).

Tabela br. 12. Grupe proizvoda za koje nisu evidentirani podaci o proizvodnji

Šifra proizvoda	Naziv proizvoda	Jed. mjere	2008.	2009.	2010.
19.30.11.00.00	Nepromočiva obuća sa gornjim dijelom od gume ili plastike	pari	0	0	0
19.30.13.62.00	Ženske sandale sa gornjim dijelom od kože	pari	0	0	0
19.30.21.50.00	Skijaške čizme i cipele za ski trčanje i snowboard	pari	0	0	0
19.30.13.52.00	Ženska obuća za ulicu sa gornjim dijelom od kože	pari	0	0	0
19.30.23.50.00	Sportska obuća sa gornjim dijelom od kože i đonom od plas	pari	0	0	0
19.30.31.50.00	Obuća sa potplatom od GPK i metalnom kapićom	pari	0	0	0
19.30.32.90.00	Obića koja ne pripada grupi sa gornjim dijelovima od GPK	pari	0	0	0

U periodu 2008.–2010. godina, podaci o proizvodnji nisu zabilježeni u grupi proizvoda kao što su: Nepromočiva obuća sa gornjim dijelom od gume ili plastike, Ženske sandale sa gornjim dijelom od kože, Skijaške čizme i cipele za skijaško trčanje i snowbord, Sportska obuća sa gornjim dijelom od kože i đonom od gume, plastike ili kože, Obuća sa potplatama od gume, plastike ili kože i metalnom zaštitnom kapićom, Obuća koja ne pripada grupi sa gornjim dijelom od kože ili umjetne kože i tekstila (Tabela br. 12.).

U ostaloj grupi proizvoda u okviru odjeljka Prerada kože, izrada galanterije i obuće, ostvaren je pad proizvodnje u odnosu na prethodnu godinu koji se u 2007. godini kreće u granicama od 2,95 do 89,14 indeksnih poena. U 2008. godini pad proizvodnje se kreće od 5,31 do 99,61 indeksnih poena. U 2009. godini zabilježene vrijednosti pada proizvodnje od 5,73 do 97,3 indeksna poena, dok je u 2010. godini pad proizvodnje u granicama od 4,52 do 64,22 indeksna poena.

2.2.3. Zastupljenost industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije BiH, po kantonima

Industrijska grana tekstil, odjeća, koža i obuća, ima različitu zastupljenost po kantonima Federacije Bosne i Hercegovine. Pokazatelji govore da je Prerada tekstila zastupljena u četiri kantona: Zeničko-dobojskom, Unsko-sanskom, Tuzlanskom i Kantonu Sarajevo.

Područje Proizvodnja odjeće je najbrojnije i obavlja se u šest kantona i to: Zeničko-dobojskom, Bosansko-podrinjskom, Hercegovačko-neretvanskom, Tuzlanskom, Srednjo-bosanskom i Kantonu Sarajevo. Područje Prerada kože i proizvodnje obuće

obavlja se u šest kantona i to su: Posavski, Tuzlanski, Zeničko-dobojski, Srednjo-bosanski, Zapadno-hercegovački, Kanton Sarajevo. U Tuzlanskom, Zeničko-dobojskom i Kantonu Sarajevo, zastupljena su sva tri područja prerade i proizvodnje tekstila, odjeće, kože i obuće. U Kantonu 10 nema proizvodnje u posmatranim područjima, dok se u ostalim kantonima ostvaruje neki od navedenih područja iz ove industrijske grane.

Podaci o ostvarenoj proizvodnji po kantonima, u industrijskoj grani tekstil, odjeća, koža i obuća, prikazani su tabelarno.

2.2.3.1. Unsko-sanski kanton

Proizvodnja tekstila, odjeće, kože i obuće u Unsko-sanskom kantonu obavlja se u području Prerada tekstila (Tabela br. 13.). Ovo proizvodno područje ostvaruje konstantan rast na godišnjem nivou, od 7,3% u 2008. godini, 12,2% 2009. godine, te 14,9% u 2010. godini.

Tabela br. 13. Indeksi industrijske proizvodnje Unsko-sanskog kantona

1	Unsko-sanski kanton	$\frac{2008}{2007}$	$\frac{2009}{2008}$	$\frac{2010}{2009}$
	Prerada tekstila	107,3	112,2	114,9
	Proizvodnja odjeće	136,3	-	-
	Prerada kože i obuće	-	-	-

Međutim, evidentno je da, nakon 2008. godine u području Proizvodnja odjeće, nepostoje podaci o proizvodnim aktivnostima. Slično situacija je i u području Prerada kože i proizvodnja obuće, gdje proizvodne aktivnosti nisu evidentirane u posmatranom vremenskom periodu.

2.2.3.2. Posavski kanton

U Posavskom kantonu, proizvodnja ove industrijske grane ostvaruje se u području Prerada kože i proizvodnja obuće (Tabela br. 14). Područje Prerada kože i proizvodnja obuće ostvaruje rezultate, koji pokazuju da proizvodnja nije dostigla nivo iz 2005. godine. U odnosu na posmatranu godinu, proizvodnja je na nivou od 92%.

Tabela br. 14. Indeksi industrijske proizvodnje Posavskog kantona

2	Posavski kanton	$\frac{2008}{2007}$	$\frac{2009}{2008}$	$\frac{2010}{2009}$
	Prerada tekstila	-	-	-
	Proizvodnja odjeće	68,9	14,0	-
	Prerada kože i obuće	88,4	62,4	92,0

2.2.3.3. Tuzlanski kanton

U Tuzlanskom kantonu, proizvodne aktivnosti se ostvaruju u svim područjima industrije tekstila, odjeće, kože i obuće (Tabela br. 15.).

Tabela br. 15. Indeksi industrijske proizvodnje Tuzlanskog kantona

3	Tuzlanski kanton	<u>2008</u> 2007	<u>2009</u> 2008	<u>2010</u> 2009
	Prerada tekstila	63,7	72,4	63,9
	Proizvodnja odjeće	109,6	78,0	105,3
	Prerada kože i obuće	142,4	36,8	133,4

Iz vrijednosti indeksa industrijske proizvodnje Tuzlanskog kantona, vidljivo je da se u 2009. godini dogodio pad proizvodnju u svim posmatranim područjima. I pored toga, područje Prerada tekstila ostvaruje konstantan pad od 36,3% u 2008 godini, 27,6% u 2009. godini i 36,1% u 2010. godini. Proizvodnje odjeće sa 5,3% i Prerada kože i proizvodnja obuće sa 33,4%, nastavljaju sa tendencijom rasta iz prethodnih godina.

2.2.3.4. Zeničko-dobojski kanton

I u Zeničko-dobojskom kantonu, proizvodne aktivnosti se ostvaruju u svim područjima industrije tekstila, odjeće, kože i obuće (Tabela br. 16.).

Tabela br. 16. Indeksi industrijske proizvodnje Zeničko-dobojskog kantona

4	Zeničko-dobojski kanton	<u>2008</u> 2007	<u>2009</u> 2008	<u>2010</u> 2009
	Prerada tekstila	115,4	107,8	145,2
	Proizvodnja odjeće	148,0	110,0	101,1
	Prerada kože i obuće	123,6	61,5	73,3

U područjima Prerada tekstila i Proizvodnja odjeće ostvaren je konstantan rast proizvodnje u posmatranom periodu. Područje Prerada tekstila ostvaruje rast od 15,4% u 2008. godini, 7,8% u 2009. godini i 45,2% u 2010. godini. Proizvodnja odjeće ima rast od 48% u 2008. godini, 10% u 2009. godini i 1,1% u 2010. godini. Području Prerada kože i proizvodnja obuće, nakon 2008. godine, ostvaruje pad vrijednosti proizvodnje od 38,5% u 2009. godini odnosno 26,7% u 2010. godini.

2.2.3.5. Bosansko-podrinjski kanton

Podaci o proizvodnji industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Bosansko-podrinjskog kantona (Tabela br. 17.), pokazuju da se prvi podaci o proizvodnji u području Proizvodnja odjeće odnose na 2010. godinu. Ostala područja proizvodnje nisu evidentirana u ovom kantonu.

Tabela br. 17. Indeksi industrijske proizvodnje Bosansko-podrinjskog kantona

5	Bosansko-podrinj. kanton	<u>2008</u> 2007	<u>2009</u> 2008	<u>2010</u> 2009
	Prerada tekstila	-	-	-
	Proizvodnja odjeće	-	-	131,2
	Prerada kože i obuće	-	-	-

2.2.3.6. Srednjo-bosanski kanton

Proizvodnja ove industrijske grane, u Srednjo-bosanskom kantonu odvija se u područjima Proizvodnja odjeće i Proizvodnja kože i obuće (Tabela br. 18.).

Tako je, u području Proizvodnja odjeće ostvaren rast od 6,5% u 2008. godini, zatim pad od 4,7% u 2009. godini, i rast od 23,8% u 2010. godini. Proizvodnja kože i obuće bilježi rast proizvodnje koji, u 2009. godini, iznosi 11,1%, dok u 2010. godini ima vrijednost od 13,4%

Tabela br. 18. Indeksi industrijske proizvodnje Srednjo-bosanskog kantona

6	Srednjo-bosanski kanton	<u>2008</u> 2007	<u>2009</u> 2008	<u>2010</u> 2009
	Prerada tekstila	-	-	-
	Proizvodnja odjeće	106,5	95,3	123,8
	Prerada kože i obuće	82,6	111,1	113,4

2.2.3.7. Hercegovačko-neretvanski kanton

U Hercegovačko-neretvanskom kantonu proizvodnja u ovoj industrijskoj grani (Tabela br. 19), odvija se u području Proizvodnja odjeće. Nakon rasta proizvodnje koje je u 2008. godini iznosio 42,4% odnosno 14,3% u 2009. godini, u 2010. godini dolazi do pada proizvodnje od 41,1%.

Tabela br. 19. Indeksi industrijske proizvodnje Hercegovačko-neretvanskog kantona

7	Hercegovačko-neretvan. kanton	<u>2008</u> 2007	<u>2009</u> 2008	<u>2010</u> 2009
	Prerada tekstila	-	-	-
	Proizvodnja odjeće	142,4	114,3	58,9
	Prerada kože i obuće	-	-	-

Proizvodnja u područjima Prerada tekstila i Prerada kože i obuće, u ovom kantonu se ne odvija.

2.2.3.8. Zapadno-hercegovački kanton

U ovom kantonu proizvodnja u ovoj industrijskoj grani (Tabela br. 20), odvija se u području Proizvodnja kože i obuće. Proizvodnja u ostalim područjima nije evidentirana.

Tabela br. 20. Indeksi industrijske proizvodnje Zapadno-hercegovačkog kantona

8	Zapadno-hercegovački kanton	<u>2008</u> 2007	<u>2009</u> 2008	<u>2010</u> 2009
	Prerada tekstila	-	-	-
	Proizvodnja odjeće	-	-	-
	Prerada kože i obuće	233,0	152,7	108,9

Evidentan je konstantan rast proizvodnje od 133% u 2008. godini, preko 52,7% u 2009. godini, do 8,9% u 2010. godini. Proizvodnje, u ostalim područjima ove industrijske grane, nema.

2.2.3.9. Kanton Sarajevo

U Kantonu Sarajevo, proizvodne aktivnosti se ostvaruju u svim područjima industrije tekstila, odjeće, kože i obuće (Tabela br. 21.).

Tabela br. 21. Indeksi industrijske proizvodnje Kantona Sarajevo

9	Kanton Sarajevo	<u>2008</u> 2007	<u>2009</u> 2008	<u>2010</u> 2009
	Prerada tekstila	71,8	85,0	105,1
	Proizvodnja odjeće	174,4	52,4	173,5
	Prerada kože i obuće	100,0	96,2	84,0

Podaci o proizvodnim rezultatima industrije tekstila, odjeće, kože i obuće koji su ostvareni u Kantonu Sarajevo, ukazuju da je u području Prerada tekstila je, nakon 2008. i 2009. godine, u 2010. godini, zabilježen rast proizvodnje od 5,1%. Proizvodnja odjeće, sa ekstreminim minimumom od 47,6% u 2009. godini, u 2010. godini ostvaruje rast od 73,5%. U području Prerada kože i proizvodnja obuće proizvodnja u posljednje dvije godine bilježi pad od 3,8% u 2009. godini do 16% u 2010. godini.

2.2.3.10. Kanton 10

Podaci o proizvodnji u industriji tekstila, odjeće, kože i obuće u Kantonu 10 (Tabela br. 22.), pokazuju da je u području Proizvodnja odjeće, nakon pada proizvodnje u 2008. i 2009. godini, došlo do njegovog gašenja. Na ovaj način Kanton 10, je ostao bez proizvodnje u industriji tekstila, odjeće, kože i obuće.

Tabela br. 22. Indeksi industrijske proizvodnje Kantona 10

10	Kanton 10	<u>2008</u> 2007	<u>2009</u> 2008	<u>2010</u> 2009
	Prerada tekstila	-	-	-
	Proizvodnja odjeće	79,3	60,1	-
	Prerada kože i obuće	-	-	-

Podaci o zastupljenosti industrije tekstila, odjeće, kože i obuće FBiH, sa ostvarenim indeksima proizvodnje u područjima koja obuhvataju ovu industrijsku granu po kantonima, grupisani su, obrađeni i generalno prikazani tabelarno (Tabela br. 23.).

Tabela br. 23. Zastupljenost i Indeksi proizvodnje po kantonima Federacije BiH

		<u>2008</u> 2007	<u>2009</u> 2008	<u>2010</u> 2009
Unsko-sanski kanton	Prerada tekstila	107,3	112,2	114,9
	Proizvodnja odjeće	136,3	-	-
	Proiz. kože i obuće	-	-	-
Posavski kanton	Prerada tekstila	-	-	-
	Proizvodnja odjeće	68,9	14,0	-
	Proiz. kože i obuće	88,4	62,4	92,0
Tuzlanski kanton	Prerada tekstila	63,7	72,4	63,9
	Proizvodnja odjeće	109,6	78,0	105,3
	Proiz. kože i obuće	142,4	36,8	133,4
Zeničko-dobojski kanton	Prerada tekstila	115,4	107,8	145,2
	Proizvodnja odjeće	148,0	110,0	101,1
	Proiz. kože i obuće	123,6	61,5	73,3
Bosansko-podrinjski kanton	Prerada tekstila	-	-	-
	Proizvodnja odjeće	-	-	131,2
	Proiz. kože i obuće	-	-	-
Srednjo-bosanski kanton	Prerada tekstila	-	-	-
	Proizvodnja odjeće	106,5	95,3	123,8
	Proiz. kože i obuće	82,6	111,1	113,4
Hercegovačko-neretvanski kanton	Prerada tekstila	-	-	-
	Proizvodnja odjeće	142,4	114,3	58,9
	Proiz. kože i obuće	-	-	-
Zapadno-hercegovački kanton	Prerada tekstila	-	-	-
	Proizvodnja odjeće	-	-	-
	Proiz. kože i obuće	233,0	152,7	108,9
Kanton Sarajevo	Prerada tekstila	71,8	85,0	105,1
	Proizvodnja odjeće	174,4	52,4	173,5
	Proiz. kože i obuće	100,0	96,2	84,0
Kanton 10	Prerada tekstila	-	-	-
	Proizvodnja odjeće	79,3	60,1	-
	Proiz. kože i obuće	-	-	-

2.3. Zaposlenost po djelatnostima

Podaci o broju zaposlenih u industriji Federacije Bosne i Hercegovine, Prerađivačkoj industriji, Preradi tekstila, Proizvodnji odjeće, Proizvodnji kože i obuće, kao i broju ukupno zaposlenih u industriji tekstila, odjeće, kože i obuće, prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, dati su u tabeli zaposlenosti po područjima i oblastima (Tabela br. 24.).

Tabela br. 24. Zaposlenost po područjima i oblastima

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Industrija FBiH	389.601	413.676	430.745	437.501	438.949	440.747
Prerađivačka industrija	82.507	85.093	87.695	84.275	84.064	84.700
Tekstil	4.711	4.509	4.471	4.877	4.986	5.716
Odjeća	6.971	6.150	6.596	6.682	6.668	7.164
Koža obuća	6.366	6.163	6.056	6.530	6.701	7.334
Σ TOKO	18.048	16.822	17.123	18.089	18.355	20.214

Evidentno je da broj zaposlenih u industriji tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine raste, od 2006. godine kada je iznosio 16.822 do 20.214 zaposlenih u 2011. godini.

Procenat povećanja broja zaposlenih kreće se, od 1,78% u 2008. godini do 10,12% u 2011. godini.

U odnosu na ukupan broj zaposlenih u industriji Federacije Bosne i Hercegovine, industrija tekstila, odjeće, kože i obuće (Tabela br. 25.) apsorpira 4,6% zaposlenika, pri čemu se ovaj procenat povećavao od 3,9% u 2008. godini, do 4,6% u 2011. godini.

Tabela br. 25. Odnos zaposlenih: Industrija FBiH – industrija TOKO FBiH(%)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Industrija FBiH	100	100	100	100	100	100
TOKO	4,6	4,1	3,9	4,1	4,1	4,6

U odnosu na ukupan broj zaposlenih u prerađivačkoj industriji Federacije Bosne i Hercegovine, industrija tekstila, odjeće, kože i obuće (Tabela br. 26.) apsorpira 23,8% zaposlenika, pri čemu se ovaj procenat povećavao od 19,5% u 2008. godini, do 23,8% u 2011. godini.

Tabela br. 26. Odnos zaposlenih: Prerađivačka industrija FBiH – industrija TOKO FBiH (%)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Prerađ. industrija	100	100	100	100	100	100
TOKO	21,8	19,8	19,5	21,5	21,8	23,8

Odnos zaposlenih u okviru industrije tekstila, odjeće, kože i obuće (Tabela br. 27.) pokazuje da je najveći broj zaposlenih 7.334 ili 36,4% radi u Proizvodnji kože i obuće. 7.134 zaposlenih ili 35,4% radi u proizvodnji odjeće, dok 7.516 ili 28,2% zaposlenika radi u Preradi tekstila.

Tabela br. 27. Odnos zaposlenih u industriji TOKO FBiH (%)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Σ TOKO	100	100	100	100	100	100
Tekstil	26,1	26,8	26,1	26,9	27,1	28,2
Odjeća	38,6	36,5	38,5	36,9	36,3	35,4
Koža obuća	35,3	36,7	35,4	36,2	36,6	36,4

2.3.1. Zaposlenost po intervalima starosti¹

Stanje zaposlenih u industriji Federacije Bosne i Hercegovine, prema podacima za mart 2011. godine (Tabela br. 28.), u odnosu na interval zaposlenih, ukazuje da je 32,7% ukupno zaposlenih u intervalu starosti do 35 godina, u intervalu od 35 do 50 godina je 42,5%, dok je sa preko 50 godina 24,8% zaposlenih.

Tabela br. 28. Zaposlenost po intervalima starosti – Industrija FBiH

Σ	-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-65
379.688	19.513	47.342	57.078	52.559	52.459	56.576	50.797	29.892	13.472
100%	5,1	12,4	15,2	13,8	13,8	14,9	13,4	7,9	3,5
Σ žene 151.853	7.520	19.929	23.768	21.434	20.130	22.625	19.833	11.474	5.140
40,0%	4,9	13,1	15,6	14,1	13,6	14,9	13,0	7,5	3,3

Od ukupnog broja zaposlenih, 40% su žene. Od tog broja, 33,6% su u intervalu starosti do 35 godina, 42,6% su u intervalu starosti od 35 do 50 godina, a 23,8% zaposlenih žena je u starosnoj dobi preko 50 godina.

Stanje zaposlenih u prerađivačkoj industriji Federacije Bosne i Hercegovine (Tabela br. 29.), pokazuje da je u intervalu starosti do 35 godina 38,0%, u intervalu od 35 do 50 godina je 41,5%, dok je sa preko 50 godina 20,5% zaposlenih.

Tabela br. 29. Zaposlenost po intervalima starosti-Prerađivačka industrija FBiH

Σ	-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-65
78.469	6.886	11.216	11.681	10.115	10.997	11.460	10.318	4.514	1.282
100%	8,8	14,3	14,9	12,9	14,0	14,6	13,1	5,8	1,6
Σ žene 26.403	2.505	3.840	3.968	3.736	4.030	3.941	3.044	1.108	231
33,6%	9,5	14,5	15,1	14,2	15,2	14,9	11,5	4,2	0,9

Od ukupnog broja zaposlenih, 33,6% obuhvata žensku populaciju. Od tog broja 39,1% zaposlenih žena su u intervalu do 35 godina, 42,6% su u intervalu starosti od 35 do 50 godina, a 23,8% zaposlenih žena je u starosnoj dobi preko 50 godina.

¹Stanje mart/ožujak 2011.godine

U industriji tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine (Tabela br. 30.) od ukupnog broja radnika, u intervalu starosti do 35 godina radi 41,0%, u intervalu 35 do 50 godina radi 41,4%, dok je sa preko 50 godina 17,6% zaposlenih.

Tabela br. 30. Zaposlenost po intervalima starosti-Industrija TOKO FBiH

Σ	-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-65
18.979	2.530	3.151	2.109	2.727	2.826	2.329	1.524	1.676	107
100%	13,3	16,6	11,1	14,3	14,9	12,2	8,0	8,8	0,6
Σ žene 13.416	1.241	2.110	2.214	2.055	2.100	1.718	1.699	242	37
70,7%	9,2	15,7	16,5	15,3	15,6	12,8	12,6	1,8	0,3

Od ukupnog broja zaposlenih u industriji tekstila, odjeće, kože i obuće, 70,7% pripada ženskoj populaciji. Od tog broja 41,4% zaposlenih žena su u intervalu do 35 godina, 43,7% su u intervalu starosti od 35 do 50 godina, a 14,7% zaposlenih žena je u starosnoj dobi preko 50 godina.

Prerada tekstila, kao područje koje zapošljava 28,2% ukupnog broja zaposlenih u industriji tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine (Tabela br. 31.), u intervalu do 35 godina ima 54,2% radnika. U intervalu od 35 do 50 godina radi 37,6%, a sa preko 50 godina zaposleno je 8,2% radnika.

Tabela br. 31. Zaposlenost po intervalima starosti-Proizvodnja tekstila

Σ	-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-65
5.401	899	1.063	969	770	709	548	303	113	27
100%	16,5	19,8	17,9	14,2	13,2	10,2	5,6	2,1	0,5
Σ žene 3.566	564	631	643	592	461	413	190	66	6
66,0%	15,8	17,7	18,0	16,6	12,9	11,6	5,4	1,8	0,2

U ovom području 66,0% radnika čini ženska radna snaga. Do 35 godina zaposleno je 51,5% žena, U intervalu od 35 do 50 godina radi 41,1% zaposlenica, dok je sa preko 50 godina, zaposleno njih 7,4%.

Proizvodnja odjeće, kao područje koje zapošljava 35,4% ukupnog broja zaposlenih u industriji tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine (Tabela br. 32.), u intervalu do 35 godina ima 43,4% radnika. U intervalu od 35 do 50 godina radi 41,6%, a sa preko 50 godina zaposleno je 15,0% radnika.

U ovom području 77,3% radnika čini ženska radna snaga. Do 35 godina zaposleno je 44,3% žena, U intervalu od 35 do 50 godina radi 42,6% zaposlenica, dok je sa preko 50 godina, zaposleno 13,1%.

Tabela br. 32. Zaposlenost po intervalima starosti-Proizvodnja odjeće, dorada i bojenje krzna

Σ	-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-65
6.667	827	989	1.078	861	1.078	832	668	286	48
100%	12,4	14,8	16,2	12,9	16,2	12,5	10,1	4,2	0,7
Σ žene 5.152	677	750	854	664	898	633	495	161	20
77,3%	13,1	14,6	16,6	12,9	17,4	12,3	9,6	3,2	0,3

U području Prerada kože i proizvodnja obuće, koja čini 36,4% radnika industriji tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine (Tabela br. 33.), u intervalu do 35 godina ima 42,4% radnika. U intervalu od 35 do 50 godina radi 44,5%, a sa preko 50 godina zaposleno je 12,9% radnika.

Tabela br. 33. Zaposlenost po intervalima starosti-Prerada kože i proizvodnja obuće

Σ	-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-65
6.911	804	1.099	1.033	1.096	1.039	949	553	306	32
100%	11,6	15,9	14,9	15,9	14,9	13,7	8,0	4,4	0,5
Σ žene 4.698	507	729	717	799	741	672	372	115	46
68,0%	10,8	15,5	15,3	17,0	15,8	14,3	7,9	2,4	1,0

U ovom području 68,0% radnika čini ženska radna snaga. Do 35 godina zaposleno je 41,6% žena, U interval od 35 do 50 godina radi 47,1% zaposlenica, dok je sa preko 50 godina, zaposleno 11,3%.

Generalno, u pogledu zaposlenosti po intervalima starosti, u odnosu na industriju Federacije Bosne i Hercegovine i njenu prerađivačku industriju, industrija tekstila, odjeće, kože i obuće (Tabela br. 34.), ima najveći broj radnika 41,0% u intervalu do 35 godina. 41,4% radnika je u interval od 35 do 50 godina.

Sa najmanjim brojem radnika od 17,6%, u intervalu starosti od preko 50 godina, zaključuje se da ova grana industrije ima povoljniju starosnu strukturu, kako u ukupnom broju zaposlenika, tako i u pogledu spolne strukture.

Tabela br. 34. Zaposlenost po intervalima starosti (%)

		Do 35 godina	Od 35 do 50 godina	Preko 50 godina
Industrija FBiH	Ukupno 100,0	32,7	42,5	24,8
	Žene 40,0	33,6	42,6	23,8
Prerađivačka industrija	Ukupno 100,0	38,0	41,5	20,5
	Žene 33,6	39,1	42,6	23,8
Prerada tekstila	Ukupno 28,2	54,2	37,6	8,2
	Žene 66,0	51,5	41,1	7,4
Proizvodnja odjeće	Ukupno 35,4	43,4	41,6	15,0
	Žene 77,3	44,3	42,6	13,1
Prerada kože i proizvodnja obuće	Ukupno 36,4	42,4	44,5	12,9
	Žene 68,0	41,6	47,1	11,3
Ukupno tekstil, odjeća, koža, obuća	Ukupno 100,0	41,0	41,4	17,6
	Žene 70,7	41,4	43,7	14,7

2.3.2. Nezaposlena lica sa zanimanjima u struci tekstil, odjeća, koža i obuća

Prema podacima Federalnog zavoda za zapošljavanje, u osam kantona Federacije Bosne i Hercegovine (bez Zapadno-hercegovačkog kantona i Kantona 10), na evidenciji nalazi se 16.005 nezaposlenih lica sa zanimanjima u struci tekstil, odjeća, koža i obuća (Tabela br. 35).

Tabela br. 35. Pregled nezaposlenih lica sa zanimanjima u struci TOKO, po kantonima² FBiH

	USK	PK	TK	ZDK	BPK	SBK	HNK	KS
2010	1.819	475	3.934	3.448	162	1.500	1.491	3.002
2011	1.869	483	3.932	3.460	298	1.568	1.490	2.908

U odnosu na 2010. godinu, u 2011. godini se bilježi porast od 174 nezaposlena lica ili 1,09% (Tabela br. 36.)

Tabela br. 36. Ukupan broj nezaposlenih lica

	2010	2011	Razlika
Broj nezaposlenih	15.831	16.005	+ 174

Porast broja nezaposlenih lica sa zanimanjima u struci tekstil, odjeća, koža i obuća evidentan je u većini kantona, dok je do pada broja ovih lica došlo u Tuzlanskom, Hercegovačko-neretvanskom i Kantonu Sarajevo.

2.3.3. Prosječna neto plaća po zaposlenom, po djelatnostima

Federalni zavod za statistiku, podatke o prosječnoj mjesečnoj isplaćenoj neto plaći obračunava na osnovu podataka prikupljenih Mjesečnim istraživanjem o zaposlenima i plaći. Istraživanje o plaćama obuhvata isplaćene neto plaće zaposlenih koji imaju zasnovan radni odnos, bez obzira na vrstu radnog odnosa i trajanje radnog vremena.

Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća obuhvata isplaćenu plaću za obavljani rad, kao i naknade plaća po osnovu radnog odnosa: godišnji odmor, plaćeni dopust, državne praznike i neradne dane utvrđene zakonom, bolovanja koja isplaćuje poslovni subjekat, plaćeno odsustvo sa posla, zastoje u poslu bez krivnje zaposlenika.

Prema podacima koji su publikovani u glasilima Federalnog zavoda za statistiku, prosječna neto plaća u industriji Federacije Bosne i Hercegovine pokazuje rast na godišnjem nivou (Tabela br. 37.). Prosječna plaća u ovog grani industrije iznosi 374,00 konvertibilnih maraka. U području Prerada tekstila od 409,77, u preradi kože i proizvodnji odjeće iznosi 369,77, a u području proizvodnja odjeće 342,46 konvertibilnih maraka.

Tabela br. 37. Prosječna neto plaća po zaposlenom- po oblastima

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Industrija FBiH	603,21	662,10	751,30	792,08	804,37	819,36
Prerađivačka industrija	457,49	493,92	542,84	558,61	573,72	581,91
Tekstil	345,49	386,20	404,69	380,03	401,96	409,77
Odjeća	299,79	323,69	352,45	337,51	365,56	342,46
Koža obuća	337,09	345,39	393,58	346,07	358,46	369,77
Σ TKO	327,45	351,76	383,57	354,53	375,32	374,00

² Obradeni podaci za 8 kantona

U odnosu na 2006. godinu, isplaćena neto plaća za 2011. godinu, veća je za 216,15 konvertibilnih maraka ili 36,83%.

Prosečna plaća u Prerađivačkoj industriji Federacije Bosne i Hercegovine, za isti period, veća je za 124,42 konvertibilne marke ili 27,19%.

Međutim, prosječna plaća u industriji tekstila, odjeće, kože i obuće još nije dostigla vrijednosti iz 2008. godine od 383,57 konvertibilnih maraka i manja je za 2,49%.

Prosječna plaća u pojedinim područjima prerade ove industrijske grane, pokazuje sličnu tendenciju. Plaća u preradi tekstila dostigla je u 2011. godini nivo iz 2008. godine, ali je za svega 5,08 konvertibilnih maraka veća od tog iznosa. U odnosu na 2008. godinu, plaća u proizvodnji odjeće manja je za 9,99 konvertibilnih maraka i iznosi 97,16% od tog iznosa. I u području prerade kože i proizvodnja obuće, plaća u 2011. godini nije dotigla nivo iz 2008. godine i manja je za 23,81 konvertibilnu marku odnosno iznosi 93,95% tog iznosa.

Kretanje odnosa prosječne neto plaće po zaposlenom u industriji Federacije Bosne i Hercegovine i Industrije tekstila, odjeće kože i obuće (Tabela br. 38.), pokazuje da isti konstantno opada u period 2006.-2011. godina.

Tabela br. 38. Odnos prosječne neto plaće po zaposlenom: Industrija FBiH-industrija TOKO (%)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Industrija FBiH	100	100	100	100	100	100
TOKO	54,2	53,1	51,0	44,7	46,6	45,6

Isto poređenje se može napraviti i u odnosu prosječne neto plaće Prerađivačke industrije Federacije Bosne i Hercegovine i Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće (Tabela br. 39). U periodu 2006.-2011. godina, prosječna plaća Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće konstantno opada i za 2011. godinu iznosi 64,2% prosječne plaće Prerađivačke industrije Federacije Bosne i Hercegovine.

Tabela br. 39. Odnos prosječne neto plaće po zaposlenom: Prerađivačka industrija FBiH-industrija TOKO (%)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Prerađivačka industrija	100	100	100	100	100	100
TOKO	71,5	71,2	70,6	63,4	65,4	64,2

2.4. Učešće Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u bruto domaćem proizvodu

Podaci o Bruto domaćem proizvodu Federacije Bosne i Hercegovine, prema proizvodnom i dohodovnom pristupu za 2010. godinu, preuzeti su iz "Statističkog godišnjaka/ljetopisa 2011" koji je objavio Federalni zavod za statistiku.

U Bruto domaćem proizvodu Federacije Bosne i Hercegovine u 2010. godini, Prerađivačka industrija je učestvovala sa 12,52%, a Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće sa 1,21% (Tabela br. 40.).

Tabela br. 40. Učešće industrije TOKO u bruto domaćem proizvodu

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Industrija 000 KM	11.006.599	12.321.957	13.936.662	15.688.444	15.277.726	15.712.296
Industrija %	100	100	100	100	100	100
Prer. ind. 000 KM	1.177.765	1.361.068	1.732.617	2.025.886	1.764.698	1.966.961
Prer.ind. %	10,70	11,05	12,43	12,91	11,55	12,52
TOKO 000 KM	117.920	132.529	150.435	174.040	173.127	190.391
Ind. FBiH- TOKO%	1,07	1,07	1,08	1,12	1,13	1,21
Prer.ind.FBiH – TOKO%	10,00	9,68	8,68	8,67	9,78	9,66

U odnosu na period 2005.-2010. godina, udio industrije tekstila, odjeće, kože i obuće, bilježi stalni rast od 1,07% u 2005. godini, do 1,21% u 2010. godini.

U Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće, pojedina proizvodna područja imaju različit udio u ostvarenju Bruto domaćeg proizvoda (Tabela br. 41.).

Tabela br. 41. Učešće industrije TOKO u bruto domaćem proizvodu

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
TOKO 000 KM	117.920	132.529	150.435	174.040	173.127	190.391
Ind. FBiH- TOKO%	1,07	1,07	1,08	1,12	1,13	1,21
Prerada tekstila	0,37	0,26	0,28	0,32	0,39	0,42
Proizvodnja odjeće	0,42	0,41	0,47	0,44	0,44	0,47
Koža i obuća	0,28	0,40	0,33	0,36	0,30	0,32

Područje Prerada tekstila u udjelu Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće, u Bruto domaćem proizvodu ostvarenom u 2010. godini, učestvuje sa 0,42%. Najveći udio ostvaruje područje Proizvodnja odjeće sa 0,47%, dok je područje Proizvodnje kože i obuće zastupljeno sa 0,32%.

Kada se u proračunu primjenjuje proizvodni pristup, Bruto domaći proizvod je jednak vrijednosti svih roba i usluga proizvedenih u ekonomije-output ili bruto vrijednosti proizvodnje minus vrijednost svih roba i usluga. Pri tome se, kao elementi uzimaju: Bruto vrijednost proizvodnje (output), Međufazna potrošnja i Bruto dodana vrijednost u baznim cijenama.

Račun proizvodnje za pojedina područja proizvodnje u okviru Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u 2009. i 2010. godini, data su tabelarno.

U području Prerada tekstila, bruto proizvodnja u baznim cijenama učestuju sa 0,39%, međufazna potrošnja sa 0,28%, a bruto dodana vrijednost u baznim cijenama sa 0,51% (Tabela br. 42.).

Tabela br. 42. Račun proizvodnje u području Proizvodnja tekstila

		2009.	2010.
Proizvodnja tekstila 000 KM	Bruto proizvodnja u baznim cijenama	92.541	105.420
	Međufazna potrošnja	32.687	39.886
	Bruto dodana vrijedn. u baznim cijenama	59.854	65.534
Proizvodnja tekstila %	Bruto proizvodnja u baznim cijenama	0,36	0,39
	Međufazna potrošnja	0,25	0,28
	Bruto dodana vrijedn. u baznim cijenama	0,47	0,51

U području Proizvodnja odjeće, bruto proizvodnja u baznim cijenama učestuju sa 0,49%, međufazna potrošnja sa 0,42%, a bruto dodana vrijednost u baznim cijenama sa 0,57% (Tabela br. 43.).

Tabela br. 43. Račun proizvodnje u području Proizvodnja odjeće

		2009.	2010.
Proizvodnja odjeće 000 KM	Bruto proizvodnja u baznim cijenama	116.061	132.884
	Međufazna potrošnja	49.362	58.402
	Bruto dodana vrijedn. u baznim cijenama	66.699	74.482
Proizvodnja odjeće %	Bruto proizvodnja u baznim cijenama	0,45	0,49
	Međufazna potrošnja	0,38	0,42
	Bruto dodana vrijedn. u baznim cijenama	0,53	0,57

U području Proizvodnja kože i obuće, bruto proizvodnja u baznim cijenama učestuju sa 0,59%, međufazna potrošnja sa 0,78%, a bruto dodana vrijednost u baznim cijenama sa 0,39% (Tabela br. 44.).

Trend rasta u odnosu na elemente analize, evidentan je u sva tri posmatrana područja. Najveći udio bruto proizvodnje u baznim cijenama od 0,59% i međufaznoj potrošnji od 0,78% bilježi se u području Proizvodnje kože i obuće, dok je najveći udio bruto dodane vrijednosti sa 0,57% u području Proizvodnje odjeće.

Tabela br. 44. Račun proizvodnje u području Proizvodnja kože i obuće

		2009.	2010.
Proizvodnja kože i obuće 000 KM	Bruto proizvodnja u baznim cijenama	117.880	160.276
	Međufazna potrošnja	71.306	109.901
	Bruto dodana vrijedn. u baznim cijenama	46.574	50.375
Proizvodnja kože i obuće %	Bruto proizvodnja u baznim cijenama	0,46	0,59
	Međufazna potrošnja	0,54	0,78
	Bruto dodana vrijedn. u baznim cijenama	0,37	0,39

2.5. Investicije

Podaci o investicijama u Industriju tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine, preuzeti su iz publikacija Federalnog zavoda za statistiku i odnose se na Isplate za investicije po godinama i po osnovnim izvorima finansiranja za 2010. godinu odnosno ostvarene investicije po godinama, u odnosu na stalna sredstva po tehničkoj strukturi kao i ostvarene investicije u nova stalna sredstva po namjeni ulaganja i tehničkoj strukturi u 2010. godini.

2.5.1 Isplate za investicije

Isplatama za investicije smatraju se novčana ulaganja u toku godine u nova i polovna stalna sredstva, bez obzira na momenat njihove izgradnje ili nabavke. Vrijednost ovih investicija u Federaciji Bosne i Hercegovine, za period 2006-2010. godina, prikazana je tabelarno (Tabela br. 45.).

Učešće Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće, u odnosu na vrijednost investicija u Industriju iznosi 1,0%, dok je u odnosu na Prerađivačku industriju, taj iznos 5,3%.

Vrijednosti isplata za investicije u svim posmatranim segmentima, nakon 2008. godine, ostvaruje pad. Jedino je Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće ostvarila rast investicija u period 2009.-2010. godina od 18,6%, ali je taj iznos za 13,8% manji u odnosu na iznos investicija ostvaren u 2008. godini.

U 2010. godini u Industriju Federacije Bosne i Hercegovine investirano je oko 2,8 milijardi konvertibilnih maraka. Od toga iznosa je, u Prerađivačku industriju, investirano 510 miliona konvertibilnih maraka ili 18,2%, dok je u Industriju tekstila, odjeće, kože i obuće investirano blizu 29 miliona konvertibilnih maraka 0,96%.

Najveći iznos investicija u Industriji tekstila, odjeće, kože i obuće od 68,9% čine sopstvena sredstva, 21,6% su iskorišteni finansijski krediti, 9,5% čine ostali izvori finansiranja (Tabela 46.).

Tabela br. 45. Isplate za investicije

	2006	2007	2008	2009	2010
Industrija 000 KM	2.297.462	3.527.339	4.207.898	3.036.284	2.804.366
Industrija %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Prerađivačka ind. 000KM	512.790	895.276	1.035.603	601.675	510.695
Odnos Industrija - PI	22,3	25,4	24,6	19,8	18,2
Industrija TOKO 000 KM	17.668	34.481	31.300	22.745	26.986
Odnos Industrija- TOKO	0,8	1,0	0,7	0,7	1,0
Odnos PI-TOKO	3,4	3,8	3,0	3,8	5,3

Tabela br. 46. Isplate za investicije po osnovnim izvorima finansiranja u 2010. godini (000KM)

	Industrija	Prerađivačka industrija	Industrija TOKO
Sopstvena sredstva	1.780.168	292.186	18.601
Udružena sredstva	68.613	15.430	352
Iskorišteni finansijski kredit	670.259	177.291	5.850
Finansijski lizing	84.359	15.736	626
Sopstveni fondovi i Budžet	60.739	1.038	367
Iz ostalih izvora	140.227	9.013	1.188
Ukupno	2.804.366	510.695	26.986

2.5.2. Ostvarene investicije

Ostvarene investicije predstavljaju vrijednost fizički realizovane izgradnje, izrade ili nabavke novih i polovnih stalnih sredstava tokom godine bez obzira na to jesu li završene, jeli i kada izvršena njihova isplata. Iznos ovih investicija u Federaciji Bosne i Hercegovine, za period 2006.-2010. godina, prikazana je tabelarno (Tabela br. 47.).

Vrijednosti ostvarenih investicija su, u svim posmatranim segmentima, nakon 2008. godine, u padu. Jedino je Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće ostvarila rast investicija u period 2009.-2010. godina od 21,2%, ali je taj iznos za 17,5% manji u odnosu na iznos investicija ostvaren u 2008. godini.

Tabela br. 47.-Ostvarene investicije

	2006	2007	2008	2009	2010
Industrija 000 KM	2.279.959	3.583.330	4.285.716	3.008.982	2.776.648
Industrija %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Prerađivačka ind. 000KM	487.451	925.602	1.039.734	579.130	508.230
Odnos Industrija - PI	21,3	25,8	24,2	19,2	18,3
Industrija TOKO 000 KM	17.893	34.999	31.762	22.233	26.950
Odnos Industrija- TOKO	0,8	1,0	0,7	0,7	1,0
Odnos PI-TOKO	3,7	3,8	3,0	3,8	5,3

Tabela br. 48. Ostvarene investicije stalna sredstva po tehničkoj strukturi-2010. godini (000KM)

	Industrija	Prerađivačka industrija	Industrija TOKO
Građevinski radovi	1.453.521	222.201	15.204
Mašine, oprema i transportna sredstva	1.182.819	270.905	11.351
Ostala materijalna sredstva	46.543	2.602	-
Nematerijalna stalna sredstva	90.451	12.368	390
Troškovi prijenosa vlasništva	3.316	154	5
Ukupno	2.776.648	508.230	26.950

Kroz ovaj vid, u 2010. godini u Industriju Federacije Bosne i Hercegovine investirano je nešto manje od 2,8 milijardi konvertibilnih maraka. Od toga iznosa je, u Prerađivačku industriju, investirano 508 miliona konvertibilnih maraka ili 18,3%, dok je u Industriju tekstila, odjeće, kože i obuće investirano blizu 27 miliona konvertibilnih maraka 0,97%.

Najveći iznos investicija u Industriji tekstila, odjeće, kože i obuće od 56,4% čine građevinski radovi. 42,1% su investicije u mašine, opremu i transportna sredstva, dok 1,5% čine ostali izvori finansiranja (Tabela 48.).

Ostvarene investicije u nova stalna sredstva po namjeni ulaganja i tehničkoj strukturi u 2010. godini u Industriju Federacije Bosne i Hercegovine iznose blizu 2,6 milijardi konvertibilnih maraka (Tabela br. 49).

Tabela br. 49. Ostvarene investicije nova stalna sredstva po tehničkoj strukturi u 2010. godini (000KM)

	Industrija	Prerađivačka industrija	Industrija TOKO
Građevinski radovi	1.368.922	202.416	13.468
Mašine, oprema i transportna sredstva	1.065.317	238.925	8.983
Ostala materijalna sredstva	46.266	2.443	-
Nematerijalna stalna sredstva	90.203	12.514	390
Troškovi prijenosa vlasništva	3.316	159	5
Ukupno	2.574.023	456.457	22.846

Industrija Federacije Bosne i Hercegovine je u 2010. godini, u nova stalna sredstva, u pogledu tehničke strukture, investirala nešto više od 2,5 milijardi konvertibilnih maraka.

U Prerađivačku industiju je investirano oko 460 miliona konvertibilnih maraka ili 17,7%, a u Industriju tekstila, odjeće, kože i obuće blizu 23 miliona konvertibilnih maraka ili 0,9% od ukupne vrijednosti investicija u industriju, odnosno 5,0% ukupnih investicija u Prerađivačkoj industiji.

Najveći iznos ovih investicija u Industrijii tekstila, odjeće, kože i obuće od 58,9% čine građevinski radovi. 39,3% su investicije u mašine, opremu i transportna sredstva, dok 1,8% čine ostali izvori finansiranja.

2.6. Energenti

Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine, prema iskorištenim kapacitetima, ne može se svrstati u velike potrošače energenata (Tabela br. 50.).

Udio potrošnje Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u ukupnoj potrošnji električne energije Industrije je 20.900 MWh ili 0,54%, odnosno predstavlja 0,69% od ukupne potrošnje Prerađivačke industrije. Najveća potrošnja ostvaruje se u području Proizvodnja odjeće od 38,2%, zatim u Proizvodnji kože i obuće od 36,9% i Proizvodnji tekstila od 24,9%.

Značajniji utrošak energenata, bilježi se u pogledu količina visokosumpornog loživog ulja od 732 t ili 75% ukupno utrošenih količina u Industrijii, odnosno Prerađivačkoj industiji.

Potrošnja lignita i briketa iznosi 4.770 t ili 17,6% od količina utrošenih u Prerađivačkoj industiji, dok potrošnja ostalih energenata ima mali udio u ukupnoj potrošnji energenata kako Industrije, tako i Prerađivačke industrije Federacije Bosne i Hercegovine.

Tabela br. 50. Potrošnja energenata

	Industrija	Prerađivačka industrija	Proizvodnja tekstila	Proizvodnja odjeće	Proizvodnja kože i obuće	Ukupno TOKO
Električna energija MWh	3.846.605	3.025.776	5.197	7.996	7.707	20.900
Para i vrela voda GJ	4.263.630	3.463.614	-	1.753	-	1.753
Mrki ugalj i briketi t	3.506.217	73.807	264	525	702	1.491
Lignit i briketi t	2.656.685	27.072	205	-	4.565	4.770
Ogrijevno drvo m ³	21.016	20.999	49	34	24	107
Bezolovni benzin t	568	128	-	-	6	6
Dizelska goriva t	34.734	11.731	58	34	79	171
Ekstra lako loživo ulje t	3.949	2.681	8	19	11	38
Niskosumporno loživo ulje t	10.822	7.331	-	-	28	28
Visokosumporno loživo ulje t	977	977	727	-	5	732
Prirodni plin m ³	50.130	50.095	70	2.500	-	2.570

2.7. Okoliš

Utjecaj na okoliš, posmatran je kroz segment voda i otpada koji nastaje u ovoj industrijskoj grani, kroz njene proizvodne aktivnosti.

2.7.1. Voda

Snabdijevanje vodom, privredni subjekti koji čine ovu industrijsku granu, ostvaruju na više načina (Tabela br. 51.).

Tabela br. 51. Snabdijevanje vodom 000 m³

	Industrija	Prerađivačka industrija	Proizvodnja tekstila	Proizvodnja odjeće	Proizvodnja kože i obuće	Ukupno TOKO
Iz javnog vodov.	20.972	17.306	97	216	67	380
Iz drugih sistema	1.619	245	6	-	-	6
Iz podzem. voda	8.622	6.869	-	3	3	6
Iz izvora	909	866	-	-	72	72
Iz vodotoka	24.322	23.472	-	19	332	351
Ukupno	99.341	53.764	103	238	474	815

Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće, na godišnjem nivou utroši količinu od 815.000 m³ vode, što predstavlja 0,8% utrošene vode u Industriji, odnosno 1,5% od utrošene vode u Prerađivačkoj industriji. Snabdijevanje vodom, obavlja se iz javnog vodovoda 46,6% ili iz vodotokova 43,0%.

Prema namjeni, ove količine vode utrošene su za tehnološke procese, sanitarne i ostale namjene (Tabela br. 51.).

Najveća količina vode utroši se u području Proizvodnja kože i obuće 58,1%, Proizvodnji odjeće 29,2% i Preradi tekstila 12,7%.

Tabela br. 52. Korištenje vode prema namjeni 000m³

	Industrija	Prerađivačka industrija	Proizvodnja tekstila	Proizvodnja odjeće	Proizvodnja kože i obuće	Ukupno TOKO
Tehnološki proces - proizvodnja	59.094	29.814	56	38	335	429
Tehnološki proces - hlađenje	35.475	21.681	38	76	-	114
Sanitarne potrebe	2.446	1.764	9	3	67	198
Ostale namjene	2.326	505	-	2	72	74
Ukupno	99.341	53.764	103	238	474	815

Od ukupno korištene količine vode, 52,6% se koristi za proizvodnju, 24,3% za sanitarne potrebe, 14,0% za procese hlađenja i 9,1% za ostale namjene.

Nakon upotrebe, iz pogona ove industrijske grane ispusti se 775.000 m³ ili 95,0% od ukupno korištenih količina vode (Tabela br. 53.).

Tabela br. 53. Ispuštanje upotrebene vode 000m³

	Industrija	Prerađivačka industrija	Proizvodnja tekstila	Proizvodnja odjeće	Proizvodnja kože i obuće	Ukupno TOKO
Nezagađene	27.167	8.900	73	31	47	151
Zagađene	7.310	5.827	14	180	23	217
Prečišćene	40.271	27.470	-	3	404	407
Ukupno	74.748	42.197	87	214	474	775

Najveća količina vezane vode, od 24.000 m³, ostaje u Proizvodnji kože i obuće i čini 60,0% od ukupno vezane vode u Industriji tekstila, odjeće, kože i obuće, dok ostalih 40% ili 16.000 m³, otpada na Preradu tekstila.

2.7.2. Otpad

U proizvodnim aktivnostima Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće, nastaje određena količina otpada (Tabela br. 54.). U odnosu na ukupne količine otpada koji nastaje u Industriji, količine u ovoj industrijskoj grani su minimalne i iznose 0,1%, dok je u odnosu na Prerađivačku industriju taj iznos 2,1%. Najveće količine od 14.316 tona ili 97,8% nastaju u području Proizvodnje kože i obuće.

Značajno je da od ukupne količine nastalog otpada od 14.639 tona, nema opasnog otpada.

Tabela br. 54. Količine otpada koji nastaje u proizvodnim aktivnostima

	Industrija	Prerađivačka industrija	Proizvodnja tekstila Proizvodnja odjeće	Proizvodnja kože i obuće	Ukupno TOKO
Količina nastalog otpada t	12.501.805	687.739	323	14.316	14.639
Količina opasnog otpada t	17.006	16.709	-	-	-

2.8. Učešće industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u dugu poreskih obveznika Federacije Bosne i Hercegovine³

Prema podacima Porezne uprave Federacije Bosne i Hercegovine na dan 31.12.2011. godine, ukupan dug poreskih obveznika iznosio je 1.045.976.230,48 konvertibilnih maraka. Sa iznosom većim od 1 milion konvertibilnih maraka bilo je 187 poreskih obveznika (Tabela br. 55.).

Tabela br. 55. Učešće industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u dugu

	Ukupan dug	Broj kompanija	%
Federacija BiH	1.045.976.230,48	187	100
Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće	94.271.464,36	14	9,01

Od tog iznosa 94.271.464,36 konvertibilnih maraka, otpada na subjekte iz grane tekstil, odjeća, koža i obuća, što je 9,01% od ukupno evidentiranog duga.

2.9. Spoljnotrgovinska razmjena po djelatnostima

2.9.1. Spoljnotrgovinska razmjena Bosne i Hercegovine, po djelatnostima

Bosna i Hercegovina ostvaruje negativne rezultate u spoljnotrgovinskoj razmjeni sa inostranstvom (Tabela br. 56., Dijagram br. 2. i br. 3.). Nakon 2008. godine, u kojoj je evidentiran rast, kako izvoza tako i uvoza u Bosnu i Hercegovinu, u 2009 godini je ostvaren izvoz u iznosu od 5,530 milijardi konvertibilnih maraka što je za 17,6% manje u odnosu na 2008. godinu, dok je uvoz u iznosu od 12,348 milijardi

³ Porezna uprava FBiH; Podaci na dan 31.12.2011.godine

konvertibilnih maraka sa padom od 24,2%. Prerađivačka industrija u Bosni i Hercegovini, u tom periodu, ostvarila je pad izvoza od 20,4% odnosno pad uvoza od 27,9%.

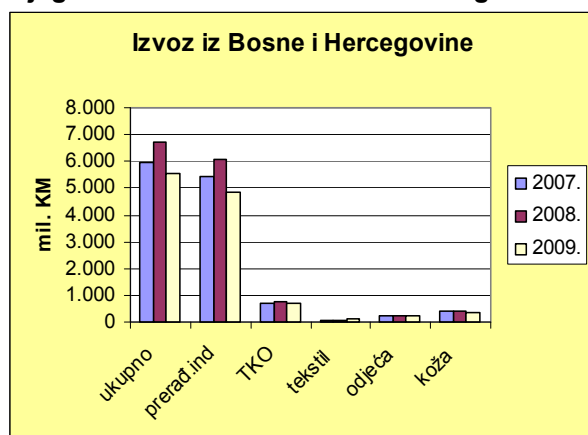
Industrija tekstila, kože i obuće u Bosni i Hercegovini, istovremeno je ostvarila izvoz u vrijednosti od 700.368.000 konvertibilnih maraka, što predstavlja pad od 3,4% u odnosu na prethodnu godinu. Uvoz ovih industrijskih grana u 2009. godini imao je vrijednost od 1.031.799.000 konvertibilnih maraka ili 10,2% manje nego u 2008. godini.

U odnosu na područja Industrije tekstila, kože i obuće, efekti spoljnotrgovinske razmjene su sljedeći: Proizvodnja tekstila bilježi izvoz u iznosu od 97.533.000 konvertibilnih maraka, što predstavlja rast od 11,2% i uvoz od 430.671.000 konvertibilnih maraka odnosno 8,9% manje nego u 2008. godini. Proizvodnja odjeće, dorada i bojenje krzna ostvarila je izvoz u iznosu od 235.198.000 konvertibilnih maraka ili 9,4% manje nego u 2008. godini i uvoz od 224.440.000 konvertibilnih maraka što predstavlja pad od 9,6%. Proizvodnja kože i kožnih proizvoda ostvarila je izvoz od 367.637.000 konvertibilnih maraka što je pad od 12,0% i uvoz od 376.688.000 konvertibilnih maraka ili 8,4% manje u odnosu na prethodnu godinu.

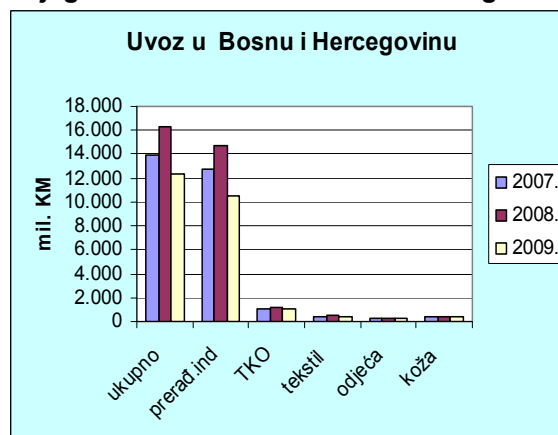
Tabela br. 56. Izvoz i uvoz u BiH po područjima i odjeljcima KD⁴ – proizvodni princip 000KM

	Izvoz			Uvoz		
	2007.	2008.	2009.	2007.	2008.	2009.
Ukupno	5.936.895	6.711.690	5.530.377	13.898.709	16.286.056	12.348.466
Prerađivačka industrija	5.421.878	6.085.114	4.844.074	12.715.346	14.666.393	10.574.832
Ukupno tekstil, koža i obuća	681.622	764.974	700.368	1.078.080	1.141.569	1.031.799
Proizvodnja tekstila	48.868	87.695	97.533	450.280	472.406	430.671
Proizvod.odjeće dor.i boj.krzna	242.020	259.559	235.198	235.549	258.115	224.440
Proizvod. kože i kož. proizvoda	390.734	417.720	367.637	392.251	411.048	376.688

Dijagram br. 2. Izvoz iz Bosne i Hercegovine

Dijagram br. 3. Uvoz u Bosnu i Hercegovinu

⁴ KD – Klasifikacija djelatnosti

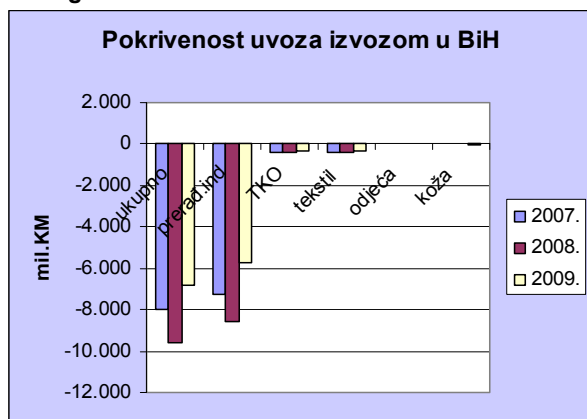
Pokrivenost uvoza izvozom u spoljnotrgovinskoj razmjeni Bosne i Hercegovine, pokazuje negativne vrijednosti (Tabela br. 57. i Dijagrami br. 4. i br. 5.).

Ukupan uvoz u Bosnu i Hercegovinu u 2009. godini, pokriven je sa 44,78% izvoza, što je više za 3,57% u odnosu na 2008. godinu. Pokrivenost uvoza izvozom, kod Prerađivačke industrije iznosi 45,80% i u poređenju sa 2008. godinom viša je za 4,31%.

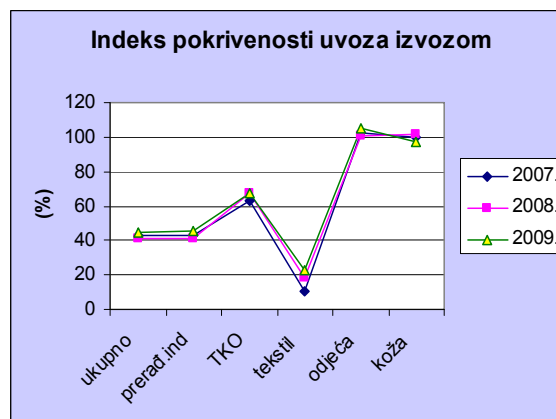
Tabela. br. 57. Pokrivenost uvoza izvozom u Bosni i Hercegovini po područjima i odjeljcima KD u 000 KM

	2007.	%	2008.	%	2009.	%
Ukupno	- 7.961.814	42,71	- 9.574.366	41,21	- 6.818.089	44,78
Prerađivačka industrija	- 7.293.468	42,64	- 8.581.279	41,49	- 5.730.758	45,80
Ukupno tekstil, koža i obuća	- 396.458	63,22	- 376.595	67,01	- 331.431	67,87
Proizvodnja tekstila	- 401.412	10,85	- 384.711	18,56	- 333.138	22,64
Proizvod.odjeće, dor. i boje. krzna	6.471	102,74	1.444	100,55	10.758	104,79
Proizvod. kože i kož. proizvoda	- 1.517	99,61	6.672	101,62	- 9.051	97,59

Dijagram br. 4. Pokrivenost uvoza izvozom u Bosni i Hercegovini

Dijagram br. 5. Indeks pokrivenosti uvoza izvozom

Industrija tekstila, kože i obuće svoj uvoz pokriva sa 67,87% izvoza i u odnosu na 2008. godinu bilježi povećanje od 0,86%. Efekat povećanja izvoza u odnosu na uvoz veći je i kod Proizvodnje tekstila za 4,08%, iako je u ovom području djelatnost uvoza, sa svega 22,64% pokrivena izvozom. Proizvodnja odjeće, dorada i bojenje krzna u 2009. godini ostvaruje veći izvoz od uvoza za 4,24%. To je jedina grana u grupaciji koja kompletan uvoz pokriva svojim izvozom. Kod Proizvodnje kože i proizvoda od kože u 2009. godini, izvoz je za 2,41% manji od uvoza.

2.9.2. Spoljnotrgovinska razmjena Federacije Bosne i Hercegovine

Podaci o spoljnotrgovinskoj razmjeni Federacije Bosne i Hercegovine za period 2007.-2009. godina dati su u odnosu na područja Klasifikacije djelatnosti (KD), dok su podaci za period 2008.-2010. godina dati prema Sektorima i odjeljcima Standardne međunarodne trgovinske klasifikacije (SMTK).

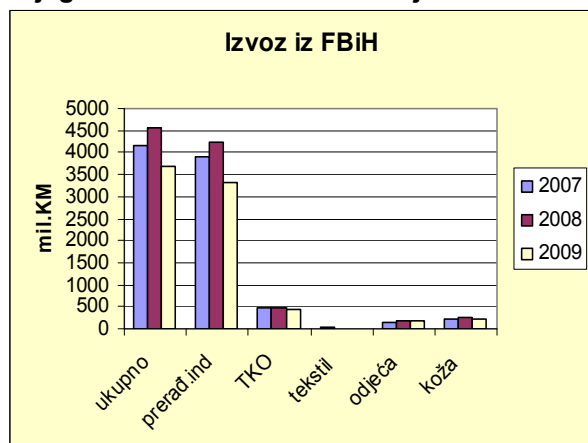
2.9.2.1. Spoljnotrgovinska razmjena Federacije BiH, po djelatnostima

Statistički podaci o spoljnotrgovinskoj razmjeni Federacije Bosne i Hercegovine ostvarenim za period 2007.-2009. godina u odnosu na područja Klasifikacije djelatnosti, prikazani su po automatizmu, tabelarno i dijagramski (Tabela br. 58., Dijagram br. 6. i br. 7.).

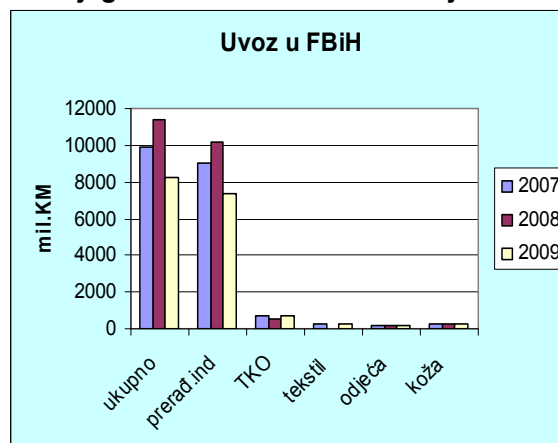
Tabela br. 58. – Izvoz i uvoz u Federaciji BiH po područjima i odjeljcima KD 000KM

	Izvoz			Uvoz		
	2007.	2008.	2009.	2007.	2008.	2009.
Ukupno	4.149.985	4.568.970	3.686.013	9.906.472	11.355.524	8.201.943
Prerađivačka industrija FBiH	3.896.854	4.238.007	3.329.058	8.990.787	10.197.444	7.396.814
Ukupno tekst, koža i obuće	481.001	470.655	430.232	698.181	487.988	714.314
Proizvodnja tekstila	30.020	405	6.528	305.422	8.878	285.187
Proiz. odjeće, dor. boj krzna	164.992	199.049	191.910	154.418	197.219	181.378
Prerada kože i proizv.obuće	222.989	271.201	231.794	238.341	281.891	247.749

Dijagram br. 6.-Izvoz iz Federacije BiH

Dijagram br. 7. Uvoz u Federaciju BiH

Slično kao i kod spoljnotrgovinske razmjene Bosne i Hercegovine i u spoljnotrgovinskoj razmjeni Federacije Bosne i Hercegovine je nakon 2008. godine, u kojoj je evidentiran rast, kako izvoza tako i uvoza, u 2009 godini je ostvaren izvoz u iznosu od 3,686 milijardi konvertibilnih maraka, što je za 19,30% manje u odnosu na 2008. godinu, dok je uvoz u iznosu od 8,201 milijardi konvertibilnih maraka ostvario pad od 27,77%. Prerađivačka industrija u Federaciji Bosne i Hercegovine, u tom periodu, ostvarila je pad izvoza od 21,44% odnosno pad uvoza od 27,46%.

Industrija tekstila, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine, istovremeno je ostvarila izvoz u vrijednosti od 430.232.000 konvertibilnih maraka, što predstavlja pad od 8,58% u odnosu na prethodnu godinu. Uvoz ovih industrijskih grana u 2009. godini imao je vrijednost od 714.314.000 konvertibilnih maraka ili 46,37% više nego u 2008. godinu.

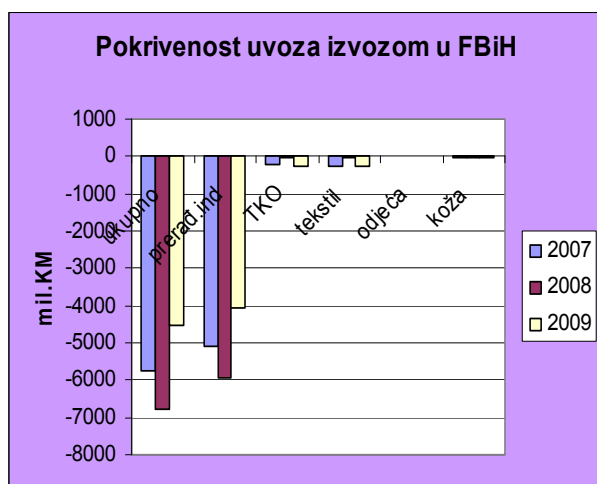
U odnosu na područja Industrije tekstila, kože i obuće, efekti spoljnotrgovinske razmjene su sljedeći: Proizvodnja tekstila bilježi izvoz u iznosu od 6.528.000 konvertibilnih maraka i uvoz od 285.187.000 konvertibilnih maraka što predstavlja enormno veliki rast oba parametra u odnosu 2008. godinu. Proizvodnja odjeće, dorada i bojenje krzna ostvarila je izvoz u iznosu od 191.910.000 konvertibilnih maraka ili 3,58% manje nego u 2008. godini i uvoz od 181.378.000 konvertibilnih maraka što predstavlja pad od 8,03%. Proizvodnja kože i kožnih proizvoda ostvarila je izvoz od 231.794.000 konvertibilnih maraka što je pad od 14,53% i uvoz od 247.749.000 konvertibilnih maraka ili 11,89% manje u odnosu na prethodnu godinu.

Pokrivenost uvoza izvozom u spoljnotrgovinskoj razmjeni Federacije Bosne i Hercegovine data je u Tabeli br. 59. i Dijagramima br. 8. i 9.

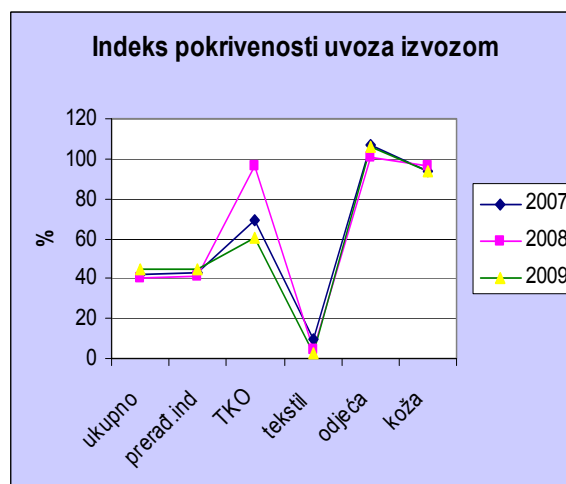
Tabela br. 59. Pokrivenost uvoza izvozom u Federaciji Bosne i Hercegovine u 000 KM

	2007.	(%)	2008.	(%)	2009.	(%)
Ukupno	- 5.756.487	41,9	- 6.786.554	40,2	- 4.515.930	44,9
Prerađivačka industrija FBiH	- 5.093.933	43,3	- 5.959.437	41,5	- 4.067.756	45,0
Ukupno tekstil, koža i obuća	- 217.180	68,8	- 17.333	96,4	- 284.082	60,2
Proizvodnja tekstila	- 275.402	9,8	- 8.473	4,5	- 278.659	2,3
Proiz. odjeće, dor. i boj. krzna	10.574	106,8	1.830	100,9	10.532	105,8
Prerada kože i proizv. obuće	- 15.352	93,5	- 10.690	96,2	- 50.097	93,5

Dijagram br. 8. Pokrivenost uvoza izvozom

Dijagram br. 9. Indeks pokrivenosti uvoza izvozom

2.9.2.2. Spoljnotrgovinska razmjena Federacije Bosne i Hercegovine, po Sektorima i odjeljcima SMTK

Podaci o spoljnotrgovinskoj razmjeni Federacije Bosne i Hercegovine po Sektorima i odjeljcima SMTK koji se odnose na proizvodnju tekstila, odjeće, kože i obuće odnose se na Sirove kože i sirovo krzna, Sirova tekstilna vlakna i njihove otpadke, Kožu

krzno i proizvode od kože i krzna, Predivo, tkanine i tekstilne proizvode, Torbe, tašne, nesesere i slične proizvode, Odjeću i Obuću.

Tabela br. 60. Izvoz po Sektorima i odjeljcima SMTK

000 KM

	2008.	2009.	2009/2008	2010.	2010/2009
Sirove kože i sirovo krzno	38.196	25.714	67,3	57.362	223,1
Sirova tekstilna vlakna i njihovi otpaci	405	389	96,0	833	214,1
Koža, krzno i proizvodi od kože i krzna	46.778	20.817	44,5	22.037	105,9
Predivo, tkanine i tekstilni proizvodi	13.018	6.139	47,1	7.099	115,6
Torbe, tašne, neseseri i slični proizvodi	2.897	4.472	154,3	4.794	107,2
Odjeća	199.049	191.910	96,4	205.284	106,9
Obuća	183.330	180.791	98,6	213.346	118,0

Izvoz po Sektorima i odjeljcima SMTK (Tabela br. 60.), ukazuje na podatak da je u odnosu na 2008. godinu, u 2009. godini, jedino u odjeljku Torbe, tašne, neseseri i slični proizvodi, ostvareno povećanje izvoza od 154,3%. Neznatan pad izvoza, do 4%, ostvaren je u odjeljcima Sirova tekstilna vlakna i njihovi otpaci, Odjeća i Obuća, dok je pad od 32,7%-55,5% ostvaren u odjeljcima Sirova koža i sirovo krzno, Koža krzno i proizvodi od kože i krzna, Predivo, tkanine i tekstilni proizvodi.

Međutim u odnosu na 2009. godinu u 2010. godini, u svim posmatranim odjeljcima je evidentiran rast izvoza, od 5,9% u odjeljku Koža, krzno i proizvodi od kože i krzna do 223,1% u odjeljku Sirove kože i sirovo krzno.

Uvoz po Sektorima i odjeljcima SMTK (Tabela br. 61.), pokazuje da je u odnosu na 2008. godinu, u 2009. godini, u svim odjeljcima, osim Kože, krzna i proizvoda od kože i krzna, došlo do pada uvoza.

Kada je riječ o uvozu u period 2009.-2010. godina, u posmatranim odjeljcima, uočava se njegov rast od 4,9% u odjeljku Obuća, do 341,3% u odjeljku Sirova koža i sirovo krzno.

U period 2008.-2010. godina, pad uvoza ostvaruje se u odjeljcima Sirova tekstilna vlakna i njihovi otpaci i Odjeća, dok ostali odjeljci ostvaruju rast uvoza.

Tabela br. 61. Uvoz po Sektorima i odjeljcima SMTK

000KM

	2008.	2009.	2009/2008	2010.	2010/2009
Sirove kože i sirovo krzno	39.579	17.053	43,1	58.211	341,3
Sirova tekstilna vlakna i njihovi otpaci	8.878	6.367	71,7	5.947	93,4
Koža, krzno i proizvodi od kože i krzna	105.636	108.637	102,8	143.298	131,9
Predivo, tkanine i tekstilni proizvodi	302.290	278.806	92,2	322.127	115,5
Torbe, tašne, neseseri i slični proizvodi	14.115	12.903	91,4	14.220	110,2
Odjeća	197.219	181.379	91,9	171.623	94,6
Obuća	122.561	109.156	89,0	114.567	104,9

Pokrivenost uvoza izvozom u posmatranom period ima negativne vrijednosti u svim odjeljcima, osim odjeljaka Odjeća i Obuća (Tabela br. 62.).

Tabela br. 62. Pokrivenost uvoza izvozom u odjeljcima SMTK

000KM

	2008.	%	2009.	%	2010.	%
Sirove kože i sirovo krzno	-1.383	96,5	8.661	150,7	-849	98,5
Sirova tekst. vlakna i otpaci	-8.473	4,5	-5.978	6,1	-5.114	14,0
Koža, krzno i njihovi proiz.	-58.856	44,2	-87.820	19,1	-121.261	15,3
Predivo, tkan. i teks. proiz.	-289.272	4,3	-272.667	2,2	-315.028	2,2
Torbe, tašne, nes. i sl. proiz.	-11.218	20,5	-8.431	34,6	-9.426	33,7
Odjeća	1.830	100,9	10.531	105,8	33.661	119,6
Obuća	60.769	149,6	71.635	165,6	98.779	186,2

Pokrivenost uvoza izvozom u ukupnoj vrijednosti odjeljaka Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine (Tabela br. 63.), pokazuje da se te vrijednosti kreću od 61,2% u 2008. godini, preko 60,2% u 2009. godini do 61,5% u 2010. godini.

U istom period pokrivenosti uvoza izvozom (Tabela br. 59.) Industrije Federacije Bosne i Hercegovine kreće se u intervalu od 41,9% do 44,9%, a njene Prerađivačke industrije u intervalu od 43,3% do 45,0%.

Tabela br. 63. Pokrivenost uvoza izvozom u ukupnoj vrijednosti

	2008.	2009.	2010.
Izvoz	483.673	430.232	510.755
Uvoz	790.278	714.301	829.993
Pokrivenost 000 KM	-306.605	-284.069	-319.238
Pokrivenost %	61,2	60,2	61,5

Efekti spoljnotrgovinske razmjene ove industrijske grane su bolji od efekata koje pokazuju Industrija odnosno Prerađivačka industrija Federacije Bosne i Hercegovine.

2.9.2.3. Izvoz i uvoz najznačajnijih proizvoda

Proizvodi Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće, nalaze se u grupi Top 20 najznačajnijih proizvoda koji se izvoze odnosno uvoze u Federaciju Bosne i Hercegovine, u 2010. godini (Tabela br. 64.).

Tabela br. 64. Izvoz i uvoz najznačajnijih proizvoda

Izvoz			
	000 KM	000 EUR	%
Tapacirana sjedišta	67.097	34.306	1,4
Ostala ženska obuća	52.442	26.813	1,1
Ostala ženska obuća sa gornjim dijelom od kože	43.976	22.485	0,9
Uvoz			
	000 KM	000 EUR	%
Tekstilni materijali prekriveni ili lamirani sa poliuretanom	52.085	26.631	0,6
Sirove kože, vlažno soljene, od goveda ili kopitara	46.824	23.941	0,5

Izvoz tapaciranih sjedišta sa 1,4%, ostale ženske obuće sa 1,1% i ostale ženske obuće sa gornjim dijelom od kože sa 0,9% učestvuju u ukupnom izvozu Federacije Bosne i Hercegovine, dok uvoz tekstilnih materijala prekrivenih ili laminiranih polisterom sa 0,6% i sirove kože od goveda i kopitara sa 0,5% učestvuju u ukupnom uvozu Federacije Bosne i Hercegovine.

2.10. Stanje proizvodnih programa, tehnologije i tehnoloških sistema

2.10.1. Stanje proizvodnih programa

Glavna pretpostavka uspješnosti strategije jedne industrijske grane je to da privredna društva iz njene oblasti imaju dobar i komercijalno uspješan proizvodni program, pri čemu je zadovoljstvo kupaca određenim proizvodom, jedan od osnovnih kriterija kojim se mjeri komercijalni uspjeh proizvoda.

Stanje proizvodnih programa u industriji tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine je i dalje teško, uz izuzetak nekoliko dominantnih domaćih

proizvodnih marki. Ovo stanje se direktno odražava na trgovinu proizvodima ove industrijske grane u domaćim maloprodajnim objektima, koji je na granici od 3% u odnosu na ukupan promet u trgovinama na malo (Tabela br. 65.).

Tabela br. 65. Promet u trgovini na malo prema trgovačkim strukama

	Promet u trgovini bez PDV 000 KM	Promet u trgovini sa PDV 000 KM	%
Ukupan promet	5.209.299	6.087.321	100,00
Tekstil i pozamanterija	44.168	51.657	0,84
Odjevni predmeti	60.274	70.511	1,15
Obuća i kožni predmeti	60.326	70.581	1,15
Ukupno TOKO	164.768	192.749	3,16

Prisutne tendencije teško da će donijeti očekivani napredak ove industrijske grane, pa se može se reći da je stagniranje, u ovoj oblasti, naša realnost. Razlozi za to su različiti.

Samo neka privredna društva mogu ići ukorak sa zahtjevima tržišta koji se ogledaju u brzom ritmu i kratkim sezonskim rokovima. Na taj način mnoge želje potrošača ostaju neispunjene, tako da se oni odriču kupovine određenih domaćih proizvoda. Istovremeno se, zbog smanjene kupovne moći, udio troškova za proizvode ove grane, u cjelokupnoj sumi svih izdataka domaćinstava, stalno smanjuje. Klasična trgovina domaćim proizvodima gubi udio u tržištu u poređenju sa različitim kanalima distribucije roba proizvedenim u ovoj branši, koji su sumnjivog kvaliteta, a koji veoma uspješno pridobijaju kupce.

Na ovakvo stanje, u pogledu proizvodnih programa, utiče i činjenica da mali broj školovanih dizajnera svoje mjesto nalazi u privrednim društvima ove industrijske grane, a za šta postoje brojni razlozi. Prije svega to se odnosi na niske plaće, nepovoljne uvjete rada, napredovanja u struci gotovo da ne postoje i slično, što ovaj sektor čini neatraktivnim.

2.10.2. Stanje tehnologije i tehnoloških sistema

Domaća industrija tekstila, odjeće, kože i obuće je konvencionalna, bazirana na lohn-poslovima, a što predstavlja najniži nivo sticanja dobiti. Implementacija novih tehnologija i procesa proizvodnje u ovom sektoru sporije prodire od realnih potreba, što rezultira velikim zaostajanje za inostranim proizvođačima.

Za takvo stanje postoji brojni razlozi od kojih nema bitne koristi, a oni su: nedostatak finansijskih sredstava za kupovinu modernih tehnologija, nedostatak školovanih i motiviranih kadrova koji bi vukli naprijed, a koji nisu ni dovoljno stimulirani na radnom mjestu, nepostojanje programa doškolovanja i specijalizacije za nove tehnologije, itd. Da bi se proizvodilo po zahtjevima globalnog tržišta i ekonomskim kriterijima profita, neophodno je što prije provesti sistem vrijednosti u domaćim proizvodnim i poslovnim sistemima, kako bi to bio impuls za adekvatnijim korištenjem vlastitog kadra.

Tehnološki sistemi koji se koriste u domaćim fabrikama koja se bave proizvodnjom tekstila i odjeće, a jednim dijelom i proizvodnji obuće, su po pravilu stari deset i više godina. Međutim, oni koji se koriste, obično su u dobrom stanju i pored činjenice da tehnološki nisu ravni sistemima u razvijenoj tekstilnoj industriji u inostranstvu. Neznatna automatizacija u odjevnom sektoru se nadoknadjuje kroz veliki udio zaposlenika, npr. pri procesu krojenju, peglanja i drugim poslovima.

Tehnologije, mašine i postrojenja u pogonima za proizvodnju kože i djelimično obuće su zastarjeli, osim rijetkih izuzetaka, ali ipak funkcioniraju ispravno. Prosječna starost mašina je 20 do 30 godina, ali uprkos tome, zaposlenici u tim pogoni su u stanju proizvesti proizvod, npr. obuću, dobrog kvaliteta.

Međutim, generalno se može reći, da postojeći tehnološki procesi i tehnologije ne osiguravaju prihvatljivu produktivnost u odnosu na konkurenciju.

2.11. Stanje obrazovnog sistema

Prema podacima dobijenim od strane Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, kao i kantonalnih Ministarstava obrazovanja, nauke, kulture i sporta (bez podataka za Srednjobosanski i Bosanskohercegovački kanton), na području Federacije Bosne i Hercegovine postoji 16 srednjoškolskih ustanova koje školuju 1.916 učenika za zanimanja tekstilne, odjevne, kožarske i obućarske struke (Tabela br. 66.).

Od tog broja, najviše škola se nalazi u Zeničkodobojskom kantonu šest i u njima se školuje najveći broj učenika 593. U Unskosanskom kantonu postoji pet škola u kojima se školuje 356 učenika, dok se u Kantonu Sarajevo u jednoj školi školuje 426 učenika za zanimanja tekstilne, kožarske i obućarske struke.

Tabela br. 66. Mreža srednjih škola u Federaciji BiH⁵

USK	PK	TK	ZDK	BPK	SBK	HNK	KS
5 škola 356 uć.	1 škola 18 uć.	4 škole 490 uć.	6 škola 593 uć	1 škola *	1 škola *	2 škole 33 uć.	1 škola 426 uć.
Ukupno	16 škola sa 1.916. ućenika (Bez podataka za Srednjobosanski i Bosanskohercegovački kanton)						

U Zapadnohercegovačkom kantonu i Kantonu 10 se ne školuju ućenici za zanimanja u struci tekstil, odjeća, koža i obuća.

Na visokoškolskim ustanovama u Federaciji Bosne i Hercegovine, i to na Tehničkom fakultetu u Bijaću i Umjetničkoj akademiji u Sarajevu, školuju se kadrovi za dizajn tekstila.

Broj studenata na Tehničkom fakultetu u Bijaću, u školskoj 2011/2012 je 143, različito po godinama studija (Tabela br. 67.).

⁵ Školska 2011/12 godina

Tabela br. 67. Studenti na Tehničkom fakultetu Bihać

I godina	II godina	III godina	Apsolventi	Ukupno
59	33	23	28	143

Na drugim visokoškolskim ustanovama u Federaciji Bosne i Hercegovine, nepostoje smjerovi koji se bave izučavanje tehnologija vezanim za proizvodnju tekstila, odjeće, kože i obuće, čime se ova industrijska grana ostavlja bez prijeko potrebnih kadrova. Međutim, kada se govori o stanju srednjoškolskog obrazovnog sistema i kadrovima koje on daje ovoj industrijskoj grani, privrednici ističu da se on prvenstveno mora uskladiti njihovim potrebama.

2.12. Stanje konkurentnosti⁶

Jedan od najobimnijih pokazatelja koji se koristi u savremenoj ekonomiji jeste analiza i procjena konkurentnosti. Globalni izvještaj konkurentnosti GCR (Global Competitiveness Report) sadrži podatke o Indeksu globalne konkurentnosti GCI (Global Competitiveness Index), a od 1979 godine ga objavljuje Svjetski ekonomski forum (World Economic Forum - WEF).

Indeks globalne konkurentnosti GCI se procjenjuje na bazi tri subindeksa i 12 stubova konkurentnosti, koji se analiziraju na bazi 111 parametara. Stubovi konkurentnosti su: institucije, infrastruktura, makroekonomska stabilnost, zdravlje i osnovno obrazovanje, visoko obrazovanje i obuka, efikasnost tržišta robe, efikasnost tržišta radne snage, sofisticiranost finansijskog tržišta, tehnološka spremnost, veličina tržišta, sofisticiranost poslovanja i inovacije.

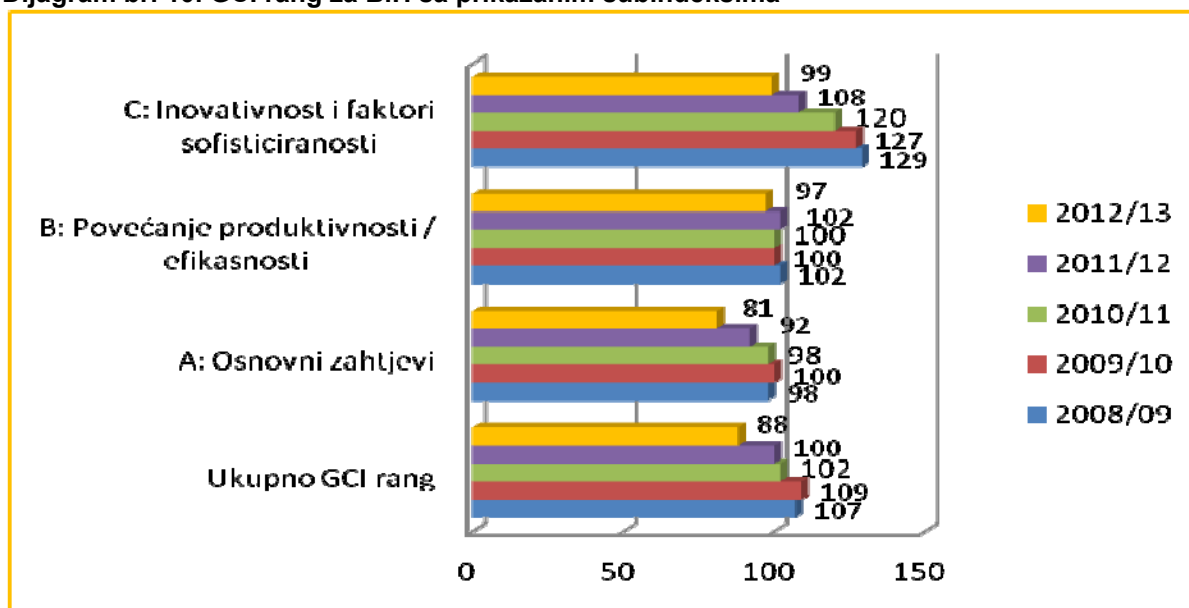
Na dijagramima br. 10 i 11. prikazane su vrijednosti GCI ranga za Bosnu i Hercegovinu, po osnovu rezultata za pojedine parametre.

U Izvještaju konkurentnosti za 2006/07 godinu, istaknuto je da je Bosna i Hercegovina u odnosu na 2005. godinu svoju poziciju popravila značajno u nekim segmentima makroekonomske stabilnosti. Najveći problemi su segmentu tehnološka spremnost i inovativnost, kao i neefikasna državna birokratija, neadekvatna politika i korupcija. Od 135 parametara konkurentnosti Bosna i Hercegovina ima 95 ispod prosjeka, 20 iznad prosjeka, dok je 20 neutralno.

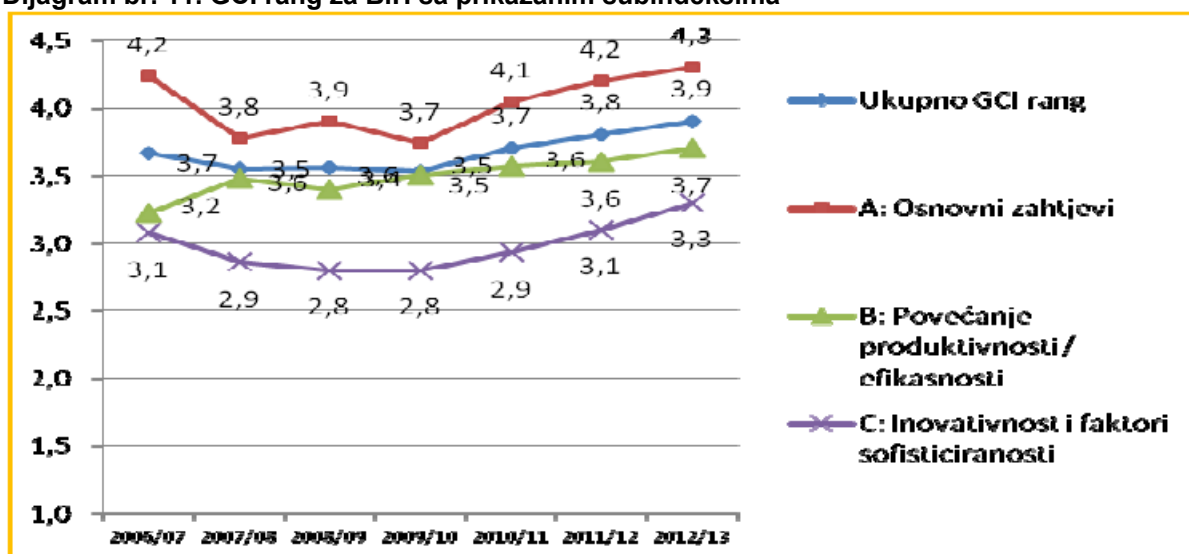
Najveći pad konkurentnosti ostvaren je prema objavljenom izvještaju za 2007/08 godinu i to za 15 mjesta, sa 91 na 106 mjesto. I dalje se, kao najveći problem ističu: tehnološka spremnost, inovativnost i infrastruktura, neefikasna državna birokratija, neadekvatna politika i korupcija. U ovom izvještaju pokazan je pad i u segmentu makroekonomska stabilnost.

⁶ Podaci Agencija za unapređenje stranih investicija u BiH (FIPA)

Dijagram br. 10. GCI rang za BiH sa prikazanim subindeksima

Dijagram br. 11. GCI rang za BiH sa prikazanim subindeksima

Od 131 države po stanju razvoja klastera smo na 128. mjestu, kao i po stepenu oporezivanja, a po nivou prihvatanja tehnologija u firmama, zauzimamo 127. mjesto.

Izveštaj koji se odnosi na 2008/09 godinu, potvrđuje da Bosna i Hercegovina nije ostvarila napredak konkurentnosti niti značajnije izmjene u odnosu na ranije izvještaje. Pozitivan napredak je jedino ostvaren u okviru osnovnih zahtjeva, tj. u oblasti makroekonomske stabilnosti. U odnosu na pokazatelje po kojima je Bosna i Hercegovina i prethodnih godina bila loše rangirana ostvaren je dodatni pad. I dalje su najgore rangirani inovativnost i sofisticiranost poslovanja u okviru kojih nema niti jedan pozitivno ocjenjen pokazatelj. I u segmentu tehnološka spremnost smo zadržali lošu poziciju.

Analizirajući loše rangirane pokazatelje, jasno je da još dosta treba da se uradi na unapređenju poslovne klime. Pri tome je neophodno izgraditi čvršću vezu između nauke i privrede i uspostaviti klastere. Kompanije također moraju unaprijediti povjerenje i poslovno ponašanje, shvatiti neophodnost izdvajanja sredstava za istraživanje i razvoj, kao i adekvatnu obuku zaposlenih.

U izvještaju za 2009/10 godinu, Bosna i Hercegovina je zabilježila pad na rang listi prema vrijednosti GCI-a. Analizirajući poziciju Bosne i Hercegovine, u odnosu na zemlje regiona, evidentno je da nazadujemo prema indikatorima konkurentnosti. U okviru izvještaja za 2009/10 godinu, od 110 indikatora, Bosna i Hercegovina je zabilježila blagi napredak u samo 14 indikatora, dok je nazadovala u ostalih 96 indikatora, a bitne odrednice ostaju u skladu sa ranijim izvještajima.

Analiza izvještaja za 2010/11 godinu, također je potvrđivala stagnaciju Bosne i Hercegovine. Bez obzira na neznatni napredak u pojedinim indikatorima, ona je zadržala posljednje mjesto u odnosu na ostale evropske zemlje ili zemlje regiona. Bitne odrednice konkurentnosti ostaju u skladu sa ranijim izvještajima.

Izvještaj o globalnoj konkurentnosti za 2011/12 godinu i dalje pokazuje stagnaciju globalnog indeksa konkurentnosti Bosne i Hercegovine. Ostale zemlje regiona su ostvarile značajniji napredak u svom rankingu, a naša zemlja je sa neznatnim izmjenama u pojedinim indikatorima zadržala posljednje mjesto u odnosu na ostale evropske zemlje i zemlje regiona.

Izvještaj o globalnoj konkurentnosti za 2012/13 godinu, objavljen u septembru 2012. godine, daje podatke o Indeksu globalne konkurentnosti GCI za 144 zemlje. Po tom izvještaju, u odnosu na prethodni period, Bosna i Hercegovina je napredovala za 12 pozicija i sada se nalazi na 88 mjestu od ukupno 144 rangirane zemlje.

U poređenju sa zemljama regiona, Bosna i Hercegovina je jedina napredovala u odnosu na prošlu godinu, Srbija je ostala na istoj poziciji, a sve ostale zemlje regiona su pokvarile svoj ranking. Makedonija je nazadovala za jednu poziciju, Hrvatska za pet, Albanija za jedanaest, a Crna Gora za dvanaest pozicija.

U odnosu na prošlogodišnji izvještaj, kada je Bosna i Hercegovina bila posljednje rangirana zemlja u Evropi, ove pozicije su ove godine zauzele Srbija i Grčka.

Ohrabrujući podatak je to što je Bosna i Hercegovina ostvarila blagi nominalni napredak u vrijednosti indeksa konkurentnosti u poslednje tri godine, kao i to što je ove godine popravila svoj ranking za čak 12 mjesta, posebno u poređenju sa ostalim zemljama regiona i jugoistočne Evrope, koje su ove godine većinom pokvarile svoje prošlogodišnje pozicije.

2.13. Standardizacija

Evropski standardi, svojom primjenom, omogućavaju korisnicima da poboljšaju svoju efikasnost i konkurentnost, minimiziraju otpad, smanje troškove, osiguravaju kvalitet i bezbjednost proizvoda i usluga, te olakšavaju njihovu prodaju u Evropi i svijetu.

Njihovom primjenom, kreiraju se jednaki uslovi poslovanja i pristup različitim tržištima, stvarajući priliku da se privuku novi klijenti.

Među najznačajnijim standardima koji definiraju ove oblasti su standardi serije ISO 9000 i standardi serije ISO 14000, uz važeće certificate za proizvode u koje spadaju EU Ecolabel, Oeko-tex Standard 100, GOST, Organic Exchange, SA 8000 i drugi.

Porodica standarda ISO 9000 prvenstveno je bazirana na upravljanju kvalitetom. U praksi to znači, da organizacija treba da ispoštuje određene principe kvaliteta, odnosno da cjelokupna organizacija preduzeća bude usmjerena prema potrošaču. Cjelokupna organizacija preduzeća mora da razumije potrebe i očekivanja potrošača u vezi sa proizvodima, isporukom, cijenom ili pouzdanošću i nastoji da održi trajne veze sa korisnicima proizvoda ili usluga.

Serijski standard ISO 14000 nastala je kao odgovor na svakodnevno povećanje brige o okolišu kao i proporcionalnom povećanju broja zakona koji obrađuje ovu materiju, odnosno kao sredstvo da se pomogne svakoj organizaciji da postavi svoje poslovanje na način da odgovori na rastuće zahtjeve zaštite okoliša. Pored izbjegavanja problema od strane mikrookruženja i zakonodavstva usljed nepridržavanja ekoloških normi, organizacije koriste sisteme ekološkog upravljanja kao svoju konkurentsku prednost, nudeći proizvode koji sa jedne strane ne štete okolišu, a nastali su kroz proces koji sam po sebi ne može da naudi prirodnom okruženju.

Prema podacima dobijenim na osnovu Upitnika, certificate kvaliteta iz serije standarda ISO 9000, posjeduje 11 privrednih društava ili 28%, dok certificate kvaliteta iz serije standarda ISO 14000 ne posjeduje niti jedno privredno društvo. Oznaka EU Ecolabel na tekstilnim proizvodima označava da je prisustvo bilo kakvih štetnih supstanci u vodi ili zraku, ograničeno tokom proizvodnje, s tim da proizvod i dalje ispunjava razne kriterije po pitanju kvaliteta.

Globalni standard za organski tekstil⁷ je poseban globalni standard za tekstil i organska vlakna, uključujući i ekološke i socijalne kriterije. Standard definira uslove za proizvode od vlakana, pređu, materijale i odjeću te obuhvata proizvodnju, obradu, izradu, pakiranje, označavanje, izvoz, uvoz i distribuciju svih proizvoda od prirodnih vlakana kako bi se osigurao organski status tekstila.

Oeko-Tex Standard 100 predstavlja jedinstveni sistem za testiranje i certifikaciju tekstilnih sirovina, poluproizvoda i konačnih proizvoda u svim fazama proizvodnje. Testiranje se odnosi na štetne supstance koje su zabranjene ili regulirane zakonom, hemikalije za koje je poznato da su štetne po zdravlje i parametre koji su uključeni kao preventivna mjera za očuvanje zdravlja.

OE 100 Standard⁸ je standard za praćenje i evidentiranje kupovine, rukovanje i korištenje 100% certificiranih organskih pamučnih vlakana u pređi, tkaninama i gotovim proizvodima.

⁷ Global Organic Textile Standard

⁸ Organic Exchange

Društvena odgovornost 8000⁹ je međunarodni standard za poboljšanje uslova rada širom svijeta. Zasniva se na konvencijama Međunarodne organizacije rada, Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravima djeteta.

Prema istraživanju koje je sprovedla Sarajevska regionalna razvojna agencija SERDA u sklopu projekta TexEASTile¹⁰, svega tri kompanije ili 18,8% anketiranih ima eko standarde u procesu kupovine proizvoda odnosno usluga ili prilikom odabira dobavljača, dok trinaest anketiranih kompanija ili 81,2% nema eko standarde kada kupuje proizvode odnosno usluge ili bira dobavljača. Većina kompanija svijesna je potrebe usvajanja zelene (eko) proizvodnje i distribucije proizvoda, te da postoji određen stepen ekološke svijesti. Pitanje ulaska ovih kompanija u zelenu (eko) proizvodnju povezano je i sa podrškom kompanijama u ovom procesu.

Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine je, u cilju donošenja bosansko-hercegovačkih (BAS) standarda iz ove oblasti, formirao tehnički komitet BAS/TC 48, Tekstil, koža, odjeća i obuća. Do sada je preuzeto 226 standarda kao BAS, a u 2012. godini je planirano preuzimanje još 91 standarda iz oblasti tekstilne, kožarske i obućarske industrije¹¹.

2.14. Direktive Evropske unije

Uvidom u EUR-Lex¹², u okviru direktiva Evropske unije, na oblast proizvodnje tekstila, odjeće, kože i obuće, odnose se:

- Direktiva 73/44/EEZ -količinska analiza mješavina trokomponentnih vlakana,
- Direktiva 89/686/EZ- lična zaštitna odjeća,
- Direktiva 94/11/EZ – označavanje glavnih dijelova obuće,
- Direktiva 96/73/EZ - količinska analiza mješavina dvokomponentnih vlakana,
- Direktiva 2008/121/EZ – sirovinski sastav i naziv tekstila,
- Direktiva 2009/567/EC – tekstilnu odjeću, tekstil za unutrašnju upotrebu, kao i vlakna, pređu i tkanine za upotrebu u odjeći, predmetima od tekstila ili tekstilu za unutrašnju upotrebu,
- Direktiva 2009/598/EC – madrace za krevete,
- Direktiva 2009/563/EC- obuća,

Direktiva o ličnoj zaštitnoj odjeći 89/686/EZ, kao Naredba o ličnoj zaštitnoj odjeći, preuzeta je u zakonodavstvo Bosne i Hercegovine dana 21.09.2010. godine ("Službeni glasnik BiH", broj 75/10) i ima obaveznu primjenu od 21.09.2012. godine.

2.15. Privatizacija

U okviru procesa privatizacije, prema podacima Agencije za privatizaciju u Federaciji Bosne i Hercegovine, privatizovano je pedeset pet preduzeća koja obavljaju djelatnost proizvodnje tekstila, obuće i kože.

⁹ Social Accountability 8000

¹⁰ Održive inovacije za tekstil u jugoistočnoj Evropi

¹¹ Podaci Instituta za standardizaciju Bosne i Hercegovine

¹² Zvanični portal za pristup zakonodavstvu Evropske unije

Ukupni kapital ovih preduzeća iznosio je 373.332.272,90 konvertibilnih maraka, od čega je državni kapital 344.336.759,68 konvertibilnih maraka ili 92,2% dok je privatni kapital iznosio 28.995.513,22 konvertibilne marke ili 7,8%. U ovim preduzećima je radilo 9.286 radnika (Prilog br. 11. Spisak privatizovanih preduzeća koja obavljaju djelatnost proizvodnje tekstila, obuće i kože).

Stanje u privatizovanim preduzećima nije posebno analizirano, ali su za to stvoreni uvjeti donošenjem Zakona o reviziji privatizacije državnog kapitala u privrednim društvima i bankama („Službene novine Federacije BiH“, broj 55/12), kojim se uređuju predmet, postupak, institucije i sredstva potrebna za provođenje revizije privatizacije državnog kapitala u privrednim društvima i bankama Federacije Bosne i Hercegovine

3. SWOT ANALIZA INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE FBIH

U cilju ostvarivanja željenog cilja ovog dokumenta, potrebno je uraditi analizu situacije u kojoj se nalazi Industrija, tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine. Pod tim se podrazumijeva sagledavanje vanjskih i unutrašnjih faktora koji na nju imaju utjecaj.

Za ocjenu stanja i razvojnih sposobnosti Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine, polazište čini SWOT analiza (S - Strengths = snaga, W - Weaknesses = slabosti, O - Opportunities = prilike, T - Threats = prijetnje).

Ovom metodom su identificirane i prikazane snage, slabosti, prilike i prijetnje u razvoju ove industrijske grane. Stavovi navedeni u SWOT analizi rezultat su kvalitativnih i kvantitativnih analitičkih postupaka (Dijagram br. 12.).

3.1. Snage

Najznačajnije snage Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine su tradicija u poslovanju, iskusna radna snaga, kvalitet proizvoda, cijena rada u odnosu na okruženje, geografska blizina tržišta Evropske unije, fleksibilnost proizvodnje, prilagodljivost rokovima isporuke, sigurno snabdjevanje energentima, putna infrastruktura, nepostojanje izvoznih kvota.

3.2. Slabosti

Najvažnije slabosti koje ispoljava ova industrijska grana su nepostojanje bazne proizvodnje, tehnološka zastarjelost, visoka stopa poreskih opterećenja, nedostatak kvalitetnih obrtnih sredstava, dug proces registracije privrednih društava, visoka cijena energenata, carinske tarife, usitnjena proizvodnja, neadekvatno stručno obrazovanje (sistem obrazovanja), nedovoljno praćenje konkurencije, loše tržišno pozicioniranje, niska ulaganja u razvoj novih tehnologija, veliki udio lohn-poslova, mali broj domaćih robnih marki.

3.3. Prilike

Najvažnije prilike su pokretanje bazne proizvodnje, razvoj domaćih proizvoda i robnih marki i njihov izvoz, izrada proizvoda više dodatne vrijednosti, bolja saradnja proizvođača i državnih, naučno-istraživačkih i drugih institucija, jačanje partnerstva domaćih proizvođača-klasteri, transfer znanja i tehnologija kroz rad sa ino-partnerima, korištenje sredstava iz projekata koje finansira Evropska unija.

3.4. Prijetnje

Kao najvažnije prijetnje ističu se prekid saradnje sa partnerima u lohn-poslovima, intenzivna cjenovna konkurencija posebno u doradnim (lohn) poslovima, pogoršanje odnosa cijene i kvaliteta rada, niska kupovna moć domaćih kupaca, uvoz nekvalitetnih proizvoda, rast troškova proizvodnje, nestanak bazne proizvodnje,

nedostatak stručnih kadrova, rast cijena energenata, zahtjevi za primjenom određenih standarda.

Dijagram br. 12. SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - tradicija u poslovanju, - iskusna radna snaga, - kvalitet proizvoda, - cijena rada u odnosu na okruženje, - geografska blizina tržišta Evropske unije, - fleksibilnost proizvodnje, - prilagodljivost kratkim rokovima isporuke - sigurno snabdijevanje energentima, - putna infrastruktura, - nepostojanje izvoznih kvota 	<ul style="list-style-type: none"> - nepostojanje bazne proizvodnje, - tehnološka zastarjelost, - visoka stopa poreskih opterećenja, - nedostatak kvalitetnih obrtnih sredstava, - dug proces registracije privrednih društava, - visoka cijena energenata, - carinske tarife, - usitnjena proizvodnja, - neadekvatno stručno obrazovanje, - nedovoljno praćenje konkurencije, - loše tržišno pozicioniranje, - niska ulaganja u razvoj novih tehnologija, - veliki udio lonh-poslova, - mali broj domaćih robnih marki.
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> - pokretanje bazne proizvodnje, - razvoj domaćih proizvoda i robnih marki i njihov izvoz, - izrada proizvoda više dodane vrijednosti, - bolja saradnja proizvođača i državnih, naučno-istraživačkih i drugih institucija, - jačanje partnerstva domaćih proizvođača –klasteri, - transferi znanja i tehnologija kroz rad sa ino-partnerima, - korištenje sredstava iz projekata EU, 	<ul style="list-style-type: none"> - prekid saradnje sa partnerima u lohn-poslovima, - intenzivna cjenovna konkurencija, - pogoršanje odnosa cijene i kvaliteta rada, - niska kupovna moć domaćih kupaca, - uvoz nekvalitetnih proizvoda, - rast troškova proizvodnje, - nedostatak stručnih kadrova, - rast cijena energenata, - zahtjevi za primjenom određenih standarda.

Iz SWOT analize se zaključuje da su polazne osnove za razvoj ove industrijske grane veoma kompleksne i višestruko limitirane. Međutim, i pored toga, ona ima perspektivu za razvoj uz napore da se otklone evidentirane slabosti, izbjegnuto postojeće prijetnje i iskoriste prilike koje stoje pred ovom industrijskom granom.

4. PROJEKCIJE RASTA I OČEKIVANA STRUKTURNA PRILAGOĐAVANJA INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE FEDERACIJE BiH

4.1. Perspektive razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije BiH u međunarodnoj razmjeni¹³

Projekcije ekonomskog rasta Bosne i Hercegovine za period 2012.-2015. godine bazirane su na pretpostavkama da će se ekonomski rast u 27 zemalja Evropske unije kretati od 0% u 2012. godine, te 1,3% u 2013. godini uz normalizaciju situacije u 2014.-2015. godini, da će Bosna i Hercegovina u 2013. godini početi sa korištenjem predpristupnih fondova, da će početak zaduživanja Bosne i Hercegovine, kod međunarodnih kreditora za razvojne infrastrukturne projekte, početi u 2014. godini uz skroman rast svjetskih cijena tokom 2012.-2015. godine.

Zvanične projekcije zemalja članica Evropske unije, ukazuju na daljnje pogoršavanje trenda u prvom tromjesečju 2012. nakon čega bi trebalo da uslijedi postepeno, skromno poboljšanje u ostatku godine. To bi konačno trebalo rezultirati ekonomskom stagnacijom zemalja Evropske unije, sa rastom od 0% u 2012 godini.

Slični trendovi su projektovani i za Bosnu i Hercegovinu gdje se, za razliku od zemalja Evropske unije, očekuje skroman ekonomski rast od 0,4%. Ova projekcija je zasnovana na realnom smanjenju izvoza od 1,9% praćenog realnom stagnacijom, odnosno smanjenjem od 0,2% domaće potražnje koja je uzrokovana neznatnim porastom finalne potrošnje i blagim smanjenjem investicija. Konačno, očekuje se da bi pad domaće potražnje trebao dovesti do realnog pada uvoza od 2,3% koji bi uz pomenuti pad izvoza trebao rezultirati realnim smanjenjem spoljnotrgovinskog deficita od 3%

U 2013. godini se očekuje izvjesno jačanje ekonomskog rasta kada se projektuje realni rast od 1,9%. Osnovna pretpostavka ovog rasta je postepeno oživljavanje rasta u zemaljama članicama Evropske unije sa projektovanom stopom od 1,3%.

Ovakva projekcija za zemalje Evropske unije ukazuje na očekivanje veoma sporog i tek postepenog oporavka od dužničke krize što će se direktno odraziti i na ekonomski rast u Bosni i Hercegovini. Ipak, ovo bi trebalo da preokrene neke od očekivanih negativnih trendova iz prethodne godine, prije svega, skromno jačanje rasta izvoza iz Bosne i Hercegovine, te novčanih priliva iz inostranstva.

Ovi trendovi bi trebali donekle ojačati raspoloživi dohodak stanovništva što direktno kroz inostrane prilive, što indirektno kroz povećanje zaposlenosti. Pored toga, očekuje se skroman rast investicija od 6,6% koji bi, uz očekivani rast finalne potrošnje od 0,9%, trebao dovesti do skromnog rasta uvoza u Bosnu i Hercegovinu.

Za očekivati je da će u Bosni i Hercegovini, doći do realnog rasta izvoza od 4,6%, te uvoza od 3,6%, što bi dovelo do povećanja spoljnotrgovinskog deficita od 2%.

¹³ Pri izradi ovog dijela strategije, korišten je analitički dokument Direkcije za ekonomsko planiranje Bosne i Hercegovine – Outlook Perspektive 2012.-2015. godine - jesenje izdanje-.

Projekcije ekonomskog rasta za period 2014.-2015. godina, su rađene uz pretpostavku nastavka oporavka od dužničke krize u užem i širem bosanskohercegovačkom okruženju. S tim u vezi se i projektuje daljnje jačanje ekonomskog rasta, nakon skromnog poboljšanja u 2013. godini. Drugim riječima, očekuje se daljnje jačanje izvozne aktivnosti, uz povećanje tekućih priliva iz inostranstva.

Očekivani rast industrije i drugih djelatnosti u realnom sektoru bi trebalo dovesti do postepenog jačanja zaposlenosti u Bosni i Hercegovini, pa prema tome i privatne potrošnje. Tako se očekuje realni rast privatne potrošnje od 2,9% u 2014. godini, odnosno 3,9% u 2015. godini.

Uz realni rast investicija od približno 8% u 2014. godini i 10% u 2015. godini, trebalo doći i do realnog rasta uvoza u Bosnu i Hercegovinu od 7-7,5% uz daljnje povećanje spoljnotrgovinskog deficita. Očekuje se da bi svi ovi faktori mogli rezultirati ekonomskim rastom u Bosni i Hercegovini od 3,4% u 2014. godini, te 4,4% u 2015. godini.

Obzirom da se potpuni oporavak većine industrija u zemljama Evropske unije očekuje u periodu 2014.-2015. godina, izvjesno je očekivati da će ova dešavanja omogućiti i potpuni oporavak industrijske proizvodnje u našoj zemlji.

U ovom periodu očekuje se potpuna konsolidacija Evropskog tržišta, oporavak privatne potrošnje, prevazilaženje problema oko finasiranja preduzeća i intenziviranje spoljnotrgovinske razmjene između zemlja Evropske unije, što će se pozitivno odraziti na kompletan region, pa samim tim i na Bosnu i Hercegovinu. Veća iskorištenost kapaciteta i povećanje broja zaposlenih rezultirat će povećanjem proizvodnje u Prerađivačkoj industriji Bosne i Hercegovine na nivo predkriznog perioda.

Prema projekcijama Direkcije za ekonomsko planiranje, očekivati je povećanje industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini od oko 6% u odnosu na prethodnu godinu.

Perspektive razvoja Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine u pogledu međunarodne razmjene, moraju se posmatrati u duhu analize ukupog ekonomskog rasta države odnosno Federacije Bosne i Hercegovine.

Evidentno je, da prosječna vrijednost indeksa industrijske proizvodnje u ovoj industrijskoj grani, nakon dvije negativne godine u 2008/2007 pokazuje rast, ali već u narednoj recesijskoj 2009/2008, dolazi do njegovog pada. U posljednje dvije godine prosječna vrijednost indeksa pokazuje da dolazi do rasta proizvodnje od 17,6% u 2010/2009. godini i 3,2% u 2011/2010. godini. Tendencija je da se nivo rasta proizvodnje zadrži na postignutom nivou odnosno da se postigne njegov blagi rast od 3% na godišnjem nivou.

Da bi se ovi ciljevi ostvarili, nužno je stvoriti preduslove za rast i razvoj privrede u Federaciji Bosne i Hercegovine u koju spada i ova industrijska grana. To se prije svega odnosi na povećanje ukupnog izvoza uz promjenu njegove strukture odnosno

povećanja udjela izvoza proizvoda s većom dodanom vrijednošću, povećanje broja izvoznika, jačanje privrednih društava koja proizvode repromaterijale koji se koriste u tehnološkim procesima, stvaranje uslova za pokretanje bazne proizvodnje, a samim tim i smanjenja uvoza.

Osnovi cilj je stvaranje uslova da veći broj preduzeća proširi svoje poslovanje i ostvari veće prihode na međunarodnom tržištu, uz povećanje stepena konkurentnosti.

4.2. Polazne osnove za izradu projekcija rasta i strukturne promjene industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije BiH

Polazne osnove za izradu projekcije rasta zasnovane su na značaju Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće, kako na privredu Federacije Bosne i Hercegovine, tako i na privredu Evropske unija. Osnovni razlog za to je rezultat koji se dobija prilikom posmatranja makroekonomskog okruženja i kretanja na domaćem tržištu, pri čemu je evidentno da se struktura bosanskohercegovačke privrede mijenja u smjeru usluga, pri čemu spoljni faktori u najvećoj mjeri diktiraju dinamiku ekonomskog rasta.

Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće je u SFR Jugoslaviji odnosno SR Bosni i Hercegovini, sve do 1990. godine, imala veoma značajnu ulogu u privredi. U tom razdoblju je u SR BiH zapošljavala cca 100.000 radnika od čega je oko 80% činila ženska radna snaga, sa industrijskim pogonima u skoro svim krajevima zemlje. Sektori ove industrijske grane, stvaranjem industrijskih kombinata, imali su zaokruženi proizvodni ciklus: od proizvodnje i prerade sirovina do proizvodnje gotovih proizvoda. Proizvodnja domaćih robnih marki i klasičnog lohn posla kretao se u omjeru 70-30%, a za njihov plasman bila su otvorena sva svjetska tržišta.

Agresija na Bosnu i Hercegovnu donijela je velike promjene u poslovanju ove industrijske grane. Izgubljena je kvalifikovana radna snaga, devastiiran je ili potpuno uništen veliki broj proizvodnih pogona, izgubljeno je tržište i mogućnost pružanja odgovora na njegove zahtjeve, izgubljen korak u tehnološkom i svakom drugom razvoju.

Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće danas zapošljava cca 20.000 radnika, pretežno ženske radne snage, niže kvalifikacione strukture, sa velikim udjelom ličnog rada, u kojoj je cijena tog rada manja nego u drugim granama prerađivačke industrije i sa velikim udjelom nepovoljnih lohn poslova. I sam proces globalizacije je zaoštrio konkurenciju i prouzrokovao potrebu za modernizacijom i restrukturiranjem ove industrijske grane u tržišnom, kadrovskom, proizvodnom, organizacijskom i tehnološkom pogledu.

Prema završnom izvještaju Economixa¹⁴ tekstilna i odjevna industrija 27 članica Evropske unije sastojala od 266.000 preduzeća koja su generirala 67.8 milijardi Eura dodane vrijednosti, od čega 47% u tekstilnom sektoru, 35% u odjevnom, i 18% u kožarskom/obučarskom sektoru.

¹⁴ Economix Research&Consulting; Skills scenarios for the textiles, wearing apparel and leather products sector in the European Union Final report LOT 2 ,2009.

Zaposlenih je u tekstilnoj i odjevnoj industriji bilo 3,4 milijuna i to 46% u odjevnom sektoru, 36% u tekstilnom i 18% u kožarskom/obučarskom sektoru. U razdoblju od 2000. do 2006. godine zabilježen je pad zaposlenosti u svim državama Evropske unije, osim Bugarske koja je jedina bilježila porast zaposlenosti te Slovenije i Slovačke.

Vodeći proizvođač industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Europi je Italija sa 1/3 dodane vrijednosti u Evropskoj uniji za 2006. godini, a prate je Njemačka i Francuska svaka sa 11% učešća, te Španija i Velika Britanija sa učešćem od po 9%, Portugal sa 4,3%, Belgija sa 3,1% i Poljska sa 3,0%.

U razdoblju između 1996. i 2006. godine evropska tekstilna i odjevna industrija bilježi i pad u proizvodnji i cijenama. Ukupna proizvodnja padala je za 4% godišnje.

Otvaranje evropskih tržišta za uvoz te ukidanje prepreka trgovini, zajedno s trendovima globalizacije i liberalizacije još je više izložilo evropske proizvođače konkurenciji država s niskom cijenom rada. Takav je trend liberalizacije 1999. godine kao rezultat imao činjenicu da je 50% od ukupnog evropskog uvoza tekstila i odjeće bescarinsko, dok je 1994. godine bescarinsko bilo 28%. Većina koju je činilo 70% ukupnog uvoza tekstila i odjeće bila je oslobođena svih kvantitativnih ograničenja.

U zemljama članicama Evropske unije, sva odgovornost vezana uz tekstilnu i odjevnu industriju, prepuštena je samoj industriji te se svaka država unutar Evropske unije na drugačiji način nosi sa problemima.

Ono što je zajedničko svim državama, posmatrajući tekstilnu i odjevnu industriju, je smanjenje broja zaposlenih uz povećanje produktivnosti rada. Preduzeća koja su opstala, sada koriste tržišni prostor u kojem brzo obrtanje, kvalitet i mala serijska proizvodnja, osiguravaju komparativnu prednost.

Rješenje koje primjenjuju Italija i Njemačka je outsourcing proizvodnje, većinom u države istočne Europe, te ulaganja u kanale distribucije.

Tekstilna i odjevna preduzeća Velike Britanije ulaze u klastere, te nastoje proizvesti što posebije proizvode. Klaster se sastoji od grupe preduzeća koja obavljaju funkcije povezane sa stvaranjem vrijednosti u lancu ponude, a koja završava proizvodnjom tekstila i odjeće.

Holandija je prešla sa preduzeća vođenih proizvodnjom na preduzeća vođena dizajnom.

Francuski modni institut je, posmatrajući iskustva u restrukturiranju unutar evropske tekstilne i odjevne industrije, identificirao pet glavnih strategija prilagođavanja, i to: Strategiju marke i dizajna koja povećava konkurentnost u visokim i srednje visokim cjenovnim segmentima; Strategiju partnerstva koju primjenjuju visoko specijalizirani i vertikalno integrirani proizvođači, fokusirani na visok kvalitet i pouzdanost proizvoda; Strategiju industrijske maloprodaje razvijenu od proizvođača koji se bave i maloprodajom, te delokalizacijom postižu niske cijene; Strategiju podugovaranja koja primjenjuje kontrolu troškova, brzog odgovora na tržišne prilike i razvoja kao glavne faktore uspjeha i Strategiju tehnološkog vodstva koja je uglavnom primjenjivana u tekstilnom sektoru i razvoju tehničkog tekstila.

Italijanska tekstilna i odjevna industrija je jedna od glavnih industrijskih grana u ovoj zemlji. Istovremeno je lider u Evropi, u proizvodnji i izvozu tekstila. Istovremeno se nalazi na drugom mjestu, odmah iz Kine, sa 6,5% učešća na svjetskom tržištu. Na tržištu odjeće, zauzima treće mjesto po svjetskom izvozu, nakon Kine i Meksika sa 5,3% učešća na tržištu. Problemi sa kojim se danas susreće italijanska tekstilna i odjevna industrija nisu samo ekonomski, već i strukturalni, jer proizlazi iz istovremenih promjena u kupcima i pojave novih konkurenata. Ova su dva činioca, novi kupci i konkurenti jako su povezani jedan s drugim, jer sada kupci mogu lako zamijeniti svoje dobavljače. Kao rješenje predlažu jače povezivanje proizvođača s trgovcima marketinškim aktivnostima i sudjelovanje u inovativnim procesima, te održavanje postojećeg kvaliteta proizvoda i kreativnosti.

Turska industrija tekstila, kože i odjeće zauzima značajno mjesto u Devetom planu razvoja Republike Turske za period 2007-2013. godina¹⁵, čime je država stala uz ovu granu industrije. Proizvodnja tekstila, kože i obuće u Turskoj je u povlaštenom položaju s obzirom da posjeduje značajne resurse u pamučnim, vunanim i drugima vlaknima, kao i koži. Bazna industrija je izuzetno razvijena i raspolaže ogromnim kapacitetima koji pored potreba domaće industrije, zadovoljava potrebe i velikog broja drugih zemalja, među kojima je i Bosna i Hercegovina. Srednjoročnim planom razvoja, predviđeno je da industrija tekstila, kože i obuće, proizvodi robu i daje usluge sa visokim stepenom dodane vrijednosti i u tom kontekstu predviđeno je agresivno nastupanje ka trećim tržištima. Dizajn, moda i brendiranje su uzeti kao osnovna polaznica za ovaj nastup i njegov najznačajniji dio.

Veliki problem tekstilne i odjevne industrije u Poljskoj je to što evropski klijenti, i pored duge tradicije, smanjuju povezanost sa poljskim preduzećima i okreću se državama s nižim troškovima rada. Kao moguća rješenja predlažu se ulaganja u područja inovacija, investicija i razvoja ljudskih resursa, povećanja produktivnosti rada radi postizanja konkurentnih cijena, uz primjenu novih trendova u marketingu (relation ship marketing), u outsourcing i e-poslovanje. Predlaže se i osnivanje mreže preduzeća i organizacija za potporu poslovanju koja bi stvorila velike grupe proizvođača s jakom razvojnom strategijom koje bi se mogle suočiti sa konkurencijom koja dolazi izvan Evrope. Poboljšanje stanja u tekstilnoj i odjevnoj industriji vidi se i u implementaciji novih rješenja zajedno s masovnom komercijalizacijom koja bi omogućila prijelaz iz masovne proizvodnje na „masovnu“ pažnju individualnim potrebama potrošača.

U istraživanju pregleda stanja u tekstilnoj i odjevnoj industriji država regije tijekom razdoblja tranzicije navodi se da se oporavak Rumunije i Bugarske dogodio nakon raspada SFRJ-a, zahvaljujući doradnim poslovima Evropske unije koji su preseljeni u ove države, te tada one počinju bilježiti rast udjela tekstilne industrije u ukupnoj prerađivačkoj industriji.

I pored značajnih potencijala koje posjeduje, Republika Srbija je među zemljama koje nema jasnu strategiju razvoja tekstilne industrije. Ovu privrednu granu opterećuje niz faktora među kojima se izdvajaju: loše provedena privatizacija i restrukturiranje velikih tekstilnih kombinata koje je veoma teško pokrenuti, zavisnost od uvoznih sirovina – prediva i tkanina pri čemu proizvodi iz Srbije nisu konkurentni na tržištu. I veliki udio

¹⁵ DEVLET PLANLAMA TESKILATI MUSTESARLIGI DOKUZUNCU KALKINMA PLANI (2007-2013)

sive ekonomije u ukupnoj trgovini je jedno od značajnijih pitanja koje ističu privrednici, kao i mali broj domaćih brendova, količina i cijena za koje se rade lohn-poslovi. Imajući u vidu sve ove elemente, državni organi u Srbiji su prišli izradi strateškog dokumenta koji će pomoći u rješavanju navedenih problema.

Tekstilna i odjevna industrija u Republici Hrvatskoj nalazi se u izuzetno složenom i nepovoljnom stanju, te uprkos državnim poticajima ne izlazi iz krize. Otpuštanja radnika, smanjenja plaća i zastarjelost tehnologija svakodnevno se spominju kao glavni problemi ove industrije. Kao rješenje za izlazak iz krize hrvatske tekstilne i odjevne industrije, predlaže se proizvodnja proizvoda veće dodane vrijednosti i vlastite marke proizvoda, kao i okrupnjavanje tekstilnih i odjevnih preduzeća, promjene u ljudskim potencijalima, inovacije i tržišno prepozicioniranje koje će odgovarati mogućnostima industrije. Za svako navedeno rješenje potrebno je ulaganje finansijskoga kapitala kojim industrija u ovom trenutku ne raspolaže. Republika Hrvatska je studiozno pristupila rješavanju problema ove industrijske grane postavljajući Strateške odrednice razvoja industrije tekstila i odjeće u Hrvatskoj za razdoblje od 2006. do 2015. godine.

Slovenija i Mađarska prešle su na proizvodnju kvalitetnijih i skupljih proizvoda te su razvile svoje poznate robne marke, a ostalu proizvodnju prepuštaju manje razvijenim državama.

S odmicanjem tranzicijskog perioda, doradni poslovi koji su doprinosili usporavanju pada tekstilne i odjevne industrije, veće efekte su imali u državama koje su shvatile važnost stvaranja malih i srednjih preduzeća koja nude mnogobrojne prednosti u obuci, obrazovanju, finansiranju i proizvodnji malih i fleksibilnih serija raznih asortimana robe.

U junu 2010. godine Vijeće Evrope je usvojilo prijedlog Evropske Komisije o strategiji za rast i zaposlenost „Evropa 2020“. Ovaj dokument čini osnov za nacionalne programe reformi u kojima će biti konkretizirane mjere, a u cilju implementacije strategije. U dokumentu se utvrđuje da je kriza ukazala na strukturne slabosti Evropske unije: manji ekonomski rast od njenih trgovinskih partnera, nisku stopu zaposlenosti i starenje stanovništva. Globalni izazovi sa kojima se Evropska unija suočava jesu ekonomsko jačanje zemalja u usponu, reorganizacija globalnih finansija, klimatske promjene i ograničenost resursa. Komisija kao pet vodećih ciljeva predlaže oblasti: zaposlenost, istraživanje i razvoj, klima i energija, obrazovanje i borba protiv siromaštva. Kao prioriteta utvrđeni su: inteligentni rast (ekonomija zasnovana na znanju i inovaciji), održivi rast (ekonomija koja efikasno troši resurse, koja je ekološki usmjerena i kompetitivna) i integrativni rast (ekonomija koja ima visoku stopu zaposlenosti i socijalnu i teritorijalnu integrisanost). U okviru prioriteta biće pokrenuto 7 inicijativa: Unija inovacije, Mladost u pokretu, Digitalna agenda za Evropu, Evropa resursne efikasnosti, Industrijska politika u doba globalizacije, Nove kvalifikacije i mogućnosti zapošljavanja, Evropska platforma za borbu protiv siromaštva. Strategija ima posebno mjesto u procesu pridruživanja i pristupanja novih članica i ocjeni postignutog napretka.

Uzimajući u obzir sadašnje stanje ekonomije Bosne i Hercegovine odnosno Federacije Bosne i Hercegovine, pa samim tim i poslovanje privrednih društava iz

oblasti proizvodnje tekstila, odjeće, kože i obuće, potrebno je što prije stvoriti uslove koji omogućavaju normalno tržišno poslovanje.

U ovom trenutku scenarij stvaranja tih uslova nije jasan ili bolje rečeno precizno definisan i ako je uloženo mnogo rada i doneseno mnogo zakonskih rješenja koja vode u tom pravcu. Prvenstveno je potrebno odrediti namjeru države u oblasti proizvodnje tekstila, odjeće, kože i obuće kako bi svako privredno društvo ili pojedinac znali koji mu je putokaz i kuda treba da se kreće u svojim poslovnim namjerama.

Bosna i Hercegovina je mala zemlja, pa je njeno uključivanje na međunarodno tržište preduslov njenog razvoja. Zbog toga bi, jedna od osnovnih odrednica strateškog razvoja ove industrijske grane u Federaciji Bosne i Hercegovine, trebala biti izgradnja i razvoj izvozno orijentisanih proizvodnih programa.

4.3. Projekcije rasta privrede Federacije BiH s posebnim osvrtom na industriju tekstila, odjeće, kože i obuće

Kretanja industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini određena su uzajamnim djelovanjem domaće i izvozne potražnje. Promjene domaće potražnje su manje značajne i odražavaju se ponajviše kroz električnu energiju i rudarstvo, te veoma mali dio prerađivačke industrije. S druge strane, Prerađivačka industrija Bosne i Hercegovine, u velikoj mjeri je izvozno orijentisana, tako da izvozna potražnja ima primarnu ulogu i praktično u potpunosti određuje trend kretanja industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini. Tako se sa sigurnošću može konstatovati da će kretanje industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovine i u narednom periodu biti određeno dešavanjima u zemljama Evropske unije i regiona.

Prema posljednjim raspoloživim projekcijama relevantnih međunarodnih institucija tokom 2013. godine očekuje se poboljšanje ekonomske aktivnosti u svijetu. Ovo poboljšanje trebalo bi se pozitivno odraziti na cijeli region pa tako i na Bosnu i Hercegovinu.

Tako bi poboljšanje izvozne potražnje tokom 2013. godine trebalo rezultirati prvo normalizacijom, a kasnije i osjetnijim oporavkom industrijske proizvodnje i izvoznih potencijala Bosne i Hercegovine. Ako se ovom poboljšanju prihoda pridoda očekivano poboljšanje poslovnog ambijenta u Bosni i Hercegovini, projekcija Direkcije za ekonomsko planiranje je da bi tokom 2013. godine Bosna i Hercegovina mogla ostvariti rast industrijske proizvodnje od oko 3% u odnosu na prethodnu godinu.

Pad privredne aktivnosti u zemljama Evropske unije i zemljama CEFTA i slabljenje izvozne potražnje negativno se odrazilo i na proizvodne procese i izvoz Bosne i Hercegovine.

Tako prema preliminarnim podacima Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine, za prvo polugodište 2012. godine Prerađivačka industrija, bilježi pad proizvodnje od preko 7,5% u odnosu na isti period prethodne godine. U istom periodu ostvaren je i pad industrijske proizvodnje od 6,7%. Kada se uzme u obzir struktura domaće industrije i neizvjesnost ekonomskih prilika u zemljama Evropske unije i regiona, u

drugoj polovini tekuće godine procjena Direkcije za ekonomsko planiranje je, da bi Bosna i Hercegovina na kraju 2012. godine, mogla zabilježiti stagnaciju industrijske proizvodnje

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u industriji Federacije Bosne i Hercegovine u 2012. godini je ostvaren rast od 2,5%, Prerađivačka industrija je na nivou proizvodnje iz 2011. godine, a industrija tekstila, odjeće, kože i obuće ostvaruje rast od 3,2%. Nastavljajući ovaj trend, za očekivati je da ova industrijska grana u planiranom periodu može da ostvari povećanje proizvodnje od 3% u odnosu na svaku prethodnu godinu, što bi, u 2015. godini, dovelo do povećanje proizvodnje od 9,27% u odnosu na 2012. godinu.

4.4. Projekcija kretanja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije BiH

Projekcije kretanja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine, posmatrana su na osnovu tri različita scenaria.

Prvi, bazni scenario podrazumijeva status quo projekciju, odnosno projekciju koja je postavljena na pretpostavci da se ništa bitnije neće promijeniti u mikro i makroekonomskom okruženju u odnosu na trenutne uvjete poslovanja.

Drugi, alternativni scenario upućuje na kombinaciju mjera: brzih ili kratkoročnih i stalnih odnosno kontinuiranih. Primjenom ovih mjera Industriji Federacije Bosne i Hercegovine, a samim tim i Industriji tekstila, odjeće, kože i obuće, omogućit će se prevazilaženje postojećih problema i stvaranje preduvjeta za njen razvoj.

Treći, radikalni scenario pretpostavlja opredjeljenje države da ova industrijska grana nema perspektivu i da je njeno dalje postojanje nepotrebno odnosno da je treba prepustiti samoj sebi.

4.4.1. Bazni scenario – status quo projekcija

Analizom stanja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće detaljno je opisan ambijent u kojem posluje ova industrijska grana. U slučaju da se nastavi sa sadašnjim uvjetima poslovanja i da neće doći do bitnijih promjena u mikro i makroekonomskom okruženju, ne može se očekivati: Održavanje sadašnjeg nivoa proizvodnje niti njegov rast; Neće se održati sadašnji nivo zaposlenosti, već će doći do njegovog pada; Rast produktivnosti će biti sporiji od rasta produktivnosti u ostalom dijelu privrede; Prosječne plaće će nastaviti da zaostaju za kretanjem plaća u ostalom dijelu privrede.

Procjena je da u sadašnjim uvjetima uspješno mogu poslovati samo rijetki poslodavci koji svoju djelatnost obavljaju u manjim pogonima, bez sopstvene proizvodnje, baziranoj na doradnim poslovima za druge naručioce, sa malim brojem zaposlenika i malim prihodima.

Na ovakvom scenariu se ne može zasnivati egzistiranje bilo koje industrijske grane, pa tako ni industrije tekstila, odjeće, kože i obuće.

4.4.2. Alternativni scenario – poticanje proizvodnje s visokom dodanom vrijednošću

Alternativni scenario obuhvata niz strateških ciljeva, operativnih mjera i aktivnosti koje treba da omoguće prevazilaženje postojećih problema u ovoj industrijskoj grani i stvore preduvjete za njen razvoj. Fokusirajući se na suštinske probleme u kojima posluje Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće, stateške ciljeve i opretilvne mjere i aktivnosti treba posmatrati u dva odvojena segmenta. Prvi segment obuhvata brze, kratkoročne mjere, dok drugi segment obuhvata provođenje stalnih, kontinuiranih mjera, a njihov konačni izgled čini prijedlog zaključaka i preporuka ovog strateškog dokumenta.

Prvenstveno je potrebno da se država odredi prema značaju ove industrijske grane, kako bi predvidjele sve ostale aktivnosti u cilju njene revitalizacije. Strateški cilj koji ide ka rasterećenju privrede, drugi je značajni faktor koji opredjeljuje postojanje ove industrijske grane, kao i privrede u cjelini. U ovoj oblasti potrebno je donijeti čitav niz zakonskih akata koji bi išli u smjeru smanjenja raznih fiskalnih i parafiskalnih opterećenja koje sada opterećuju privredna društva.

Prijedlozi koji proizilaze iz Alternativnog scenarija, u značajnoj mjeri zavise od sposobnosti domaćih proizvođača da se odupru konkurenciji zemalja sa nižim troškovima proizvodnje. U tome, presudni značaj treba da ima promjena strukture proizvoda odnosno orijentacija ka proizvodnji proizvoda sa visokim stepenom dodate vrijednosti. Samo oslanjanje na cjenovnu konkurenciju i proizvodnju s ciljem minimiziranja troškova, dovest će do laganog nestajanja ove grane industrije.

Sljedeća grupa aktivnosti treba da bude usmjerena ka restrukturiranju proizvodnje. Potrebno je stvoriti uvjete za proizvodnju gotovih proizvoda na ciljanim tržištima, kako domaćem tako i inostranim, uz istovremenu borbu sa jeftinom konkurencijom sa istoka. Za realizaciju ovih aktivnosti potrebno je obezbjediti značajna ulaganja u unapređenje tehnologije, praćenje modnih trendova, dizajn i marketing, ali i grupisati proizvođače u udruženja – klastere, čime će se značajno povećati mogućnost njihovog pojedinačnog uspjeha. Blizina evropskog tržišta, kao i druge komparativne prednosti domaće privrede, u potpunosti se moraju iskoristiti.

Trend stvaranja domaćih robnih marki i postepeno napuštanje doradnih poslova, zavisit će od poboljšanja finansijske likvidnosti i pristupa finansiranju cjelokupnog industrijskog sektora. Sadašnji lohn-poslovi osiguravaju prijeko potrebnu likvidnost za većinu preduzeća koja se bave ovom djelatnošću. Održavanje postojećeg nivoa i povećanje stepena konkurentnosti, može se obezbjediti jedino insistiranjem na investicijama u tehnologiju koje će omogućiti viši nivo produktivnosti i kvalitet proizvoda. I u ovom slučaju presudni značaj imaju inovacije, kreativnost, praćenje trendova u dizajnu i modi.

Uvažavajući kriterijume koje postavlja dokument “Startegija Evropske unije 2020.”, njihova realizacija neće biti moguća bez kontinuiranog obrazovanja zaposlenika, kao i stvaranja obrazovnog sistema koji je usklađen sa potrebama privrede.

Sve ove aktivnosti, trebao bi da prati određeni nivo poticajnih mjera koje bi, prvenstveno, trebalo usmjeriti na istraživanje i razvoj u pogledu primjene savremenih tehnologija i sposobnosti prilagođavanja novim trendovima.

4.4.3. Radikalni scenario- država ne stoji iza ove grane industrije

Sve dosadašnje aktivnosti koje sprovode državni organi i institucije u Federaciji Bosne i Hercegovine, ukazuju na nerealnost ovog scenarija. U slučaju da država ne stane iza ove industrijske grane i opredijeli se da ona nema perspektivu, posljedice po nju bi bile nesagledive. Većina sadašnjih proizvodnih pogona bi obustavila proizvodne aktivnosti, a najveći broj zaposlenika bi ostao bez posla. S obzirom na nerealnost, ovaj scenario je uzet u razmatranje samo kao terorijska mogućnost.

5. TRŽIŠNO REPOZICIONIRANJE INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE FEDERACIJE BIH

5.1. Pozicioniranje BiH/Federacije BiH u međunarodnoj podjeli rada

Stanje na tržištu rada Bosne i Hercegovine¹⁶, u prvoj polovini 2012. godine, nije ohrabrujuće. Broj zaposlenih lica se, u odnosu na stopu rasta koja podrazumjeva promjenu u odnosu na isti period prethodne godine se smanjuje i iznosi 0,7%, uz konstantan rast broja nezaposlenih lica od 2,4%. Uz skroman rast zaposlenih lica u javnom sektoru pretpostavlja se da bi broj zaposlenih lica u Bosni i Hercegovini, u 2012. godini, mogao biti smanjen do 0,8%.

U domenu plata se ne može očekivati brži rast. Neto plate u javnom sektoru se ne bi trebale mijenjati zbog važećih budžetskih ušteda, dok bi plate u privatnom sektoru mogle skromno rasti. Nominalni rast prosječne neto plate u 2012. godini mogao biti oko 1,5%, dok bi realni rast bio negativan zbog inflacije.

Projekcije tržišta rada 2013.-2015. su najviše determinisane rizicima u smislu ekonomskog rasta, odnosno obimom aktivnosti u privatnom sektoru, pa se u tom smislu, u 2013. godini, može očekivati stagnacija na tržištu rada.

Usporen oporavak domaće i svjetske ekonomije ukazuje da se u spomenutoj godini ne može desiti snažan rast broja zaposlenih u Bosni i Hercegovini, ali da bi moglo doći do prekida trenda smanjenja broja zaposlenih lica, odnosno broj zaposlenih bi ostao približno na nivou 2012. godine, u iznosu od 0,3%.

Neto plate zaposlenih u javnom sektoru se ne bi trebale mijenjati (zbog budžetskih ušteda), dok bi plate u privatnom sektoru trebale rasti što bi za posljedicu imalo ukupan rast neto plata od 1,9%. U realnom smislu, neto plate bi mogle ostati na nivou iz 2012. godine.

U skladu sa pretpostavljenim ekonomskim rastom u BiH, tržište rada bi tek u periodu 2014.-2015. moglo bilježiti pozitivne promjene. Naime, jačanje investicionih ulaganja, izvoza i uopšte bolja poslovna klima bi trebali pozitivno uticati na zapošljavanje, ali i plate u Bosni i Hercegovini.

Broj zaposlenih u proizvodnji i uslugama u okviru privatnog sektora bi se trebao uvećati. S druge strane, u javnom sektoru broj zaposlenih bi nešto sporije rastao. Na taj način ukupan broj zaposlenih u BiH bi se uvećao za 1,8% u 2014. odnosno 2,9% u 2015. godini.

Rast broja zaposlenih i veći obim posla bi zasigurno pratilo smanjenje nezaposlenih lica, ali i brži rast neto plata. Očekuje se da bi prosječna neto plata mogla biti veća za 3,1% u 2014. godini, odnosno 3,7% u 2015. godini.

Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine, uz primjenu odgovarajuće strategije razvoja, u stanju je, ali i mora da prati kretanja na tržištu Evropske unije prema kojem je dominantno okrenuta i sa kojom je u najvećoj mjeri povezana.

¹⁶ Podaci Direkcije za ekonomsko planiranje Bosne i Hercegovine

U međunarodnoj razmjeni Bosna i Hercegovina, treba da istraje na svojoj fleksibilnosti, kvalitetu proizvoda, brzini isporuka, stručnosti menadžmenta i kadrova u samoj proizvodnji, što će uz komparativne i konkurentne prednosti, dovesti do potrebnog transfera znanja i tehnologija.

5.2. Odrednice uspjeha industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije BiH

Očekivani uspjeh industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine, bazira se na procesu restrukturiranja ove industrijske grane. Tržišno restrukturiranje mora biti popraćeno proizvodnim i organizacionim restrukturiranjem, okrupnjavanjem i umrežavanjem sa ostalim proizvođačima čiji se proizvodi koriste u ovoj industrijskoj grani kao pomoćni materijali.

U realizaciji ovog procesa, moraju se uzeti u obzir sve aktivnosti na planu identifikacije odgovarajućih tržišnih mogućnosti. Pri tome se najveći naponi moraju dati na polju pokretanja bazne proizvodnje, a u cilju obezbjeđenja osnovnih materijala, čime bi se, kao konačan rezultat dobio proizvod sa većim nivoom novostvorene vrijednosti, ali i ostvarili pozitivni efekti u smislu supstitucije uvoza, rasta izvoza i nastupa na novim tržištima. Sa pokretanjem bazne proizvodnje, otvaraju se mogućnosti za novo zapošljavanje, povećanje plaća zaposlenika, a samim tim i povećanja nivoa izdvajanja ka državnim fondovima.

Kao drugi element, mora se uzeti rast plasmana domaćeg, sopstvenog proizvoda, čime se ostvaruje veća dobit po zaposlenom. Kreiranjem sopstvenog proizvoda prilagođenog zahtjevima potrošača, povećanjem imidža preduzeća i proizvoda, širenjem kanala distribucije, jačom promocijom tih proizvoda uz konkurentne cijene, moguće je iskoristiti prilike koje postoje i povećati prodaju na domaćem i stranom tržištu. U početku će tržišna orijentacija preduzeća na sopstveni proizvod značiti i veće rashode u odnosu na lohn-proizvodnju, jer su veća ulaganja u marketing, razvoj sopstvene robne marke, ulaganje u istraživanje i ukupni razvoj. Pri tome je veću profitabilnost moguće ostvariti sa rastom količina proizvodnje i prodaje, i to prvenstveno u proizvodnji odjeće odnosno izradi proizvoda od kože i obuće. S druge strane, povećanju profitabilnosti mogu doprinijeti i mali proizvodni pogoni koji predstavljaju svojevrsnu komparativnu prednost ukoliko se identifikuju sa osjetljivim potrebama tržišta. To zahtijeva aktivniji pristup u praćenju tržišnih kretanja, ulaganje u kadrove i znanje, primjerenu opremljenost proizvodnje i njenu maksimalnu fleksibilnost.

Pozitivni elementi koji će uticati na potražnju za domaćim proizvodima su: rast tržišta lične potrošnje i rast tržišta proizvodne potrošnje. Na tržištu postoje prilike za rast prihoda od prodaje, povećanjem prodaje postojećim kupcima i pridobivanjem novih kupaca. Uz pretpostavku da domaća industrija tekstila, odjeće, kože i obuće poveća konkurentnost, moguće je povećati prihod na račun uvoza, a i ostvariti rast prodaje, posebno na stranim tržištima. Potrebno je ustrajati na identifikovanim komparativnim prednostima domaće proizvodnje u međunarodnoj razmjeni, ali nastojati i da se vrate komparativne prednosti u grupama proizvoda kod kojih ih trenutno nemamo, ali za koje postoje realne mogućnosti da se to ostvari.

Bitan element koji ima pozitivan uticaj na rast prodaje su marketinške aktivnosti, kako na domaćem tako i na inostranom tržištu. Međutim, ove aktivnosti zahtijevaju primjerena ulaganja i odgovarajuće kadrove. Postojeće domaće robne marke nisu dovoljno poznate na stranim tržištima, što je posljedica slabe promocije, ali i nedostatka finansijskih sredstava za aktivniju promociju. Pri tome treba uzeti u obzir i nedovoljnu pokrivenost domaćeg tržišta i ograničenost kanala distribucije, posebno u izvozu. Sa očekivanim privrednim rastom, postojeće ograničenje kupovne moći domaćih kupaca će se smanjivati, što će se odraziti na kupovinu domaćih proizvoda sa prepoznatljivom robnom markom.

Izuzetno je važno da se identifikovani ograničavajući faktori ovih procesa, pretvore u prednosti kao element tržišnog repozicioniranja i razvojnih strategija preduzeća u ovoj grani industrije.

5.3. Elementi tržišnog repozicioniranja

Evropska tekstilna i odjevna industrija u posljednjih dvadesetak godina prolazi kroz intenzivan proces modernizacije i restrukturiranja. Pri tome je restrukturiranje rezultiralo zatvaranjem preduzeća, modernizacijom proizvodnje i rastom produktivnosti. Na strukturne promjene i na razvoj proizvodnje tekstila, kože i odjeće, utjecaj imaju brojni činioci u okruženju, te kao imperativ postavljaju modernizaciju proizvodnih procesa.

Najvažniji činioci su, zasićenost tržišta Evropske unije i relativan pad izdataka za odjeću, promjene u preferencijama potrošača, liberalizacija tržišta i pojačana cjenovna konkurencija, promjene u distribuciji, primjena novih tehnologija kao i ljudski potencijal i struktura industrije.

Strukturne promjene javljaju se i u trgovini, gdje raste uloga maloprodaje u određivanju strukture industrijske proizvodnje, pri čemu se lanac vrijednosti orijentiše prema sve zahtjevnijim potrošačima. Distribucija tekstilnih proizvoda, počinje da zavisi od velikih trgovačkih lanca koji postavljaju svoje uslove.

Problematika ove grane evropske privrede, kao radno intenzivne, je u izloženosti jakoj konkurenciji država s jeftinom radnom snagom. Zbog niske ukupne produktivnosti rada i nižih troškova rada u poređenju sa ostalom prerađivačkom industrijom, neprestano pada zaposlenost i sve je izraženiji problem u angažovanju stručne radne snage. Kao rješenje predlažu se strukturne promjene u tekstilnoj i odjevnoj industriji Evrope. Potrebno je tražiti i nova rješenja radi povećanja konkurentnosti na zasićenom evropskom tržištu.

Među glavne probleme tekstilne i odjevne industrije u Evropi, navodi se i pad proizvodnje od 32,4%, uz istovremeni rast proizvodnje u Aziji od 76,3%. Takvo smanjenje proizvodnje imalo je za posledicu smanjenje zaposlenih, uz trend preseljenja proizvodnje u područja jeftine radne snage, sa još značajnijim gubitkom proizvodnih kapaciteta.

Za rješenje ovakve situacije i nastavak pozitivnog poslovanja tekstilne i odjevne industrije u Evropi, tekstilna i odjevna industrija mora se popeti u lancu vrijednosti, izgrađujući svoju kompatativnost na novim tehnologijama, inovacijama i dizajnu.

Odgovor na navedene probleme, restrukturiranje sektora evropske tekstilne i odjevne industrije je i u tome, da se sa masovne proizvodnje, pređe na proizvodnju visokog tehnološkog nivoa i modernog stila, te da se na taj način zadrže kompetitivne prednosti na globalnom nivou. Pri tome se mora uzeti u obzir i činjenica da su se evropski proizvođači tekstila i odjeće, u potrazi za profitabilnim rješenjima, pretvorili u trgovce robnih marki bez vlastite proizvodnje, usredotočivši se na dizajn i marketing.

Evropska preduzeća neće moći poboljšati efikasnost, kvalitet, fleksibilnost i svijest o tržištu, ukoliko nemaju pristup novim znanjima, postrojenjima i uslugama, koje će omogućiti brz odgovor na male modne cikluse i proizvodnju ograničenih serija proizvoda proizvedenih i distribuiranih u kratkom roku.

Generalno posmatrano, koncepti navedenih procesa tržišnog repozicioniranja idu ka stvaranju proizvoda više dodate vrijednosti, formiranju nove strukture kadrova sa višim nivoom znanja i novih investicija u tehnologiju, marketing i distribuciju proizvoda.

Osnovni elementi na koje treba da se osloni domaća Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće u procesu tržišnog repozicioniranja su: Finansijski rezultati - rast prihoda od prodaje i produktivnosti, Kupci – rast učešća prodaje na domaćem tržištu uz rast izvoza, Poslovni procesi – rast produktivnosti, Inovativnost i znanje – razvoj inovativnosti i podizanje nivoa znanja.

Kada se posmatraju finansijski rezultati, za budući razvoj ove industrijske grane u njenom tržišnom repozicioniranju, izuzetno su važna dva finansijska cilja: rast prihoda od prodaje i rast produktivnosti. Ovi ciljevi se mogu ostvariti postupnim prijelazom ka povećanju učešća domaćih proizvoda u strukturi prihoda. Pri tome će struktura prihoda i dalje biti mješovita odnosno zasnivaće se na prihodima dobijenim od prodaje domaćeg proizvoda i prihoda ostvarenog lohn-proizvodnjom. Zadržavanje lohn-poslova doprinijeće da preduzećima iskoriste slobodne proizvodne kapacitete, stiču nova znanja i iskustva u proizvodnji, ali i stiču preporuke na inostranim tržištima. Koliko je to moguće, treba insistirati na dobijanju lohn-poslova veće dodane vrijednosti, u kojima se daju usluge većeg nivoa znanja i više tehnološke opremljenosti.

Povećanja prihoda od prodaje proizlazi i iz povećanja produktivnosti za koju se povezuje ostvarivanje racionalizacije poslovanja, podizanja tehnološkog nivoa, povećani doprinos nauke u svim elementima ostvarivanja dodane vrijednosti i efikasnijem upravljanju proizvodnjom. Povećanje produktivnosti biće ključni element u ostvarivanju procesa konkurentskog repozicioniranja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine. U postizanju ovog cilja, rezultati kombinacije faktora povećanja prihoda od prodaje i povećanje produktivnosti su presudni.

Drugi element tržišnog repozicioniranja ove grane industrije predstavljaju kupci. Kada je riječ o domaćem tržištu odnosno domaćim kupcima to prije svega odnosi na rast učešća prodaje domaćih proizvoda na njemu, dok se nastupi ka stranim tržištima određuju u cilju rasta izvoza. Zadovoljstvo kupaca s proizvodom doprinosi rastu lojalnosti kupaca i na dugi rok podstiče rast prihoda od prodaje tog proizvoda. Pri

tome je važno istaći potrebu da proizvodi budu kreirani i kompletirani (urađeni u kolekciji), prema specifičnim zahtjevima svake grupe kupaca. U proizvodnji odjeće, proizvoda od kože i obuće, domaća industrija vidi priliku u proširenju postojećeg asortimana novim proizvodima i povećanja učešća sopstvenog proizvoda prepoznatljive robne marke. Realizacija ove aktivnosti zavisi od sposobnosti proizvođača, ali pomoći državnih i naučno-stručnih organizacija i institucija, da izrade nove proizvode i razviju sopstvene robne marke. Na ovaj način proizvođaču će se omogućiti kontrola tržišta, pozicioniranje i promocija preduzeća, kao i lansiranje novog proizvoda. U isto vrijeme ostvarit će se veći prihodi od prodaje, a potrošači će lakše donositi odluke o kupovini tih proizvoda, uz prateći rast lojalnosti kupaca prema odabranom proizvodu.

Da bi se uspješno ostvarilo tržišno repozicioniranje ove industrijske grane, odnosno da bi se ostvarilo veće zadovoljstvo kupaca i ostvario veći prihod, domaću proizvodnju mora pratiti i uvođenje novih tehnologija u proizvodnim procesima, a sve u cilju povećanja sopstvene produktivnosti i konkurentnosti. Stoga je jedno od bitnih pitanja smanjenje razlike u tehnološkom zaostajanju domaće privrede u odnosu na Evropsku uniju. To u prvom redu podrazumijeva transfer, prijenos i primjenu novih tehnologija u proizvodnji, a što će omogućiti razvoj i novih proizvoda. Smanjenje razlike u tehnološkom zaostajanju, usko je povezano sa uvođenjem odgovarajućih informacijskih sistema, tehnika upravljanja, dizajna i drugog. Nabavka nove, najsavremenije opreme, od posebnog je značaja za proizvodnju repro-materijala, odnosno proizvodnju tekstila, jer će omogućiti pokretanje ovog područja proizvodnje, osvajanje novih vrsta proizvoda, dostizanje većeg kvaliteta proizvoda i efikasnu upotrebu raspoloživih sirovina. Proizvođači gotovih odjevnih predmeta i obuće trebaju, takođe, da primjenjuju tehnološke inovacije, kroz primjenu različitih informaciono-komunikacijskih tehnologija, koje će podići stepen automatizacije proizvodnje. Pri tome, kao cilj automatizacije treba postaviti stvaranje fleksibilnog proizvodnog sistema koji omogućava fleksibilno prilagođavanje zahtjevima kupaca i koji omogućava laku i brzu preorijentaciju sa jedne na drugu vrstu proizvodnje, prilagođavajući se na taj način uvjetima tržišta. Mogućnosti interneta moraju se maksimalno iskoristiti kao sredstvo u obavljanju marketinške funkcije u preduzećima, i to za aktivnosti promocije, pronalaženja novih poslovnih partnera i komunikacije sa postojećima, ugovaranje poslova, istraživanje tržišta, upoznavanje sa najnovijim tehnološkim dostignućima i slično. Inovativnim tehničkim rješenjima u smislu racionalnije primjene postojećih tehničkih sredstava i tehnoloških postupaka povećava se efikasnost poslovanja, produktivnost rada, kvalitete proizvoda, ostvaruju se uštede u sirovinama i energiji, kao i bolje korištenje postojećih kapaciteta.

Inovativnost i znanje su još jedan od elemenata ostvarivanja prethodno definisanih ciljeva. Izuzetno je važno ustrajati na razvoju inovativnosti i podizanju nivoa znanja u preduzećima koja se bave proizvodnjom predmeta od tekstila i kože. Kao jedan od bitnih zadataka koji se postavlja pred domaće menadžere je sistemsko podsticanje razvoja inovativnih rješenja. Menadžeri su svojim djelovanjem pokazali da su svjesni potrebe za podizanjem ukupnog kvaliteta proizvoda, pa su se u tom smislu, u većoj mjeri oslonili na stalnu kontrolu kvaliteta u skladu sa važećim standardima i zahtjevima tržišta. U cilju podizanju konkurentnosti preduzeća ove grane industrije, kao jedna od ključnih smjernica ističe se sistemski i kontinuirana edukacija menadžera i obuka postojeće radne snage kroz specijalističke programe obrazovanja, kao što su ona vezana za dizajn, konstrukciju, marketing, informacione

sisteme i drugo. Međutim, treba istaći i činjenicu da je sadašnji sistem obrazovanja kadrova za zanimanja u struci tekstila, koža i obuća, neprimjeren potrebama privrede. Kako je u ovoj industrijskoj grani identifikovan manjak stručnih kadrova, u očekivanom procesu restrukturiranja dodatno će porasti potreba za tim kadrovima. U tom pogledu sistem obrazovanja kadrova treba prilagoditi potrebama privrede, ali i sami privrednici moraju dati dodatni napor u cilju stipendiranja mladih kadrova, ulaganja u usavršavanje i prekvalifikaciju postojećih kadrova i razvijanju adekvatnih sistema nagrađivanja i motivisanja zaposlenih, što iziskuje i znatna finansijska ulaganja.

6. ELEMENTI RAZVOJNE STRATEGIJE INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE FEDERACIJE BiH

Elementi razvojne strategije industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine bazirani su na karakteristikama koje je ova grana industrije imala u prošlosti i njenog sadašnjeg stanja, kao i analizi objektivnih mogućnosti za njen razvoj.

Predložena rješenja u pogledu ostvarivanja razvojne strategije, u skladu su sa postavljenom vizijom, njenim programima i ciljevima, kao i planiranim aktivnostima i očekivanim rezultatima.

6.1. Polazne činjenice o Industriji tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije BiH

Kada se uzmu u obzir razmatrane finansijske, ekonomske i tržišne analize, evidentno je da su rezultati poslovanja domaće industrije tekstila, odjeće, kože i obuće na granici rentabilnosti.

Osnovne njene karakteristike ogledaju se u tradicionalnom poslovanju; nepostojanju baze proizvodnje i malog broja domaćih robnih marki; gdje je najveći dio proizvodnih kapaciteta privatiziran, a da pri tome uloga, prava i obaveze novih vlasnika i menadžmenta nisu u potpunosti definisani; posluje se u uslovima visokih fiskalnih i parafiskalnih opterećenja; uz nedostatak stabilnih i povoljnih izvora finansiranja; nedovoljnog poticaja od strane države; najveći dio proizvodnje obavlja se u okviru lohn-poslova; proizvođači su razjedinjeni sa slabom pregovaračkom pozicijom u odnosu na okruženje; sa strukturnim problemima u pogledu kadrova i radne snage, tehnološke opremljenosti i drugo.

Tradicionalno poslovanje važna je karakteristika domaće industrije tekstila, odjeće, kože i obuće. Menadžeri se najčešće oslanjaju na iskustvo i stečene navike, tako da se malo i teško ulaže u razvoj, marketing i sopstvenu robnu marku.

Bazna proizvodnja više ne postoji. Veliki kombinati za proizvodnju prediva, tkanina i pletenina više nisu u funkciji, za šta se uzrok može tražiti i u izvršenom procesu privatizacije pri čemu je, u najvećem dijelu, izmijenjena proizvodna i vlasnička struktura.

Poslovanje opterećuju visoka fiskalna i parafiskalna opterećenja, pri čemu su visine doprinosa na bruto i neto osnovicu na plaću, znatno iznad vrijednosti doprinosa u državama okruženja. Novac ima visoku cijenu, što rezultira nedostatkom povoljnih izvorom finansiranja i povećanim stepenom samofinansiranja.

Državni poticaji su nedovoljni, ali u isto vrijeme, nisu ni strukturno prilagođeni ovoj izvozno orijentisanoj grani industrije. Afirmativno se treba opredjeliti ka izvozniciima i pronaći modus za podršku njihovim proizvodnim aktivnostima, što znači da poticaji treba da imaju razvojnu, a ne socijalnu komponentu.

Anketno istraživanje je pokazalo da je većina proizvođača u svom poslovanju oslonjena na kombinaciju lohn-poslova i razvoja sopstvenog proizvoda. Proizvođači

su svjesni kratkoročne koristi od lohn-poslovloma, pa sve više prelaze na proizvodnju sopstvenog proizvoda.

Zbog svoje razjedinjenosti, domaći proizvođači imaju slabu pregovaračku poziciju u odnosu na konkurenciju iz okruženja. Međusobno povezivanje proizvođača, stvara preduvjete za prodor na raspoloživa tržišta. Ovakva udruženja proizvođača, moraju postati nositelji razvoja domaće industrije.

Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine, zapošljava preko 20.000 radnika, usitnjena je i ima slabu pregovaračku poziciju u odnosu na ino-partnere. Ona ima izražene probleme distribucije i naplate potraživanja koji generiraju probleme nelikvidnosti, a strukturni problemi sa kadrovima i nedostatak povoljnih uvjeta finansiranja dodatno opterećuju njihovo poslovanje i razvoj.

Činjenica je da, pored navedenog, problemi postoje i u politici zapošljavanja, regulisanju tržišta rada, strukturi obrazovnih programa.

Zato je potrebno da se država i svi ključni akteri ove javne politike, na partnerski način, uključe u provođenje procesa restrukturiranja ove industrijske grane, kao njenog najvažnijeg segmenta.

6.2. Koncept dugoročnog razvoja i ključna strateška opredjeljenja

Pri definiranju koncepta dugoročnog razvoja ove industrijske grane, kao osnovna razmatranja uzete su, utvrđena pozicija na domaćem i inostranom tržištu i njihovi elementi, ključni ciljevi i pravci u kojima treba da se razvija ova industrijska grana i organizacioni okviri kojima se proces restrukturiranja može ostvariti.

Pored toga, koncept dugoročnog razvoja i ključna strateška opredjeljenja treba da budu usmjereni i na odgovore na pitanja: Šta zadržati od naslijeđene strukture proizvodnje, od čega odustati i zašto; U kojoj mjeri postoji ozbiljno opredjeljenje za razvojnim restrukturiranjem domaće Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće; Kako integrisati ključne aktere ove javne politike; Kako stvoriti dodanu vrijednost domaćim proizvodima; Kuda usmjeriti državne poticaje?

Odgovori na ova i druga pitanja traženi su u dješavanjima na tržištu i predstavljaju polazne osnovne odnosno karakteristike razvojne strategije.

Kao što je to i ranije istaknuto, kada je riječ o domaćem tržištu, fokus je na rastu učešća prodaje domaćih proizvoda, dok se nastupi ka stranim tržištima određuju u cilju rasta izvoza. Ova nastojanja će uroditi plodom, ako se stvore uvjeti za rad baze proizvodnje i proširenja postojećeg asortimana novim proizvodima i povećanja učešća sopstvenog proizvoda prepoznatljive robne marke.

Ključni ciljevi i pravci u kojima treba da se razvija ova industrijska grana, definisani su kao: Tržišno repositioniranje u skladu sa mogućnostima i sposobnostima domaćih proizvođača; Uvođenje novih tehnologija i primjena inovacija uz veću primjenu domaćeg znanja; Proizvodna specijalizacija u skladu sa zahtjevima tržišta; Udruživanje domaćih proizvođača u cilju postizanja veće pregovaračke sposobnosti;

Kadrovsko prilagođavanje novim tržišnim, tehnološkim i organizacionim uslovima poslovanja i razvoja;

U pogledu organizacionih okvira u kojima se proces restrukturiranja može ostvariti, prijedlozi idu ka otvaranju procesa integracije domaćih proizvođača na klusterskim načelima, pri čemu odvijanje tih procesa treba da bude institucionalizovano.

Međutim, potrebno je upozoriti da izrada ovog strateškog dokumenta i njena realizacija nije jednokratna posao, već kontinuirana aktivnost koja je usmjerena ka analizi predloženih rješenja, njihovoj primjeni, te provjeri učinaka do kojih su doveli, a sve to u prihvatljivom vremenskom periodu.

6.3. Karakteristike razvojne strategije

Sadašnja tržišna pozicija domaće industrije tekstila, odjeće, kože i obuće, njena tehničko-tehnološka opremljenosti i kadrovska struktura, čini osnove njene razvojne strategije. U određivanju osnova strategije vodilo se računa o specifičnim karakteristikama i očekivanjima ove grane industrije, njenim mogućnostima i sposobnostima, te potrebnim organizacijskim rješenjima koja će olakšati koordinaciju u provođenju planiranih aktivnosti.

Ovom prilikom, strateška osnova nije bazirana na kvantitativnom rastu proizvodnje, već je usmjerena ka stvaranju proizvoda višeg nivoa dodane vrijednosti, uz određivanje državnih organa prema ovoj grani industrije, njenom prilagođavanju zahtjevima tržišta, kao strukturnim, tehnološko-tehničkim, organizacionim, kadrovskim i drugim promjenama.

Ostvarivanje navedene strateške osnove limitirano je konstantnim tehnološkim napretkom, specijalizacijom i ostvarivanjem tržišno-konkurentne proizvodnje kroz duži vremenski rok i sa mjerljivim učincima.

Pri provedenju razvojne strategije, mora se voditi računa o zahtjevima sadašnjih globalnih procesa koji se trebaju posmatrati u svjetlu prilika za uspjeh. Da bi uključivanje u te procese bilo efikasno, potrebno je izvršiti strateško repozicioniranje Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine. Proces repozicioniranja neće biti lako i jednostavno provesti, pa je u tu svrhu potrebno primjeniti čitav skup komplementarnih strateških ciljeva. Realizacija ovih ciljeva zahtjeva stvaranje osnove u baznoj proizvodnji, zatim tehnološku obnovu, primjenu inovacija i vlastitog znanja u proizvodnji, sa prilagođenom strukturom i brojem radnika, uz reakciju države na polju stvaranja povoljnih uvjeta poslovanja.

Ostvarivanje strateških ciljeva treba da da određene rezultate. To se prije svega odnosi na tržišnu verifikaciju definisane strukture proizvoda koji su konkurentni na tržištu. Da bi se to postiglo, potrebno je da se proizvodnja zasniva na stalnim ulaganjima u tehnologiju, znanje i inovacije čiji je konačni rezultat povećano učešće sopstvenih proizvoda i robnih marki na tržištu.

Proces strukturnog prilagođivanja, moraju da prate i odgovarajući finansijski elementi koji se ogledaju u jeftinim i lakše dostupnim novčanim sredstvima, ali i državnim poticajima.

Okrupnjavanje proizvodnih kapaciteta i stvaranja udruženja proizvođača-klastera, kao i njihova partnerska saradnja sa državnim institucijama i sindikatima, da će dodatnu snagu za realizaciju postavljenih zadataka.

Preferiranje države Bosne i Hercegovine ka članstvu u Evropskoj uniji, postavlja kao uvjet usklađivanje domaće pravne i tehničke legislative sa evropskom legislativom. U tom smislu, potrebno je da se u domaće zakonodavstvo preuzme čitav niz direktiva i standardnih normi, kako bi se prema njihovim zahtjevima postavili proizvodni i drugi procesi, što nije nimalo lak i jednostavan posao. Ovaj zadatak u osnovi nema samo promjenu proizvodnih procesa i načina njihovog provođenja, već je to, prije svega, promjena u načinu razmišljanja i ličnog odnosa svakog pojedinca koji u njima učestvuje.

6.4. Organizacioni elementi ostvarenja strategije

Za ostvarivanje osnovnih elementa ovog dokumenta potrebno je odrediti instituciju, u smislu kontrolne tačke, koja bi vodila računa o usklađenom djelovanju svih ključnih aktera ove javne politike. Na taj način bi se sa jednog mjesta vršila koordinacija, organiziranje, usmjeravanje, poticanje, lobiranje i aktivna saradnja na razvojnim programima i projektima.

Svojim djelovanjem ova institucija bi, svim zainteresiranim, omogućavala brz pristup informacijama; lakše povezivanje privrednika i jednostavniju identifikaciju raspoloživih projekata i njihovu razradu; dostupnije obrazovanje i inovaciju znanja. Omogućila bi saradnju sa drugim institucijama u zemlji i inostranstvu u cilju sveobuhvatne promocije, kao i predlaganja institucionalnih rješenja.

Aktivnosti ove institucije realizirale bi se kroz aktivan partnerski odnos privrednika, državnih institucija i organizacija, naučno-istraživačkih i obrazovnih organizacija, poslovnih banaka, trgovačkih lanca, lokalne zajednice i drugih faktora.

7. POLITIKE I MJERE STRUKTURNOG PRILAGOĐAVANJA INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE FEDERACIJE BiH

7.1. Uloga države u provođenju razvojne strategije

Politike i mjere strukturnog prilagođavanja Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine, mogu se ostvariti samo uz podršku države. Pored privrednika koji imaju ključnu ulogu u ovom procesu, u provođenju strategije razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće, aktivnu ulogu ima i država.

Uloga države se ogleda u stvaranju stabilnog makroekonomskog okruženja; pravilnom odabiru kombinacije konzistentnih i komplementarnih mjera u okviru privrednih politika; koordinaciji i podsticanju aktivnosti na inostranim tržištima; unapređenju programa obrazovanja i stručnog usavršavanja; umrežavanja naučnih i svih drugih potencijala;

Stabilno makroekonomsko okruženje i mjere ekonomskih politika treba da omoguće smanjivanje fiskalnih i parafiskalnih opterećenja, stvore uvjete za ravnopravnu tržišnu utakmicu; podstaknu razvoj i zapošljavanje; stvore uvjete za poslovnu kooperaciju i realizaciju novih institucionalnih rješenja i ubrzaju procese Evropskih integracija.

Fiskalna i parafiskalna opterećenja treba da idu u cilju njihovog smanjenja, pri čemu se mora voditi računa o stabilnosti postojećih fondova, kao i pronalaženju modusa za rješavanje obaveza koje već imaju privredna društva prema njima.

Ravnopravna tržišna utakmica podrazumijeva suzbijanje crnog tržišta i kontrolu kvaliteta uvozene robe, gdje jedino država ima instrumente za djelovanje.

Podsticanje razvoja treba vršiti na osnovu razrađenih kriterija koji treba da favorizuju programe usmjerene ka izvozu, stvaranju robnih marki, uvođenju novih tehnologija, sistema kvaliteta i razvoju distributivnih kanala.

Podsticanje zapošljavanja je potrebno prilagoditi sistemu stručnog obrazovanja, odnosno nastavnim planovima i programima i školovanju kadrova prema potrebama privrede, stipendirati kadrove za deficitarna zanimanja u srednjim i visokoškolskim ustanovama, kao i omogućiti prekvalifikaciju zaposlenih. Ove aktivnosti zahtijevaju socijalni dijalog države, poslodavaca i sindikata.

Poslovnom kooperacijom ostvaruje se povezivanje zainteresovanih u klastere, ali i njihovo umrežavanje sa naučno-istraživačkim i obrazovnim institucijama u cilju stvaranja novih institucionalnih oblika, poput svojevrsnih centara, koji bi se bavili razvojem poslovne zajednice, razvojem dizajna, robnih marki i drugog.

Kroz procese pridruživanja Evropskoj uniji preuzeće se opće i posebne politike u području ove grane industrije, kao i adekvatni standardi i sistemi kvaliteta.

U pravcu stvaranja osnova za ostvarivanje općih razvojnih ciljeva, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je na 157. sjednici, odžanoj 21.09.2010. godine usvojila

Strategiju razvoja Federacije Bosne i Hercegovine za period od 2010. do 2020. godine.

Naslonjena na srednjoročne strateške ciljeve Razvojne strategije Bosne i Hercegovine i Strategije socijalnog uključivanja Bosne i Hercegovine, Strategija razvoja Federacije Bosne i Hercegovine, a na osnovu postavljene vizije i raspoloživih faktora razvoja, specificira aktivnosti na federalnom nivou za realizaciju strateških opredjeljenja u periodu 2010.-2020. godina i u fokus postavlja: Makro stabilnost, Konkurentnost, Zapošljavanje, Održivi razvoj, EU put i Socijalnu uključivost.

Ova polazišta su uzeta u obzir i prilikom utvrđivanja politika i mjera strukturnog prilagođavanja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine.

Da bi se uloga države ostvarila, privrednici moraju da kontinuirano prate tržište i stanje konkurencije; identifikuju prilike na tržištu i na osnovu toga pristupe izradi razvojnih programa; vrše konstantno poslovno planiranje; izvrše tržišno, poslovno i organizaciono repozicioniranje; unaprijede lanac vrijednosti od zahtjeva kupaca, preko proizvodnje do distribucije gotovih proizvoda, kao i da permanentno obnavljaju stručna i menadžerska znanja.

7.1.1. Proces restrukturiranja i modernizacije proizvodno-poslovnog procesa

Proces restrukturiranja usmjeren je ka otklanjanju glavih problema u kojima se nalazi veliki broj domaćih proizvođača. To su prije svega, prezaduženost odnosno posjedovanje negativnog kapitala, tehnološki viškovi radnika u kombinaciji sa niskom produktivnošću, neadekvatna mikro i makro organizacija preduzeća sa nedovoljno integriranim pogonima i djelatnostima, tehničko-tehnološka i fizička zastarjelost proizvodnih sredstava, pri čemu neka od tih preduzeća, imaju važan regionalni i nacionalni značaj. Ovi faktori najčešće kumulativno djeluju i dovode do loše pozicije na tržištu, nesolventnosti preduzeća, uz postojanje proizvodnih programa koji ne mogu podstaći oporavak. Da bi se problemi prevazišli, potrebne su krupne i temeljne promjene, sa ciljem pretvaranja neprofitabilnih firmi u oblik koji je prikladniji stanju na tržištu, sa namjerom da se napravi profitabilna kompanija.

Konačno se treba završiti proces privatizacije preduzeća Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće, pri čemu se prvenstveno misli na procese restrukturiranja velikih sistema, a kako bi se izbjegli dosadašnji loši slučajevi privatizacije. Svako odugovlačenje privatizacije ovih sistema otežava njihovo prilagođavanje novim tržišnim i tehnološkim uvjetima i odlaže dolazak novog investitora.

Pri tome, sve loše strane dosadašnje privatizacije treba izbjeći, uz napomenu da privatizacija nije samo promjena vlasnika, već prije svega promjena tehnološkog statusa preduzeća.

Moderna industrijska proizvodnja zahtjeva neprekidno inoviranje i unapređenje postojećih proizvoda, proizvodnih procesa i sistema, kvaliteta rada od čije efikasnosti primjene zavisi opstanak mnogih proizvodno-poslovnih sistema. Podlogu za razvoj moderne industrijske proizvodnje čine: Nove proizvodne tehnologije, tehnike i

proizvodni sistemi, informacione tehnologije, brzi razvoj proizvoda, primjena znanja i inovacija.

7.1.2. Promjena strukture proizvodnje

Učešće države u promjeni strukture proizvodnje je neophodno i važno, jer se radi o podsticanju razvoja sirovinske baze. Kako u ovaj sektor mora biti usmjeren glavni tok investicija, država se o tome mora jasno očitovati, da li je to potrebno ili nije.

Tabela br. 68. Utrošak osnovnih sirovina i materijala

		2008.			2007.			2006.		
		Σ	Iz uvoza	Udio uvoza	Σ	Iz uvoza	Udio uvoza	Σ	Iz uvoza	Udio uvoza
Proizvod. tekstila	Pam. predivo t	187	187	100	171	171	100	130	130	100
	Sint. predivo t	44	44	100	42	42	100	31	31	100
Proizvod. odjeće, dorada i bjenje krzna	Vunene tkanine 000 m ²	1.358	1.358	100	1.666	1.574	94,4	1.700	1.700	100
	Pam. tkanine 000 m ²	3.641	3.547	100	3.267	3.210	98,2	3.073	3.055	99,4
	Sint. tkanine 000 m ²	1.135	1.127	99,3	1.662	1.573	94,6	1.200	1.200	100
	Štavlj. ili obrađ. koža 000 m ²	135	127	94,0	96	87	90,6	-	-	-
Proizvod. obuće i prerada kože	Sirova koža t	4.339	1.307	30,1	5.478	1.476	26,9	-	-	-
	Štavlj. goveđa koža 000 m ²	61	59	96,7	53	51	96,2	235	232	98,7
	Đonska koža t	2.997	2.997	100	3.008	2.968	98,6	3.339	3.339	100

Međutim, većina sirovina i materijala koji se koriste u Industriji tekstila, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine su porijeklom iz uvoza. Njihova struktura i uporedni indeksi, za period 2006.-2008. godina, prikazani su tabelarno (Tabela br. 68. Utrošak osnovnih sirovina i materijala).

Evidentno je da se većina osnovnih sirovina koje se koriste u proizvodnji tekstila, odjeće i obuće obezbjeđuje iz uvoza. Uvozna zavisnost se kreće od 94,4% do 100% i održava se na istom nivou u posmatranom periodu.

Zato je revitaliziranje i razvoj proizvodnje prediva i tkanina višestruko važno, sa aspekta zadovoljenja domaće tražnje iz domaće proizvodnje, što vodi smanjenju visokog stepena uvozne zavisnosti i pozitivno djeluje na spoljnootrgovinski bilans zemlje.

Na ovaj način ispuniće se još jedan od zacrtanih strateških ciljeva koji je usmjeren ka proizvodnji proizvoda više dodane vrijednosti. Jednako tako, korištenje domaćih sirovina je preduvjet za preorijentaciju na naprednije i isplativije oblike doradnih poslova, kao i na klasičan izvoz.

7.1.3. Jačanje konkurentske pozicije

Na turbulentnom i prebukiranom međunarodnom tržištu na kojem vlada oštra konkurencija, mogu opstati samo efikasna poslovna preduzeća. Zbog toga, domaća preduzeća moraju težiti stalnim tehnološkim, organizacionim i troškovnim unapređenjima koja će dovesti do rasta produktivnosti, racionalnog korištenja svih proizvodnih resursa i smanjenja troškova poslovanja, a u cilju jačanja njihove konkurentske pozicije.

Preduzeća iz ove industrijske grane, trebaju biti oslonjena na resurse znanja i intelektualni kapital što je osnovni izvor poslovne snage, tržišne konkurentnosti, profitabilnosti i intenzivnog rasta. Putevi za uspješno podizanje stepena konkurentnosti su: osiguran dotok novca – kapitala, korporativno upravljanje u sprezi javnog i privatnog sektora, te stimuliranje uvođenja novih tehnologija.

Preduzeća svoju razvojnu strategiju moraju osloniti na reinženjering, unapređenje proizvodnje i povećanu produktivnost. Da bi se to ostvarilo potrebna su nova i radikalna rješenja u pripremi i realizaciji proizvodnje sa implementacijom novih tehnologija, te nabavka najsavremenije proizvodne opreme, uključujući i informacione sisteme, nove tehnike upravljanja i dizajn, kao i primjenu novih tehnika i metoda u pripremi proizvodnje.

Domaći proizvođači tekstila, odjeće, kože i obuće trebaju da koriste tehnološke inovacije kao jednu od glavnih poluga u stvaranju novih modela i primjene novih procesa proizvodnje, što bi trebalo dovesti do njihove konkurentske prednosti na domaćem i inostranom tržištu.

Jačanje konkurentske pozicije može se ostvariti i raznim vladinim mjerama u cilju privlačenja stranih investicija, koje se odnose na smanjenje birokratskih faktora, uvođenje finansijskih podsticaja, uvođenje poreskih olakšice za ulagače, te omogućavanju lakšeg pristupa izvorima financiranja. Ove mjere treba da budu konzistentne, tako da investitori imaju sigurnost za dugotrajnim ulaganjima, idućih 20 ili 30 godina.

7.1.4. Investicije i jačanje izvoza

Slab priliv sredstava stranog kapitala za razvoj proizvodnje ima za posljedicu nizak nivo investiranja u industriju tekstila, odjeće, kože i obuće. Zbog toga najveći broj preduzeća ima zastarjelu tehnologiju i opremu što je kočnica za razvoj moderne i profitabilne industrije.

Kada se zna, da su proizvođači u posljednjih 10-15 godina proizvodnu opremu znatno usavršili u pravcu veće produktivnosti i efikasnije upotrebe energenata i sirovina, uz primjenu novih materijala, tada se postavlja imperativ pred domaće proizvođače da što prije implementiraju nove produktivne proizvodne sisteme.

Na nivou države, treba osigurati odgovarajuće poticaje, naročito u cilju pokretanja bazne proizvodnje i proizvodnje pratećih materijala za rad industrije tekstila, odjeće, kože i obuće.

Izvozna orijentacija je jedna od najznačajnijih karakteristika ove proizvodnje, pa je u budućnosti nužno povećati konkurentsku sposobnost ovog sektora, kako na postojećim tako i na novim tržištima.

Povećanje proizvodnje u industriji tekstila, odjeće, kože i obuće, mora postati ključni preduvjet njenog opstanka na globaliziranom tržištu. Da bi se to ostvarilo, proizvodnja mora biti prepoznatljiva kao: visokoinovativna, visokoprilagodljiva – fleksibilna, sa karakteristikom brzog reagiranja na promjene, utemeljena na znanju i na postignućima naučno – istraživačkog rada. Proizvodnja koja sadrži spomenute elemente može biti izvožno orijentirana sa tendencijom osiguranja stalnog rasta izvoza što je i njen osnovni cilj.

7.1.5. Uspostavljanje saradnje između proizvođača

Realizacija ove strategije može se ostvariti zajedničkim radom različitih državnih i privrednih institucija, ali i putem uspostavljanja saradnje među samim proizvođačima.

Politički nivo je odgovoran za stvaranje privrednih okvirnih uvjeta specifičnih za ovaj sektor industrijske proizvodnje, kako bi predložene razvojne koncepcije u svim pravcima djelovanja (tehnoške, kadrovske, investicijske, tržišne) imale povoljne uvjete za realizaciju u, što je moguće, kraćem roku.

Jedan od načina ostvarivanja saradnje među proizvođačima je, uspostava posebnog klastera. Klasteri predstavljaju geografski koncentrisan skup međusobno povezanih kompanija, specijalizovanih snabdjevača, davalaca usluga i institucija povezanih unutar određene oblasti, prisutne unutar nacionalnog tržišta ili regije. Povezivanjem u klaster, grupa preduzeća i organizacija, međusobnim umrežavanjem i kontaktima poboljšava svoj nastup na tržištu i postiže konkurentsku prednost tj. stvara višak vrijednosti- profit.

Sredinom 90-tih godina prošlog vijeka koncept klastera je postao centralna ideja u konkurentnosti i ekonomskom razvoju, i kao takav široko prihvaćen u politici ekonomskog razvoja. Klaster inicijative su prihvaćene u tranzicijskim zemljama u zadnjih 10-tak godina.

Razlikujemo horizontalne klastere (partneri na istoj razini u lancu stvaranja dodatne vrijednosti), vertikalne klastere (partneri u piramidi dobavljača), regionalne klastere (partneri u privrednom sektoru), klastere u branši (partneri u specifičnom polju djelovanja), preduzetničke klastere (partneri u preduzećima odnosno sa drugim preduzećima), međunarodne klastere (partneri u preklapajućim mrežama klastera.) i druge.

Razlozi koje preduzetnici nalaze za učešće u klasterima su: osiguranje novih tržišta i lakši nastup na njima; bolji lični kontakti; jačanje odnosa kupci:dobavljači; podizanje

nivoa znanja putem razmjene iskustava i primjeri dobre prakse; olakšan transfer novih tehnologija i njihova implementacija, primjena novih materijala i postupaka prerade i druge.

Cilj formiranja klastera u Industriji tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine su: poboljšanje konkurentnosti proizvođača; osiguranje osnovnih i pomoćnih materijala; podrška privrednicima u promociji njihovih aktivnosti; podrška inovativnosti članova klastera u cilju zadovoljenja opštih i kolektivnih potreba; ostvarenje pozitivnog uticaja na donošenje zakona i propisa; implementacija novih tehnologija, postupaka i novih materijala u cilju dobivanja proizvoda po standardima Evropske unije; podizanje nivoa svijesti o značaju ove grane industrije u okviru privrede Federacije Bosne i Hercegovine i privrede Bosne i Hercegovine, olakšani pristup stranim tržištima i drugo.

7.2. Sistem poticaja u razvoju Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije BiH

Sistem poticaja je važan instrument aktivne industrijske politike i kao takav ima značajan doprinos u ostvarivanju strateških ciljeva u razvoju industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine.

7.2.1. Sistem državnih poticaja

U Bosni i Hercegovini je u primjeni Zakon o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 10/12).

Zakonom o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini uređuju se opći uvjeti za dodjelu, kontrolu dodjele i korištenja, odobravanje i povrat nezakonito dodijeljene državne pomoći, popis državne pomoći i izvještavanje o državnoj pomoći, s ciljem uspostavljanja i osiguranja konkurentnih tržišnih uslova kao i izvršavanje preuzetih obaveza po zaključenim međunarodnim ugovorima koji sadrže odredbe o državnoj pomoći. Takođe utvrđuju se nadležna tijela za primjenu i provođenje odredbi u skladu sa pravilima Evropske unije o državnoj pomoći, odnosno Vijeće za državnu pomoć Bosne i Hercegovine.

Državna pomoć je, u smislu ovog zakona, svaki stvarni ili potencijalni javni rashod ili umanjeno ostvarenje javnog prihoda, postojećeg, planiranog ili potencijalnog, koja može biti dodijeljena ili planirana direktno ili indirektno od davaoca državne pomoći, u bilo kojem obliku, čime se narušava ili postoji opasnost od narušavanja konkurencije na tržištu stavljajući u povoljniji položaj određene privredne subjekte, proizvodnju ili trgovinu određenih proizvoda ili pružanje određenih usluga, ako to utiče na ispunjavanje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine iz ove oblasti.

Davaoci državne pomoći su: Bosna i Hercegovina, Federacija BiH, Republika Srpska, Brčko Distrikt BiH, kantonalne, gradske i općinske uprave putem ovlaštenih pravnih lica, te svako pravno lice koje dodjeljuje ili upravlja državnom pomoći.

Korisnici državne pomoći su privredni subjekti koji obavljaju privrednu djelatnost učestvujući na tržištu putem proizvodnje ili trgovine roba i/ili usluga.

Program državne pomoći (shema), podrazumijeva akt na osnovu kojeg se, bez potrebe za dodatnim provedbenim mjerama, unaprijed neodređenim korisnicima državne pomoći dodjeljuju pojedinačne državne pomoći i akt na osnovu kojeg se državna pomoć, koja unaprijed nije vezana za poseban projekat, dodjeljuje jednom ili više korisnika državne pomoći.

Pojedinačna državna pomoć (ad hoc), podrazumijeva svaku državnu pomoć dodijeljenu bilo kojem korisniku izvan utvrđenih programa državne pomoći.

Na osnovu Zakona o sistemu državne pomoći u Bosni i Hercegovini donešena Odluka o kriterijima za imenovanje tri člana Vijeća za državnu pomoć Bosne i Hercegovine koje imenuje Vijeće ministara („Službeni glasnik BiH“, broj 43/12).

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je, na 52. sjednici od 30.05.2012, donijela Uredba o načinu vođenja i metodologiji popisa programa državne pomoći u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 48/12).

Ovom uredbom utvrđuje se sadržaj dokumenta Popis programa državne pomoći i metodologija izrade Popisa programa državne pomoći.

Državna pomoć, dostupna cijeloj privredi predstavlja državnu pomoć: za male i srednje privredne subjekte; za sanaciju i za restrukturiranje privrednog subjekta u teškoćama; za zapošljavanje; za zaštitu životne sredine; za istraživanje, razvoj i inovacije; za stručno usavršavanje; u obliku rizičnog kapitala; u oblasti kulture i zaštite kulturne baštine; ostale horizontalne državne pomoći.

Vrste državne pomoći, odnosno instrumenti putem kojih se pomoć dodjeljuje, su: subvencije/podsticaji; nepovratna pomoć, grantovi; umanjena ili izuzeća od primjene finansijskih obaveza; porezne olakšice; otpisivanje dugovanja ili preuzimanje dugovanja; dodjeljivanje zajmova sa preferencijalnim kamatnim stopama i druge vrste dodjele državne pomoći.

7.2.2. Uloga poticaja u razvojnoj strategiji

U ostvarivanju državnih poticaja Industriji tekstila, odjeće kože i obuće i u periodu realizacije ovog strateškog dokumenta, mora se voditi računa o evropskim standardima i regionalnim ciljevima, kao što su istraživanje i razvoj, zaštita okoliša i ušteda energije, sanacija i restrukturiranje, razvoj malih i srednjih preduzeća, stručno usavršavanje i zapošljavanje.

S obzirom na različite vrste poticaja potrebno je razmotriti kriterijume za izradu razvojnih programa koji bi se oslonili na učinak sinergije po vrstama poticaja i bili konzistentni sa bitnim razvojnim ciljevima.

Dosadašnji nivo poticaja ovoj grani industrije može se bitno povećati sistemskim pristupom u alokaciji objektivno raspoloživih izvora poticaja, počev od općina, preko kantona, do nivoa Federacije Bosne i Hercegovine, a sve u cilju ostvarivanja njenog održivog razvoja.

U tom kontekstu ne treba zapostaviti i sistem regionalnih poticaja iz strukturnih fondova Evropske unije koji u značajnoj mjeri mogu doprinijeti realizaciji postavljenih strateških ciljeva.

U provođenju svih mjera poticaja Industriji tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine, važno je postići visoki nivo povezanosti ekonomskih politika na nivou države Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine, sa ekonomskom politikom u ovoj grani industrije, pri čemu se moraju uvažiti sve njene specifičnosti.

Tek svi ti zajednički elementi mogu dovesti do ostvarenja strateških ciljeva zacrtanih u alternativnom scenariju uspješnog restrukturiranja Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine.

8. ZAKLJUČCI

Rezultati istraživanja koja su provedena u ostvarenju postavljenih ciljeva na izradi ovog dokumenta, istakli su opće karakteristike i probleme sa kojima se suočava Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine, ali i ukazali na mjere i aktivnosti koje se trebaju poduzeti kako bi svako privredno društvo ili pojedinac znali koji mu je putokaz i kuda treba da se kreće u svojim poslovnim namjerama, s težnjom konačnog oporavka ove industrijske grane.

Analiza stanja Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine

Analizom stanja, utvrđeno je da fizički obim proizvodnje, nakon recesijske 2008. godine, ima trend rasta u sva tri područja prerade kojim se bavi ova industrijska grana i da su njihove vrijednosti iznad vrijednosti koje ostvaruje Industrija Federacije Bosne i Hercegovine odnosno njena Prerađivačka industrija.

Konstantno povećanje, ostvaruje se u proizvodnji autopresvlaka, posteljnog rublja, kompleta za industrijsku i profesionalnu upotrebu, donjeg rublja, kožne galanterije, papuča i obuće.

Međutim, nepostojanje bazne proizvodnje ukazuje na to, da je većina sirovina i materijala koji se koriste u Industriji tekstila, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine, porijeklom iz uvoza. Gotovo istovjetna situacija je i u području proizvodnje pomoćnih materija za ovu granu industrije, pa su ova dva elementa limitirajući faktori njenog daljeg razvoja.

Prostorno, područja Prerada tekstila, Proizvodnja odjeće i Prerada kože i proizvodnja obuće, zastupljena su u Tuzlanskom, Zeničko-dobojskom i Kantonu Sarajevo. U Kantonu 10 nema proizvodnje u posmatranim područjima, dok se u ostalim kantonima ostvaruje neki od navedenih područja iz ove industrijske grane.

Broj zaposlenih u industriji tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine raste, od 2006. godine kada je iznosio 16.822 do 20.214 zaposlenih u 2011. godini. Procenat povećanja broja zaposlenih kreće se, od 1,78% u 2008. godini do 10,12% u 2011. godini.

U odnosu na ukupan broj zaposlenih u industriji Federacije Bosne i Hercegovine, Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće apsorbira 4,6% zaposlenika. U odnosu na ukupan broj zaposlenih u Prerađivačkoj industriji Federacije Bosne i Hercegovine, Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće apsorbira 23,8% zaposlenika.

Podaci o broju zaposlenih u okviru industrije tekstila, odjeće, kože i obuće pokazuju da je najveći broj zaposlenih 7.334 ili 36,4% radi u Proizvodnji kože i obuće. 7.134 zaposlenih ili 35,4% radi u proizvodnji odjeće, dok 7.516 ili 28,2% zaposlenika radi u Preradi tekstila.

Od ukupnog broja zaposlenih u Industriji tekstila, odjeće, kože i obuće, 70,7% pripada ženskoj populaciji. To je znatno više od učešća žena u Industriji Federacije Bosne i Hercegovine koje iznosi 40,0% odnosno više od učešća žena u

Prerađivačkoj industriji Federaciji Bosne i Hercegovine koji iznosi 33,6%. Od tog broja 41,4% zaposlenih žena su u intervalu do 35 godina, 43,7% su u intervalu starosti od 35 do 50 godina, a 14,7% zaposlenih žena je u starosnoj dobi preko 50 godina.

U osam kantona Federacije Bosne i Hercegovine (bez Zapadno-hercegovačkog kantona i Kantona 10), na evidenciji nalazi se 16.005 nezaposlenih lica sa zanimanjima u struci tekstil, odjeća, koža i obuća. U odnosu na 2010. godinu, u 2011. godini se bilježi porast od 174 nezaposlena lica ili 1,09%. Porast broja nezaposlenih lica sa zanimanjima u struci tekstil, odjeća, koža i obuća evidentan je u većini kantona, dok je do pada broja ovih lica došlo u Tuzlanskom, Hercegovačko-neretvanskom i Kantonu Sarajevo.

Prosječna plaća u ovom grani industrije iznosi 374,00 konvertibilnih maraka. U području Prerada tekstila od 409,77, u preradi kože i proizvodnji odjeće iznosi 369,77, a u području proizvodnja odjeće 342,46 konvertibilnih maraka. Prosječna plaća u industriji tekstila, odjeće, kože i obuće još nije dostigla vrijednosti iz 2008. godine od 383,57 konvertibilnih maraka i manja je za 2,49%. U periodu 2006.-2011. godina, prosječna plaća Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće konstantno opada i za 2011. godinu iznosi 45,6% prosječne plaće Industrije Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno 64,2% prosječne plaće Prerađivačke industrije Federacije Bosne i Hercegovine.

U Bruto domaćem proizvodu Federacije Bosne i Hercegovine u 2010. godini, Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće je učestvovala sa 1,21%. U odnosu na period 2005.-2010. godina, udio industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Bruto domaćem proizvodu, bilježi stalni rast od 1,07% u 2005. godini, do 1,21% u 2010. godini. Područje Prerada tekstila, u Bruto domaćem proizvodu ostvarenom u 2010. godini, učestvuje sa 0,42%. Najveći udio ostvaruje područje Proizvodnja odjeće sa 0,47%, dok je područje Proizvodnje kože i obuće zastupljeno sa 0,32%.

U području Prerada tekstila, bruto proizvodnja u baznim cijenama učestuju sa 0,39%, međufazna potrošnja sa 0,28%, a bruto dodana vrijednost u baznim cijenama sa 0,51%. U području Proizvodnja odjeće, bruto proizvodnja u baznim cijenama učestuju sa 0,49%, međufazna potrošnja sa 0,42%, a bruto dodana vrijednost u baznim cijenama sa 0,57%. U području Proizvodnja kože i obuće, bruto proizvodnja u baznim cijenama učestuju sa 0,59%, međufazna potrošnja sa 0,78%, a bruto dodana vrijednost u baznim cijenama sa 0,39%. Trend rasta u odnosu na elemente analize, evidentan je u sva tri posmatrana područja. Najveći udio bruto proizvodnje u baznim cijenama od 0,59% i međufaznoj potrošnji od 0,78% bilježi se u području Proizvodnje kože i obuće, dok je najveći udio bruto dodane vrijednosti sa 0,57% u području Proizvodnje odjeće.

Učešće Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće, u odnosu na vrijednost investicija u Industriju Federacije Bosne i Hercegovine, iznosi 1,0%, dok je u odnosu na Prerađivačku industiju, taj iznos 5,3%. Vrijednosti isplata za investicije u svim posmatranim segmentima, industrije Federacije Bosne i Hercegovine, nakon 2008. godine, ostvaruju pad. Jedino je Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće ostvarila rast investicija u period 2009.-2010. godina od 18,6%, ali je toj iznos za 13,8% manji u odnosu na iznos investicija ostvaren u 2008. godini.

U 2010. godini u industriju Federacije Bosne i Hercegovine investirano je oko 2,8 milijardi konvertibilnih maraka. Od toga iznosa je, u Prerađivačku industriju, investirano 510 miliona konvertibilnih maraka ili 18,2%, dok je u Industriju tekstila, odjeće, kože i obuće investirano blizu 29 miliona konvertibilnih maraka ili 0,96%.

Najveći iznos investicija u Industriji tekstila, odjeće, kože i obuće od 68,9% čine sopstvena sredstva, 21,6% su iskorišteni finansijski krediti, a 9,5% čine ostali izvori finansiranja.

Vrijednosti ostvarenih investicija u Industriju Federacije Bosne i Hercegovine, nakon 2008. godine, je u padu. Jedino je Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće ostvarila rast investicija u period 2009.-2010. godina od 21,2%, ali je taj iznos za 17,5% manji od iznosa investicija koji je ostvaren u 2008. godini. U 2010. godini u Industriju Federacije Bosne i Hercegovine investirano je nešto manje od 2,8 milijardi konvertibilnih maraka. Od toga iznosa je, u Prerađivačku industriju, investirano 508 miliona konvertibilnih maraka ili 18,3%, dok je u Industriju tekstila, odjeće, kože i obuće investirano blizu 27 miliona konvertibilnih maraka 0,97%. Najveći iznos investicija u Industriji tekstila, odjeće, kože i obuće od 56,4% čine građevinski radovi. Investicije u mašine, opremu i transportna sredstva iznose 42,1%, dok 1,5% čine ostali izvori finansiranja.

Ostvarene investicije u nova stalna sredstva po namjeni ulaganja i tehničkoj strukturi u 2010. godini u Industriju Federacije Bosne i Hercegovine iznose blizu 2,6 milijardi konvertibilnih maraka. U Prerađivačku industriju je investirano oko 460 miliona konvertibilnih maraka ili 17,7%, a u Industriju tekstila, odjeće, kože i obuće blizu 23 miliona konvertibilnih maraka ili 0,9% od ukupne vrijednosti investicija u industriju, odnosno 5,0% ukupnih investicija u Prerađivačkoj industriji. Najveći iznos ovih investicija u Industriji tekstila, odjeće, kože i obuće od 58,9% čine građevinski radovi. 39,3% su investicije u mašine, opremu i transportna sredstva, dok 1,8% čine ostali izvori finansiranja.

Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine, prema iskorištenim kapacitetima, ne može se svrstati u velike potrošače energenata. Udio potrošnje Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u ukupnoj potrošnji električne energije Industrije je 20.900 MWh ili 0,54%, odnosno predstavlja 0,69% od ukupne potrošnje Prerađivačke industrije. Najveća potrošnje ostvaruje se u području Proizvodnja odjeće od 38,2%, zatim u Proizvodnji kože i obuće od 36,9% i Proizvodnji tekstila od 24,9%. Značajniji utrošak energenata, bilježi se u pogledu količina visokosumpornog loživog ulja od 732 t ili 75% ukupno utrošenih količina u Industriji, odnosno Prerađivačkoj industriji.

Utjecaj na okoliš, posmatran je kroz segment voda i otpada koji nastaje u ovoj industrijski grani, kroz njene proizvodne aktivnosti. Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće, na godišnjem nivou utroši količinu od 815.000 m³ vode, što predstavlja 0,8% utrošene vode u Industriji, odnosno 1,5% od utrošene vode u Prerađivačkoj industriji. Snabdijevanje vodom, obavlja se iz javnog vodovoda 46,6% ili iz vodotokova 43,0%. Najveća količina vode utroši se u području Proizvodnja kože i obuće 58,1%, Proizvodnji odjeće 29,2% i Preradi tekstila 12,7%. Od ukupno korištene količine vode, 52,6% se koristi za proizvodnju, 24,3% za sanitarne potrebe, 14,0% za

processe hlađenja i 9,1% za ostale namjene. Nakon upotrebe, iz pogona ove industrijske grane ispusti se 775.000 m³ ili 95,0% od ukupno korištenih količina vode. Najveća količina vezane vode, od 24.000 m³, ostaje u Proizvodnji kože i obuće i čini 60,0% od ukupno vezane vode u Industriji tekstila, odjeće, kože i obuće, dok ostalih 40% ili 16.000 m³, otpada na Preradu tekstila.

U odnosu na ukupne količine otpada koji nastaje u Industriji, količine u ovoj industrijskoj grani su minimalne i iznose 0,1%, dok je u odnosu na Prerađivačku industriju taj iznos 2,1%. Najveće količine od 14.316 tona ili 97,8% nastaju u području Proizvodnje kože i obuće. Značajno je da od ukupne količine nastalog otpada od 14.639 tona, nema opasnog otpada.

Prema raspoloživima podacima na dan 31.12.2011. godine, ukupan dug poreskih obveznika iznosio je 1.045.976.230,48 konvertibilnih maraka. Sa iznosom većim od 1 milion konvertibilnih maraka bilo je 187 poreskih obveznika. Od tog iznosa 94.271.464,36 konvertibilnih maraka, otpada na 14 subjekata iz grane tekstil, odjeća, koža i obuća, što je 9,01% od ukupno evidentiranog duga.

Podaci o spoljnotrgovinskoj razmjeni Federacije Bosne i Hercegovine za period 2007.-2009. godina dati su u odnosu na područja Klasifikacije djelatnosti (KD), dok su podaci za period 2008.-2010. godina dati prema Sektorima i odjeljcima Standardne međunarodne trgovinske klasifikacije (SMTK).

U odnosu na područja Industrije tekstila, kože i obuće, efekti spoljnotrgovinske razmjene su sljedeći: Proizvodnja tekstila, u 2009. godini, bilježi izvoz u iznosu od 6.528.000 konvertibilnih maraka i uvoz od 285.187.000 konvertibilnih maraka što predstavlja enormno veliki rast oba parametra u odnosu 2008. godinu. Proizvodnja odjeće, dorada i bojenje krzna ostvarila je izvoz u iznosu od 191.910.000 konvertibilnih maraka ili 3,58% manje nego u 2008. godini i uvoz od 181.378.000 konvertibilnih maraka što predstavlja pad od 8,03%. Proizvodnja kože i kožnih proizvoda ostvarila je izvoz od 231.794.000 konvertibilnih maraka što je pad od 14,53% i uvoz od 247.749.000 konvertibilnih maraka ili 11,89% manje u odnosu na prethodnu godinu. Pokrivenost uvoza izvozom u spoljnotrgovinskoj razmjeni ove industrijske grane je 60,2%, u Preradi tekstila iznosi 2,3%, u Proizvodnji odjeće 105,8%, a u Preradi kože i proizvodnji obuće 93,5%.

Izvoz po Sektorima i odjeljcima SMTK ukazuje na podatak da je u odnosu na 2008. godinu, u 2009. godini, jedino u odjeljku Torbe, tašne, neseseri i slični proizvodi, ostvareno povećanje izvoza od 154,3%. Neznatan pad izvoza, do 4%, ostvaren je u odjeljcima Sirova tekstilna vlakna i njihovi otpaci, Odjeća i Obuća, dok je pad od 32,7%-55,5% ostvaren u odjeljcima Sirova koža i sirovo krzno, Koža krzno i proizvodi od kože i krzna, Predivo, tkanine i tekstilni proizvodi. Međutim u odnosu na 2009. godinu u 2010. godini, u svim posmatranim odjeljcima je evidentiran rast izvoza, od 5,9% u odjeljku Koža, krzno i proizvodi od kože i krzna do 223,1% u odjeljku Sirove kože i sirovo krzno.

Uvoz po Sektorima i odjeljcima SMTK pokazuje da je u odnosu na 2008. godinu, u 2009. godini, u svim odjeljcima, osim Kože, krzna i proizvoda od kože i krzna, došlo do pada uvoza. Kada je riječ o uvozu u period 2009.-2010. godina, u posmatranim odjeljcima, uočava se njegov rast od 4,9% u odjeljku Obuća, do 341,3% u odjeljku

Sirova koža i sirovo krzno. U period 2008.-2010. godina, pad uvoza ostvaruje se u odjeljcima Sirova tekstilna vlakna i njihovi otpaci i Odjeća, dok ostali odjeljci ostvaruju rast uvoza.

Pokrivenost uvoza izvozom u ukupnoj vrijednosti odjeljaka Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine, pokazuje da se te vrijednosti kreću od 61,2% u 2008. godini, preko 60,2% u 2009. godini do 61,5% u 2010. godini.

Proizvodi Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće, nalaze se u grupi Top 20 najznačajnijih proizvoda koji se izvoze odnosno uvoze u Federaciju Bosne i Hercegovine, u 2010. godini. Izvoz tapaciranih sjedišta sa 1,4%, ostale ženske obuće sa 1,1% i ostale ženske obuće sa gornjim dijelom od kože sa 0,9% učestvuju u ukupnom izvozu Federacije Bosne i Hercegovine, dok uvoz tekstilnih materijala prekrivenih ili laminiranih polisterom sa 0,6% i sirove kože od goveda i kopitara sa 0,5% učestvuju u ukupnom uvozu Federacije Bosne i Hercegovine.

Stanje proizvodnih programa u Industriji tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine je i dalje teško, uz izuzetak nekoliko dominantnih domaćih proizvodnih marki. Ovo stanje se direktno odražava na trgovinu proizvodima ove industrijske grane u domaćim maloprodajnim objektima, koji je na granici od 3% u odnosu na ukupan promet u trgovinama na malo.

Domaća industrija tekstila, odjeće, kože i obuće je konvencionalna, bazirana na lohn-poslovima, a što predstavlja najniži nivo sticanja dobiti. Tehnološki sistemi koji se koriste u domaćim fabrikama, su po pravilu stari deset i više godina i nisu ravni sistemima u razvijenoj tekstilnoj industriji u inostranstvu. Neznatna automatizacija u odjevnom sektoru se nadoknađuje kroz veliki udio zaposlenika, npr. pri procesu krojenja, peglanja i drugim poslovima. Tehnologije, mašine i postrojenja u pogonima za proizvodnju kože i djelimično obuće su zastarjeli, osim rijetkih izuzetaka. Međutim, generalno se može reći, da postojeći tehnološki procesi i tehnologije ne osiguravaju prihvatljivu produktivnost u odnosu na konkurenciju.

Na području Federacije Bosne i Hercegovine (bez podataka za Srednjobosanski i Bosansko-podrinjski kanton), postoji 16 srednjoškolskih ustanova koje školuju 1.916 učenika za zanimanja tekstilne, odjevne, kožarske i obućarske struke. Na visokoškolskim ustanovama u Federaciji Bosne i Hercegovine, i to na Tehničkom fakultetu u Bihaću i Umjetničkoj akademiji u Sarajevu, školuju se kadrovi za dizajn tekstila. Broj studenata na Tehničkom fakultetu u Bihaću, u školskoj 2011/2012 je 143, različito po godinama studija.

Analiza i procjena konkurentnosti je jedan od najobimnijih pokazatelja koji se koriste u savremenoj ekonomiji. Izvještaj o globalnoj konkurentnosti za 2012/13 godinu, objavljen u septembru 2012. godine, daje podatke o Indeksu globalne konkurentnosti GCI za 144 zemlje. Po tom izvještaju, u odnosu na prethodni period, Bosna i Hercegovina je napredovala za 12 pozicija i sada se nalazi na 88 mjestu od ukupno 144 rangirane zemlje.

Prema podacima dobijenim na osnovu Upitnika, certifikate kvaliteta iz serije standarda ISO 9000, posjeduje 11 privrednih društava ili 28%, dok certifikate kvaliteta iz serije standarda ISO 14000 ne posjeduje niti jedno privredno društvo. U

tehničko zakonodavstvo Bosne i Hercegovine, do sada je preuzeto 226 standarda kao BAS, a u 2012. godini je planirano preuzimanje još 91 standarda iz oblasti tekstilne, kožarske i obućarske industrije.

Uvidom u EUR-Lex, u okviru direktiva Evropske unije, na oblast proizvodnje tekstila, odjeće, kože i obuće, direktno se odnosi njih 8. Direktiva o ličnoj zaštitnoj odjeći 89/686/EZ, kao Naredba o ličnoj zaštitnoj odjeći, preuzeta je u zakonodavstvo Bosne i Hercegovine dana 21.09.2010. godine ("Službeni glasnik BiH", broj 75/10) i ima obavezu primjenu od 21.09.2012. godine.

U okviru procesa privatizacije, privatizovano je pedeset pet preduzeća koja obavljaju djelatnost proizvodnje tekstila, obuće i kože. Ukupni kapital ovih preduzeća iznosio je 373.332.272,90 konvertibilnih maraka, od čega je državni kapital 344.336.759,68 konvertibilnih maraka ili 92,2% dok je privatni kapital iznosio 28.995.513,22 konvertibilne marke ili 7,8%. U ovim preduzećima je radilo 9.286 radnika.

SWOT analiza Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine

Najznačajnije snage Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine su tradicija u poslovanju, iskusna radna snaga, kvalitet proizvoda, cijena rada u odnosu na okruženje, geografska blizina tržišta Evropske unije, fleksibilnost proizvodnje, prilagodljivost rokovima isporuke, sigurno snabdjevanje energentima, putna infrastruktura, nepostojanje izvoznih kvota.

Najvažnije slabosti koje ispoljava ova industrijska grana su nepostojanje bazne proizvodnje, tehnološka zastarjelost, visoka stopa poreskih opterećenja, nedostatak kvalitetnih obrtnih sredstava, dug proces registracije privrednih društava, visoka cijena energenata, carinske tarife, usitnjena proizvodnja, neadekvatno stručno obrazovanje (sistem obrazovanja), nedovoljno praćenje konkurencije, loše tržišno pozicioniranje, niska ulaganja u razvoj novih tehnologija, veliki udio lohn-poslova, mali broj domaćih robnih marki.

Najvažnije prilike su pokretanje bazne proizvodnje, razvoj domaćih proizvoda i robnih marki i njihov izvoz, izrada proizvoda više dodatne vrijednosti, bolja saradnja proizvođača i državnih, naučno-istraživačkih i drugih institucija, jačanje partnerstva domaćih proizvođača-klasteri, transfer znanja i tehnologija kroz rad sa ino-partnerima, korištenje sredstava iz projekata koje finansira Evropska unija.

Kao najvažnije prijetnje ističu se prekid saradnje sa partnerima u lohn-poslovima, intenzivna cjenovna konkurencija posebno u doradnim (lohn) poslovima, pogoršanje odnosa cijene i kvaliteta rada, niska kupovna moć domaćih kupaca, uvoz nekvalitetnih proizvoda, rast troškova proizvodnje, nestanak bazne proizvodnje, nedostatak stručnih kadrova, rast cijena energenata, zahtjevi za primjenom određenih standarda.

Projekcije rasta i očekivana strukturna prilagođavanja Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine

Prema posljednjim raspoloživim projekcijama relevantnih međunarodnih institucija tokom 2013. godine, očekuje se poboljšanje ekonomske aktivnosti u svijetu. Ovo poboljšanje trebalo bi se pozitivno odraziti na cijeli region pa tako i na Bosnu i Hercegovinu. Tako bi poboljšanje izvozne potražnje tokom 2013. godine trebalo rezultirati prvo normalizacijom, a kasnije i osjetnijim oporavkom industrijske proizvodnje i izvoznih potencijala Bosne i Hercegovine. Ako se ovom poboljšanju prihoda očekivano poboljšanje poslovnog ambijenta u Bosni i Hercegovini, je da bi tokom 2013. godine Bosna i Hercegovina mogla ostvariti rast industrijske proizvodnje od oko 3% u odnosu na prethodnu godinu.

Projekcije kretanja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine, posmatrana su na osnovu tri različita scenariora.

Prvi, bazni scenariora podrazumijeva status quo projekciju, odnosno projekciju koja je postavljena na pretpostavci da se ništa bitnije neće promijeniti u mikro i makroekonomskom okruženju u odnosu na trenutne uvjete poslovanja.

Drugi, alternativni scenariora upućuje na kombinaciju mjera: brzih ili kratkoročnih i stalnih odnosno kontinuiranih. Primjenom ovih mjera Industriji Federacije Bosne i Hercegovine, a samim tim i Industriji tekstila, odjeće, kože i obuće, omogućit će se prevazilaženje postojećih problema i stvaranje preduvjeta za njen razvoj.

Treći, radikalni scenariora pretpostavlja opredjeljenje države da ova industrijska grana nema perspektivu i da je njeno dalje postojanje nepotrebno odnosno da je treba prepustiti samoj sebi.

Tržišno repozicioniranje Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine

Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine, uz primjenu odgovarajuće strategije razvoja, u stanju je, ali i obavezi da prati kretanja na tržištu Evropske unije prema kojem je dominantno okrenuta i sa kojom je u najvećoj mjeri povezana.

Koncept procesa tržišnog repozicioniranja ide ka stvaranju proizvoda više dodate vrijednosti, formiranju nove strukture kadrova sa višim nivoom znanja i novih investicija u tehnologiju, marketing i distribuciju proizvoda.

Osnovni elementi na koje treba da se osloni domaća Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće u procesu tržišnog repozicioniranja su: Finansijski rezultati - rast prihoda od prodaje i produktivnosti, Kupci – rast učešća prodaje na domaćem tržištu uz rast izvoza, Poslovni procesi – rast produktivnosti, Inovativnost i znanje – razvoj inovativnosti i podizanje nivoa znanja.

Elementi razvojne strategije Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine

Elementi razvojne strategije Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine bazirani su na karakteristikama koje je ova grana industrije imala u prošlosti i njenog sadašnjeg stanja, kao i analizi objektivnih mogućnosti za njen razvoj.

Pri tome, strateška osnova nije bazirana na kvantitativnom rastu proizvodnje, već je usmjerena ka stvaranju proizvoda višeg nivoa dodane vrijednosti, uz određivanje državnih organa prema ovoj grani industrije, njenom prilagođavanju zahtjevima tržišta, kao strukturnim, tehnološko-tehničkim, organizacionim, kadrovskim i drugim promjenama.

Ključni ciljevi i pravci u kojima treba da se razvija ova industrijska grana, definirani su kao: Tržišno repositioniranje u skladu sa mogućnostima i sposobnostima domaćih proizvođača; Uvođenje novih tehnologija i primjena inovacija uz veću primjenu domaćeg znanja; Proizvodna specijalizacija u skladu sa zahtjevima tržišta; Udruživanje domaćih proizvođača u cilju postizanja veće pregovaračke sposobnosti; Kadrovsko prilagođavanje novim tržišnim, tehnološkim i organizacionim uslovima poslovanja i razvoja;

Ostvarivanje navedene strateške osnove limitirano je konstantnim tehnološkim napretkom, specijalizacijom i ostvarivanjem tržišno-konkurentne proizvodnje kroz duži vremenski rok i sa mjerljivim učincima. Za ostvarivanje osnovnih elementa ovog dokumenta potrebno je odrediti instituciju, u smislu kontrolne tačke, koja bi vodila računa o usklađenom djelovanju svih ključnih aktera ove javne politike. Na taj način bi se sa jednog mjesta vršila koordinacija, organiziranje, usmjeravanje, poticanje, lobiranje i aktivna saradnja na razvojnim programima i projektima.

Politike i mjere strukturnog prilagođavanja Industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine

Politike i mjere strukturnog prilagođavanja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine, mogu se ostvariti samo uz podršku države.

Uloga države se ogleda u stvaranju stabilnog makroekonomskog okruženja; pravilnom odabiru kombinacije konzistentnih i komplementarnih mjera u okviru privrednih politika; koordinaciji i podsticanju aktivnosti na inostranim tržištima; unapređenju programa obrazovanja i stručnog usavršavanja; umrežavanja naučnih i svih drugih potencijala;

Proces restrukturiranja usmjeren je ka otklanjanju glavih problema u kojima se nalazi veliki broj domaćih proizvođača. To su prije svega, prezaduženost odnosno posjedovanje negativnog kapitala, tehnološki viškovi radnika u kombinaciji sa niskom produktivnošću, neadekvatna mikro i makro organizacija preduzeća sa nedovoljno integriranim pogonima i djelatnostima, tehničko-tehnološka i fizička zastarjelost proizvodnih sredstava, pri čemu neka od tih preduzeća, imaju važan regionalni i nacionalni značaj.

Učešće države u promjeni strukture proizvodnje je neophodno i važno, jer se radi o podsticanju razvoja sirovinske baze. Kako u ovaj sektor mora biti usmjeren glavni tok investicija, država se o tome mora jasno očitovati: Da li je to potrebno ili nije?

Domaća preduzeća moraju težiti stalnim tehnološkim, organizacionim i troškovnim unapređenjima koja će dovesti do rasta produktivnosti, racionalnom korištenju svih proizvodnih resursa i smanjenju troškova poslovanja, a u cilju jačanja njihove konkurentske pozicije.

Izvozna orijentacija je jedna od najznačajnijih karakteristika ove proizvodnje, pa je, u budućnosti, nužno povećati konkurentsku sposobnost ovog sektora, kako na postojećim tako i na novim tržištima.

Realizacija ove strategije, može se ostvariti zajedničkim radom različitih državnih i privrednih institucija, ali i putem uspostavljanja saradnje među samim proizvođačima. Jedan od načina ostvarivanja saradnje među proizvođačima je, uspostava posebnog klastera.

Slab priliv sredstava stranog kapitala za razvoj proizvodnje ima za posljedicu nizak nivo investiranja u industriju tekstila, odjeće, kože i obuće u tom cilju na nivou države, treba osigurati odgovarajuće poticaje. Sistem poticaja je važan instrument aktivne industrijske politike i kao takav ima značajan doprinos u ostvarivanju strateških ciljeva u razvoju industrije tekstila, odjeće, kože i obuće Federacije Bosne i Hercegovine.

9. PREPORUKE

Preporuke koje su navedene u ovom dokumentu imaju karakter bazičnog Akcionog plana i temeljne platforme, kao polaznog dokumenta za implementaciju Strategije razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2013.2023. godina.

Kao osnovna pretpostavka za sve aktivnosti, u cilju opstanka i daljeg razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće, potrebno je da se organi Federacije Bosne i Hercegovine odrede prema ovoj industrijskoj grani. U suprotnom, sve preporuke koje slijede u ovom dokumentu, neće imati smisao.

Očekujući da će organi Federacije Bosne i Hercegovine Industriju tekstila, odjeće, kože i obuće, postaviti na mjesto koje joj i pripada, predlaže se sljedeće:

Stvaranje uvjeta za obnavljanje bazne proizvodnje;

Izrada smjernica za razvoj bazne proizvodnje i proizvodnje pratećih materijala,

Stvaranje povoljnog poslovnog ambijenta;

Zakonskom regulativom urediti postojeće uvjete poslovanja, Stvoriti uvjete za veća strana ulaganja i kvalitetiju promocija domaće industrije; Preferirati plasman domaćih proizvoda u sistemu trgovačkih lanaca, Razvojnu banku staviti u funkciju privrede; Raditi na eliminaciji svih oblika sive ekonomije; Stimulirati izvoznike; Formirati klasere;

Rasterećenje privrede;

Zakonskom regulativom urediti oblasti fiskalnih i parafiskalnih opterećenja domaće privrede;

Povećanje stepena konkurentnosti domaćih proizvođača:

Modernizacija proizvodnje; Usavršavanje postojećeg kadra; Prilagođavanje sistema obrazovanja potrebama privrede;

Stvaranje domaćih brendova:

Saradnja privrede sa naučno-obrazovnim ustanovama;

Upućivanje inicijativa ka Vijeću ministara Bosne i Hercegovine:

Carinske tarife; Akcize, Bankovne garancije za lonh-poslove; Uređenje sistema Javnih nabavki; Preuzimanje Evropskih direktiva u domaće zakonodavstvo;

Sistemi kvaliteta i standardizacija:

Proizvodnja po zahtjevima Evropskih standarda; Uvođenje Sistema kvaliteta;

Odmah po usvajanju predmetne strategije, potrebno je pristupiti izradi Akcionog plana koji će sadržavati pojedinačne mjere i aktivnosti sa njenim ciljem, nosiocima tih aktivnosti, rokovima za njihovu realizaciju, mjerljivim indikatorima za izvršenje aktivnosti i odgovornim za implementaciju.

Praćenje realizacije aktivnosti iz Akcionog plana vršit će se periodično, za svaku kalendarsku godinu, o čemu će se redovno izvještavati nadležne institucije Federacije Bosne i Hercegovine.

LITERATURA

- [1] „Razvoj industrijske politike u Federaciji BiH”, Mašinski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Fakultet strojarstva i računarstva Sveučilišta u Mostar, 2009.
- [2] „Statistički godišnjak/ljetopis Federacije Bosne i Hercegovine 2007.”, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2007.
- [3] „Statistički godišnjak/ljetopis Federacije Bosne i Hercegovine 2008.”, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2008.
- [4] „Statistički godišnjak/ljetopis Federacije Bosne i Hercegovine 2009.”, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2009.
- [5] „Statistički godišnjak/ljetopis Federacije Bosne i Hercegovine 2010.”, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2010.
- [6] „Statistički godišnjak/ljetopis Federacije Bosne i Hercegovine 2011.”, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2011.
- [7] „Mjesečni statistički pregled Federacije Bosne i Hercegovine, godina XV, mart/ožujak 2011”, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2011
- [8] „Industrijska proizvodnja Federacije Bosne i Hercegovine 2005, 2006, 2007”, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2009.
- [9] „Industrijska proizvodnja Federacije Bosne i Hercegovine 2008”, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2009.
- [10] „Industrijska proizvodnja Federacije Bosne i Hercegovine 2009”, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2010.
- [11] „Industrijska proizvodnja Federacije Bosne i Hercegovine 2010”, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2011.
- [12] „Industrijska proizvodnja Federacije Bosne i Hercegovine 2011”, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2012.
- [13] „Industrijska proizvodnja u Bosni i Hercegovini u 2011”, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2012.
- [14] „Industrijska proizvodnja u Bosni i Hercegovini u 2010”, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2011.
- [15] „Industrijska proizvodnja u Bosni i Hercegovini u 2009”, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2010.

- [16] „Industrijska proizvodnja u Bosni i Hercegovini u 2008”, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2009.
- [17] „Industrijska proizvodnja u Bosni i Hercegovini u 2007”, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2008.
- [18] „ Analiza direktnih stranih ulaganja (DSU) 2011. godina i prvo polugodište 2012“ Agencija za unapređenje stranih investicija u BiH (FIPA), Sarajevo, 2012
- [19] „DOING BUSINESS 2012” Agencija za unapređenje stranih investicija u BiH (FIPA), Sarajevo, 2011.
- [20] „Analiza pokazatelja konkurentnosti za BiH“ Agencija za unapređenje stranih investicija u BiH (FIPA), Sarajevo, 2012.
- [21] „Upute o glavnim certifikatima za proizvode i sisteme fokusirane na ekološki napredak tekstilnih proizvoda“ TexEASTile: održive inovacije za tekstil u Jugoistočnoj Evropi, SERDA, Sarajevo, 2012.
- [22] „Outlook Perspektive 2012.-2015. godine - jesenje izdanje-“ Direkcije za ekonomsko planiranje Bosne i Hercegovine (DEP), Sarajevo, 2012.
- [23] „Strateške odrednice razvoja industrije tekstila i odjeće u Hrvatskoj za razdoblje od 2006. do 2015.”, Ekonomski institut, Zagreb, 2007.
- [24] Zelenika R., Kaurić-Grilec A., „Ocjena ekonomskog položaja tekstilne i odjevne industrije u republici Hrvatskoj”, Ekonomska misao i praksa, godina XX, broj 2, Dubrovnik, 2011.
- [25] Vogler-Ludwig K., Valente A, „Economix Research&Consulting; Skills scenarios for the textiles, wearing apparel and leather products sector in the European Union Final report LOT 2“, Munich, 2009.
- [26] „Devlet Planlama Teskilati Mustesarligi Dokuzuncu Kalkinma Plani (2007-2013)”, Ankara, 2006.
- [27] „EUROPA 2020. Strategija za pametan, održiv i uključiv rast“, Europska komisija, Brisel, 2010.
- [28] „Europska tehnološka platforma za budućnost industrije tekstila i odjeće Europe“, Visoka Europska grupa za tekstil i odjeću, Brisel, 2006.
- [29] Gotovac V. „Strategije potpore za oporavak od krize u jugoistočnoj Europi: Ocjena Republike Hrvatske / Gotovac V.; Međunarodni ured rada, Tim za tehničku podršku u području dostojanstvenog rada i Ured za Srednju i Istočnu Europu. – Budapest: ILO, 2011.

PRILOZI DOKUMENTU

Prilog br. 1. Projektni zadatak

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije BiH
Radna grupa za izradu Projektnog zadatka

PROJEKTNI ZADATAK

„STRATEGIJA RAZVOJA INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE ZA PERIOD 2013.-2023.GODINA“

UVOD

Osnova za izradu Projektnog zadatka „Strategija razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2013.-2023.godina“ nalazi se u dokumentu „Razvoj industrijske politike u FBiH“ (”Službene novine Federacije BiH”, broj 40/10)

Treba napomenuti da je Projekat „Razvoj industrijske politike u FBiH 2011.-2015.godina“ sastavni dio Strategije ekonomskog razvoja FBiH.

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije planiralo je, u svom Programu rada za period 2011.-2014.godina, u Strateškom cilju br.3 koji se odnosi na Unapređenje ambijenta za proizvodnju i povećanje stepena izvozne orijentacije industrijske proizvodnje, izradu Strategija razvoja industrije tekstila, kože i obuće FBiH. Planirane su aktivnosti na izradi: Strategije razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine (rok 2012.godina), Akcionog plana za realizaciju strategije (rok 2012. godina), Zakonskih i podzakonskih akata koji proizilaze iz strategije (kontinuirano), kao i Implementacija i praćenje realizacije Akcionog plana (kontinuirano).

U saradnji sa Privrednom/Gospodarskom komorom FBiH, formirana je radna grupa za izradu ovog Projektnog zadatka.

CILJ I SVRHA IZRADE PROJEKTA

Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće je u SFR Jugoslaviji odnosno SR Bosni i Hercegovini, sve do 1990.godine, imala veoma značajnu ulogu u privredi. U tom razdoblju je u SR BiH zapošljavala cca 100.000 radnika od čega je oko 80% činila ženska radna snaga, sa industrijskim pogonima u skoro svim krajevima zemlje. Sektori ove industrijske grane, stvaranjem industrijskih kombinata, imali su zaokruženi proizvodni ciklus: od proizvodnje i prerade sirovina do proizvodnje gotovih proizvoda. Proizvodnja domaćih robnih marki i klasičnog lohn posla kretao se u omjeru 70-30%, a za njihov plasman bila su otvorena sva svjetska tržišta.

Agresija na Bosnu i Hercegovnu donijela je velike promjene u poslovanju ove industrijske grane. Izgubljena je kvalifikovana radna snaga, devastiiran je ili potpuno uništen veliki broj proizvodnih pogona, izgubljeno je tržište i mogućnost pružanja odgovora na njegove zahtjeve, izgubljen korak u tehnološkom i svakom drugom razvoju.

**Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije BiH**

Radna grupa za izradu Projektnog zadatka

Uzimajući u obzir sadašnje stanje ekonomije Bosne i Hercegovine odnosno Federacije Bosne i Hercegovine, pa samim tim i poslovanje privrednih društava iz oblasti proizvodnje tekstila, odjeće, kože i obuće, potrebno je što prije stvoriti uslove koji omogućavaju normalno tržišno poslovanje. U ovom trenutku scenarij stvaranja tih uslova nije jasan ili bolje rečeno precizno definisan i ako je uloženo mnogo rada i doneseno mnogo zakonskih rješenja koja vode u tom pravcu. Prvenstveno je potrebno odrediti namjeru države u oblasti proizvodnje tekstila, odjeće, kože i obuće kako bi svako privredno društvo ili pojedinac znali koji mu je putokaz i kuda treba da se kreće u svojim poslovnim namjerama.

Industrija tekstila, odjeće, kože i obuće danas zapošljava cca 20.000 radnika, pretežno ženske radne snage, niže kvalifikacione strukture, sa velikim udjelom ličnog rada, u kojoj je cijena tog rada manja nego u drugim granama prerađivačke industrije i sa velikim udjelom nepovoljnih lohn poslova. I sam proces globalizacije je zaoštrio konkurenciju i prouzrokovao potrebu za modernizacijom i restrukturiranjem ove industrijske grane u tržišnom, kadrovskom, proizvodnom, organizacijskom i tehnološkom pogledu .

Cilj projekta „Strategija razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2013.-2023.godina“ je da se dobiju odgovori na ova i druga pitanja, a imajući u vidu i stalnu težnju naše države za ulaskom u Evropsku uniju još više mu daje pravo na njegovu realizaciju.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Bazni principi izvođenja projekta „Strategija razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2013.-2023.godina“ su:

1. Princip „odozdo prema gore“ kako bi se dobile realne ideje i prijedlozi objektivno izvodljivih programa i aktivnosti.
2. Princip „od pojedinačnog prema općem“ kako bi se iskazale i uvažile konkurentne različitosti pojedinih sektora i portfolija industrijskih proizvoda i tako predložila ukupna Strategija razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Polazeći od ovih principa, metodološke osnove ovog projekta trebaju biti:

- Putem primarnih i sekundarnih istraživanja, kao i komuniciranjem sa interesnim subjektima treba se dobiti objektivno stanje i pretpostavke razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine.
- Primjenom principa „odozdo prema gore“, ocjenjivanjem različitih mogućnosti izgradnje konkurentnosti u pojedinim sektorima, definira se industrijska politika u proizvodnji tekstila, odjeće, kože i obuće, modeli rasta, planovi investicija i planovi razvoja.

**Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije BiH**

Radna grupa za izradu Projektnog zadatka

- Na osnovu relevantnih kvantitativnih i kvalitativnih tržišnih istraživanja, formulira se ispravno tržišno pozicioniranje sektora.
- Osigurava se efikasan plan implementacije Strategije razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2013.-2023.godina, imajući na umu vremensku dimenziju i potrebne resurse.

PROGRAM ISTRAŽIVANJA

Za potrebe ovog Projekta potrebno je provesti standardna i dodatna istraživanja u smislu anketnih ispitivanja, intervjua i okruglih stolova, koja bi bila povezana sa potrebom prikupljanja informacija i dodatne argumentacije za tretirana područja, te sa provjerom primjenljivosti predloženih rješenja.

PROJEKTI ZADATAK

Strategija razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2013.-2023.godine, između ostalog trebala bi da obuhvati sljedeće:

1.UVOD

2. ANALIZA STANJA INDUSTRIJE TEKSTILA , ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE FBiH

- 2.1.Struktura industrijske proizvodnje
 - 2.1.1 Fizički obim proizvodnje po djelatnostima i jedinicama proizvoda
 - 2.1.2.Zaposlenost po djelatnostima
 - 2.1.3.Prosječna neto plaća po zaposlenom, po djelatnostima
 - 2.1.4.Vanjskotrgovinska razmjena po djelatnostima
- 2.2.Stanje proizvodnih programa, tehnologije i tehnoloških sistema
- 2.3.Stanje konkurentnosti

3. SWOT ANALIZA INDUSTRIJE TEKSTILA , ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE FBiH

- 3.1.Snage
- 3.2.Slabosti
- 3.3.Prilike
- 3.4.Prijetnje

4.PROJEKCIJE RASTA I OČEKIVANA STRUKTURNA PRILAGOĐAVANJA INDUSTRIJE TEKSTILA , ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE FBiH

- 4.1. Perspektive razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće FBiH u međunarodnoj razmjeni
- 4.2. Polazne osnove za izradu projekcija rasta i strukturne promjene industrije tekstila, odjeće, kože i obuće FBiH
- 4.3. Projekcije rasta privrede FBiH s posebnim osvrtom na industriju tekstila, odjeće, kože i obuće

**Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije BiH**

Radna grupa za izradu Projektnog zadatka

- 4.4. Projekcija kretanja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće FBiH
- 4.4.1. Bazni scenarij – status quo projekcija
- 4.4.2. Alternativni scenarij – poticanje proizvodnje s visokom dodanom vrijednošću

5. TRŽIŠNO REPOZICIONIRANJE INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE FBiH

- 5.1. Pozicioniranje BiH/FBiH u međunarodnoj podjeli rada
- 5.2. Odrednice uspjeha industrije tekstila, odjeće, kože i obuće FBiH
- 5.3. Elementi tržišnog repositioniranja

6. ELEMENTI RAZVOJNE STRATEGIJE INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE FBiH

- 6.1. Polazne činjenice o industriji tekstila, odjeće, kože i obuće FBiH
- 6.2. Koncept dugoročnog razvoja i ključna strateška opredjeljenja
- 6.3. Karakteristike razvojne strategije
- 6.4. Organizacioni elementi ostvarenja strategije – Kako?

7. POLITIKE I MJERE STRUKTURNOG PRILAGOĐAVANJA INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE FBiH

- 7.1. Uloga države u provođenju razvojne strategije
- 7.1.1. Proces restrukturiranja i modernizacije proizvodno-poslovnog procesa
- 7.1.2. Promjena strukture proizvodnje
- 7.1.3. Jačanje konkurentske pozicije
- 7.1.4. Investicije i jačanje izvoza
- 7.1.5. Uspostavljanje saradnje između proizvođača
- 7.2. Sistem poticaja u razvoju industrije tekstila, odjeće, kože i obuće FBiH
- 7.2.1. Sistem državnih poticaja
- 7.2.2. Uloga poticaja u razvojnoj strategiji

8. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

LITERATURA

VRIJEME IZRADE PROJEKTA

Radna grupa za izradu Projektnog zadatka biće ujedno i Radna grupa za izradu „Strategije razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2013.-2023.godine“

Rok Radnoj grupi za izradu „Strategije razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2013.-2023.godine“ je **30.09.2012. godine.**

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije BiH

Radna grupa za izradu Projektnog zadatka

REVIZIJA

Nadležni federalni ministar energije, rudarstva i industrije će imenovati Radnu grupu koja će izvršiti reviziju prijedloga „Strategije razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2013.-2023.godine“.

NAČIN USVAJANJA STRATEGIJE

Strategija razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2013.-2023.godine usvojiće se i realizovati po sljedećoj dinamici:

- Izrada projektnog zadatka - 15.03.2012. godine
- Odobranje projektnog zadatka od strane federalnog ministara energije, rudarstva i industrije
- Izrada prijedloga Strategije -30.09.2012. godine
- Usvajanje prijedloga Strategije na Vladi FBiH -31.10.2012. godine
- Usvajanje Strategije na Parlamentu FBiH -31.12.2012.godine

Članovi radne grupe:

1. Hrvoje Brajković _____
2. Zvonimir Pavlović _____
3. Senad Zekić _____
4. Džemal Memagić _____
5. Enes Mešić _____
6. Haris M. Sejdović _____

Saglasan

Prilog br. 2. Realizacija aktivnosti iz plana konsultacija za izradu prijedloga dokumenta „Strategija razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2013.-2023. godina

**REALIZACIJA AKTIVNOSTI IZ PLANA KONSULTACIJA
ZA IZRADU PRIJEDLOGA STRATEGIJE RAZVOJA INDUSTRIJE TEKSTILA,
ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE ZA PERIOD
2013.-2023. GODINA**

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije u saradnji sa Privrednom/Gospodarskom komorom Federacije BiH, formiralo je radnu grupu za izradu prijedloga Strategije industrije tekstila, odjeće, kože i obuće za period 2013.-2023. godine koji se zasniva na dokumentu „Razvoj industrijske politike u FBiH” (“Službene novine Federacije BiH”, broj 40/10), kao sastavnom dijelu Strategije ekonomskog razvoja Federacije BiH (“Službene novine Federacije BiH”, br. 49/07 i 53/07).

Realizaciju odobrenog Projektnog zadatka za izradu prijedloga Strategije industrije tekstila, odjeće, kože i obuće za period 2013.-2023. godine, Radna grupa je zasnivala na primjeni Uredbe o načinu pripreme, procjeni utjecaja i odabiru politike u postupku izrade akata koje predlažu i donose Vlada Federacije Bosne i Hercegovine i federalna ministarstva (“Službene novine Federacije BiH”, broj 27/11) i Uredbe o pravilima za učešće zainteresirane javnosti u postupku pripreme federalnih pravnih propisa i drugih akata (“Službene novine Federacije BiH”, broj 51/12).

Na osnovu navedenih uredbi, Radna grupa za izradu ovog dokumenta sačinila je Plan konsultacija za izradu prijedloga Strategije industrije tekstila, odjeće, kože i obuće za period 2013.-2023. godine.

Plan konsultacija zasnovan je na početnoj (široj) analizi aktera ove javne politike i detaljnijoj analizi specifičnih interesa njenih ključnih aktera i vidu planiranih konsultacija a sačinjen je u cilju prikupljanja mišljenja, prijedloga, sugestija, primjedbi vezanih za ovu javnu politiku, kao i informiranja zainteresirane javnosti o njenoj izradi (Tabela 1.).

Realizacija aktivnosti iz Plana konsultacija (Tabela 2.) evidentirana je i u posebnim obrascima: Sumirana mišljenja prikupljena po osnovu sastanaka sa ključnim akterima (Obrazac 1.), Sumirana mišljenja prikupljena po osnovu Upitnika dostavljenih privrednim društvima (Obrazac 2.) i Sumirana mišljenja prikupljena po osnovu pismenih očitovanja ključnih aktera (Obrazac 3.).

Prema Uredbi o pravilima za učešće zainteresirane javnosti u postupku pripreme federalnih pravnih propisa i drugih akata (“Službene novine Federacije BiH”, broj 51/12), određen je člana radne grupe za koordinaciju vezanu za konsultacije.

Plan konsultacija je, 06.07.2012. godine, objavljen na web stranici Federalnog ministarstva energije, rudarstva i industrije www.fmeri.gov.ba, dok je Realizacija Plana konsultacija, objavljena je 16.11.2012. na istoj web stranici.

Tabela 1. Detaljna analiza ključnih aktera

Akteri	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	
Privredna društva koja se bave proizvodnjom tekstila, odjeće, kože i obuće	Federacija BiH Kantoni Federacije BiH Općine Predstavnici privrednih društava	F	3	Omogućavanje konkurentnog poslovanja na domaćem i stranim tržištima	P	Uprava privrednih društava	V	Usaglašavanje stavova o Strategiji	
Privredna komora FBiH	Sarajevo/ Mostar Avdo Rapa/Jago Lasić kfbih.com	F	3	Stvaranje konkurentnog sektora	P	Predlagač Strategije	V	Nosilac aktivnosti	
Kantonale privredne komore	Unsko-sanski kanton	Bihać Ismet Pašalić pkusk.com.ba	F	3	Stvaranje konkurentnog sektora	P	Predlagač Strategije	V	Praćenje stavova o Strategiji
	Posavski kanton	Orašje Zvonko Mišković -	F	3	Stvaranje konkurentnog sektora	P	Predlagač Strategije	V	Praćenje stavova o Strategiji
	Tuzlanski kanton	Tuzla Nedret Kikanović kpktz.ba	F	3	Stvaranje konkurentnog sektora	P	Predlagač Strategije	V	Praćenje stavova o Strategiji
	Zeničko-dobojski kanton	Zenica Šefkija Botonjić pkzedo.ba	F	3	Stvaranje konkurentnog sektora	P	Predlagač Strategije	V	Praćenje stavova o Strategiji
	Bosansko-podrinjski kanton	Goražde Dževad Terović -	F	3	Stvaranje konkurentnog sektora	P	Predlagač Strategije	V	Praćenje stavova o Strategiji
	Srednjo bosanski kanton	Jajce Asim Gradinčić -	F	3	Stvaranje konkurentnog sektora	P	Predlagač Strategije	V	Praćenje stavova o Strategiji
	Herceg-neretvanski kanton	Mostar Perica Jurković -	F	3	Stvaranje konkurentnog sektora	P	Predlagač Strategije	V	Praćenje stavova o Strategiji
	Zapadno hercegovinski kanton	Posušje Marinko Ramljak -	F	3	Stvaranje konkurentnog sektora	P	Predlagač Strategije	V	Praćenje stavova o Strategiji
	Kanton Sarajevo	Sarajevo Kemal Grebo pkasa.com.ba	F	3	Stvaranje konkurentnog sektora	P	Predlagač Strategije	V	Praćenje stavova o Strategiji
	Kanton 10	Livno Ivo Čvarar -	F	3	Stvaranje konkurentnog sektora	P	Predlagač Strategije	V	Praćenje stavova o Strategiji
Vanjsko-trgovinska komora BiH	Sarajevo Bruno Bojić komorabih.ba	NF	2	Stvaranje pozitivnog poslovnog ambijenta	P	Asocijacija tekstila, kože obuće i o.s.	S	Praćenje stavova o Strategiji	

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine

Akteri		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
K a n t o n a l n i s t v a	Unsko-sanski kanton	privrede Bihać Hase Hajrulahović privreda@vladausk.ba	F	3	Rješavanje problema poslovanju sektora industrije	P	FMERI / Privredna komora FBiH	M	U formi drafta tražiti mišljenje
	Posavski kanton	gospodarstva i prostornog uređenja Orašje Marijan Oršolić	F	3	Rješavanje problema u poslovanju sektora industrije	P	FMERI / Privredna komora FBiH	M	U formi drafta tražiti mišljenje
	Tuzlanski kanton	industrije, energetike i rudarstva - Tuzla Željko Knežiček minier@tk.kim.ba	F	3	Rješavanje problema u poslovanju sektora industrije	P	FMERI / Privredna komora FBiH	M	U formi drafta tražiti mišljenje
	Zeničko-dobojski kanton	za privredu Zenica Jusuf Duraković min.privrede@zdk.ba	F	3	Rješavanje problema u poslovanju sektora industrije	P	FMERI / Privredna komora FBiH	M	U formi drafta tražiti mišljenje
	Bosansko-podrinjski kanton	za privredu Goražde Demir Imamović info@bpkg.gov.ba	F	3	Rješavanje problema u poslovanju sektora industrije	P	FMERI / Privredna komora FBiH	M	U formi drafta tražiti mišljenje
	Srednjo bosanski kanton	privrede Travnik Sedžad Milanović	F	3	Rješavanje problema u poslovanju sektora industrije	P	FMERI / Privredna komora FBiH	M	U formi drafta tražiti mišljenje
	Herceg-neretvan . kanton	privrede Mostar Amer Zagorčić minprivrede@gmail.com	F	3	Rješavanje problema u poslovanju sektora industrije	P	FMERI / Privredna komora FBiH	M	U formi drafta tražiti mišljenje
	Zapadno hercegov . kanton	gospodarstva Posušje Ivica Ćorić	F	3	Rješavanje problema u poslovanju sektora industrije	P	FMERI / Privredna komora FBiH	M	U formi drafta tražiti mišljenje
	Kanton Sarajevo	privrede Sarajevo Rusmir Sendić mp@mp.ks.gov.ba	F	3	Rješavanje problema u poslovanju sektora industrije	P	FMERI / Privredna komora FBiH	M	U formi drafta tražiti mišljenje
	Kanton 10	gospodarstva Livno mg@vladahbz.com	F	3	Rješavanje problema u poslovanju sektora industrije	P	FMERI / Privredna komora FBiH	M	U formi drafta tražiti mišljenje
Univerzitet u Bihaću Tehnički fakultet	Bihać Atif Hodžić tfb@bih.net.ba	NF	2	Uvezivanje privrede sa naučno-istarživ. institucijama	P	FMERI / Privredna komora FBiH	S	Forma drafta tražiti mišljenje i pratiti stavove	

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine

Akteri	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Udruženje poslodavaca FBiH	Sarajevo Mladen Pandurević upfbih.ba	F	3	Stvaranje pozitivnog poslovnog ambijenta	P	Privrednici članovi udruženja	V	Usaglašavanje m stavova o Strategiji
Sindikata tekstila, kože, obuće i gume BiH	Sarajevo Ramiz Omanović sindikاتبih.ba	NF	2	Očuvanje postojećih prava zaposlenika i njegovo povećanje	P	Zaposlenici	S	U formi drafta tražiti mišljenje
Udruženje tekstila, obuće i kože u BiH	Sarajevo Adnan Smailbegović info@utok.ba	F	3	Stvaranje pozitivnog poslovnog ambijenta	P	Privrednici članovi udruženja	V	Usaglašavanje m stavova o Strategiji
Federalni zavod za zapošljavanje	Sarajevo Kenan Rešo	NF	2	Smanjenje broja nezaposlenih lica	P	Vlada FBiH	M	U formi drafta tražiti mišljenje
Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke	Mostar Damir Mašić info@fmon.gov.ba	NF	2	Povezivanje privrede sa obrazovnim institucijama	P	Vlada FBiH	M	U formi drafta tražiti mišljenje
Federalno ministarstvo finansija	Sarajevo Ante Krajina fmf.gov.ba	NF	2	Održivost planiranih prihoda i rashoda u Budžetu F BiH	P	Vlada FBiH	S	Praćenjem stavova ovog aktera
Federalno ministarstvo razvoja, poduzet. i obrta	Mostar Sanjin Halimić fmrpo.gov.ba	NF	2	Rješavanje pitanja iz oblasti djelatnosti poduzetnika	P	Vlada FBiH	S	Praćenjem stavova ovog aktera
Federalno ministarstvo rada i socijalne politike	Sarajevo Vjekoslav Čamber fmrsp.gov.ba	NF	2	Rješavanje problema u oblasti radno pravnog statusa	P	Vlada FBiH	S	U formi drafta tražiti mišljenje
Agencija za privatizaciju u Federaciji BiH	Sarajevo Šuhret Fazlić apf.com.ba	NF	2	Rješavanje problema u oblasti privatizacije	P	Vlada FBiH	S	U formi drafta tražiti mišljenje
Institut za standardizaciju BiH	I.Sarajevo Aleksandar Cincar bas.gov.ba	NF	2	Rješavanje problema u oblasti standardizacije	P	Vijeće ministara BiH	S	U formi drafta tražiti mišljenje
Institut za akreditiranje BiH	Sarajevo Žarko Petrović bata.gov.ba	NF	2	Rješavanje problema u oblasti akreditacije laboratorija	P	Vijeće ministara BiH	S	U formi drafta tražiti mišljenje
Gender centar FBiH	Sarajevo Ana Vuković fgenderc.com.ba	NF	1	Ispunjavanje obaveza po Zakonu o ravnopravnosti spolova u BiH	P	Vlada FBiH	M	Praćenjem stavova ovog aktera
Zavod za zdravstveno osiguranje i reosiguranje FBiH	Sarajevo Novka Agić for.com.ba	NF	1	Rješavanje problema doprinosa za zdravstveno osiguranje	P	Vlada FBiH	M	U formi drafta tražiti mišljenje

Akteri	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Federalni zavod PIO/MIO	Mostar Zijad Krnjić fzpiomio.ba	NF	1	Rješavanje problema doprinosa PIO/MIO	P	Vlada FBiH	M	U formi drafta tražiti mišljenje
Direkcija za evropske integracije BiH	Sarajevo Nevenka Savić dei.gov.ba	NF	1	Ispunjavanje obaveza po SSP	P	Vijeće ministara BiH	M	U formi drafta tražiti mišljenje
Ekonomsko-socijano vijeće FBiH	Sarajevo Edhem Biber fmrsp.gov.ba	F	3	Rješavanje problema u poslovanju sektora industrije	P	Vlada FBiH	V	Koordinacija, usklađivanje i realizacija stava
Odbor za ERI Predst.doma Parlam. FBiH	Sarajevo Slaviša Šućur parlamentfbih.gov.ba	NF	3	Rješavanje pitanja iz oblasti privrednih i drugih djelatnosti	P	Vlada FBiH	V	Forma drafta tražiti mišljenje i pratiti stavove

LEGENDA:

- (1) Naziv aktera, kontakt lice i web stranica
 (2) Odnos aktera = F-Formalan akter; NF – Neformalan akter
 (3) Nivo znanja aktera = 3 - Veliki; 2 - Srednji ali dovoljan; 1 - mali i nedovoljan
 (4) Glavni interes aktera
 (5) Stav aktera = P – pozitivan; NT– neutralan; N– negativan
 (6) Saveznici aktera
 (7) Nivo uticaja aktera = V – veliki; S – srednji; M – mali

Tabela 2. Realizacija aktivnosti iz Plana konsultacija

Redni broj	Ključni akter	Vid konsultacija	Datum Sastanak/Očitovanje	Izjašnjenje (+ / -)	Napomena
1.	Privredna društva koja se bave proizvodnjom tekstila, odjeće, kože i obuće	Sastanak/ pismena očitovanja	31.05.12. Sarajevo, 13.06.12. Olovo, 19.06.12. Tuzla, 21.06.12. Mostar, 27.09.12. Bihać 23.10.12. Zenica 23.10.12. Visoko 14.11.12. Tešanj	+	Upitnik sa anketnim pitanjima uputiti na 70 adresa (Prilog obrazac br. 2)
2.	Privredna komora FBiH/ Kantonalne privredne komore	Sastanci	31.05.12. Sarajevo, 19.06.12. Tuzla, 21.06.12. Mostar, 27.09.12. Bihać 23.10.12. Zenica	+	-P/GK FBiH, -KPK Tuzla, -KPK Mostar, -KPK Bihać -KPK Zenica
3.	Vanjskotrgovinska komora BiH	Sastanak	15.06.12 Sarajevo	+	Okrugli sto „Budućnost tekst. industrije u EU Iskustva Hrvatske“
4.	Udruženje poslodavaca FBiH	Sastanak/Pismena očitovanja	-	-	Bez očitovanja
5.	Savez samostalnih sindikata BiH	Sastanci Pis. očitovanje	31.05.12. Sarajevo 21.06.12. Mostar 24.04.12.-	+	Sastanci Pismeno očitovanje
6.	Udruženje tekstila, obuće i kože u BiH	Sastanak	23.10.12. Zenica 14.11.12. Tešanj	+	Sastanci
7.	Federalni zavod za zapošljavanje	Pismeno očitovanje	27.04.12.-	+	Pismeno očitovanje
8.	Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke	Pismeno očitovanje	30.05.12.-	+	Pismeno očitovanje
9.	Kantonalna ministarstva privrede/gospodarstva/ industrije	Sastanci pismena očitovanja	31.05.12. Sarajevo, 19.06.12. Tuzla, 21.06.12. Mostar, 27.09.12. Bihać 23.04.12.- 25.04.12.- 03.05.12.-	+	- SBK Travnik - HNK Mostar - PK Odžak
10.	Univerzitet u Bihaću Tehnički fakultet	Pismeno očitovanje	20.04.12.-	+	Pismeno očitovanje
11.	Federalno ministarstvo finansija	Pismeno očitovanje	07.05.12.-	+	Pismeno očitovanje
12.	Federalno ministarstvo razvoja, poduzet i obrta	Pismeno očitovanje	30.04.12.-	+	Pismeno očitovanje
13.	Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke	Pismeno očitovanje	04.05.12.- 30.05.12.-	+	Pismeno očitovanje
14.	Kantonalna ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta	Pismeno očitovanje	09.05.12.- 09.05.12.- 14.05.12.- 18.05.12.- 21.05.12.-	+	-ZEDO Zenica -PK Orašje -USK Bihać -TK Tuzla -HNK Mostar

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine

Redni broj	Ključni akter	Vid konsultacija	Datum Sastanak/Očitovanje	Izjašnjenje (+ / -)	Napomena
15.	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike	Pismeno očitovanje	18.04.12.-	+	Pismeno očitovanje
16.	Agencija za privatizaciju u FBiH	Pismeno očitovanje	23.04.12.-	+	Pismeno očitovanje
17.	Institut za standardizaciju BiH	Pismeno očitovanje	25.04.12.-	+	Pismeno očitovanje
18.	Institut za akreditiranje BiH	Pismeno očitovanje	-	-	Bez očitovanja
19.	Direkcija za evropske integracije	Pismeno očitovanje	30.04.12.-	+	Pismeno očitovanje
20.	Zavod za zdravstveno osiguranje i reosiguranje FBiH	Pismeno očitovanje	20.04.12.-	+	Pismeno očitovanje
21.	Kantonalni zavodi zdravstvenog osiguranja	Pismeno očitovanje	09.05.12.- 10.05.12.- 14.05.12.- 17.05.12.- 22.05.12.- 23.05.12.-	+	- HNK Mostar -K 10 Livno -ZE-DO Zenica -SBK Travnik -USK Bihać -TK Tuzla
23.	Federalni zavod za PIO/MIO	Pismeno očitovanje	27.04.12.-	+	Pismeno očitovanje
24.	Gender centar FBiH	Pismeno očitovanje	24.04.12.-	+	Pismeno očitovanje
25.	Srednjoškolske ustanove u FBiH	Sastanak	21.06.12. Mostar	+	-Tekstilna škola Mostar
26.	Agencija za unapređenje stranih investicija u BiH (FIPA)	Sastanak	03.10.12. Mostar	+	Sastanak
27.	Agencija za spoljnu trgovinu ministarstva za privredu Njemačke	Razmjena informacija	01.10.12.-	+	Razmjena informacija
28.	Ekonomsko-socijano vijeće za terit. FBiH	Pismeno očitovanje			Nakon izrade dokumenta
29.	Odbor za ERI Predst. doma Parlamenta FBiH	Sastanak			Nakon izrade dokumenta

Prilog br. 3. Plan konsultacija, Obrazac 2.- Sumirana mišljenja prikupljena po osnovu sastanaka sa ključnim akterima.

Redni broj	Datum i mjesto održavanja	Učesnici sastanaka	Relevantni dijelovi iz zapisnika
1.	31.05.2012. Sarajevo	-FMERI Mostar, -P/GK FBiH Sarajevo, -PK KS Sarajevo, -PK USK Bihać, -PK TK Tuzla, -PK HNK Mostar, -PK SBK Jajce, -PK ZE-DO Zenica, -VTK BiH Sarajevo -MP HNK Mostar -STKOG BiH Sarajevo, -Sanitex V.Kladuša, -Olip Bosna Travnik, -Uslužnost Sarajevo, -Kotex Tešanj, -Alam Ras Olovo,	-Podržavaju se aktivnosti Federalnog ministarstva energije, rudarstva i industrije i Privredne/Gospodarske komore Federacije BiH u cilju nastavka izrade Strategije razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji BiH za period 2013.-2023. godina, a na osnovu definiranog Projektnog zadatka, -Zadužuju se Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije i Privredna/Gospodarska komore Federacije BiH da obave konsultacije sa privrednim društvima koja nisu odgovorila na dostavljeni Upitnik, -Zadužuje se radna grupa da nastavi rad na izradi predmetne strategije kroz sastanke sa kantonalnim strukturama izvršne vlasti i privrednim subjektima, tamo gdje je razvijena grana tekstilne, kožarske i obućarske industrije
2.	13.06.2012. Olovo	-FMERI Mostar, -P/GK FBiH Sarajevo, -Uslužnost Sarajevo, -Kotex Tešanj, -Alam Ras Olovo,	-Realizacija dosadašnjih aktivnosti je u skladu sa planiranim rokovima datim u projektnom zadatku na izradi Strategije razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji BiH za period 2013.-2023. godina, -Prikupljen je relevantan broj informacija koje su osnova za izradu navedenog dokumenta, ali je potrebno intenzivirati aktivnosti na prikupljanju informacija od privrednih društava putem Upitnika (do sada se oglasilo 30 privrednih društava). Privredna komora FBiH će obaviti dodatne konsultacije sa privrednim društvima koja nisu odgovorila na dostavljeni Upitnik, -Na osnovu zaključaka sa sastanka od 31.05.2012. godine, predložen je Plan aktivnosti na prezentacijama dosadašnjeg rada na izradi Strategije i konsultacija sa ključnim akterima i to: Privredna komora Tuzla, 19.06.2012., FMERI Mostar, 21.06.2012. Privredna komora Bihać, zadnja sedmica VI mjeseca

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine

Redni broj	Datum i mjesto održavanja	Učesnici sastanaka	Relevantni dijelovi iz zapisnika
3.	15.06.2012. Sarajevo	-Ambasada R.Hrvatske Sarajevo, -HGK Zagreb, -VTK BiH Sarajevo, -P/GK FBiH Sarajevo, -MVTEO BiH, -FMERI Mostar, -MERI RS Banja Luka, -ULUPUD BiH Sarajevo, -Komas Sarajevo, -Mitex Sarajevo, -MK Zlatka Vuković Mostar, -Olimp Gračanica, -Kula Gradačac,	-Uputiti prijedloge relevantnim institucijama u BiH/entitetima radi pokretanja odnosno intenziviranja rada na izradi strategije razvoja tekstilne, odjevne i kožarskopreradaivačke grane za period 2012-202. -Preporuka da ovaj dokument obavezno sadrži analizu sadašnjeg stanja (misija, vizija, SWOT, ciljeve za budućnost, održive segmente proizvodnje) -Dokument treba da posluži kao osnova za izradu operativnog programa za poticaj ove industrijske grane.
4.	19.06.2012. Tuzla	-FMERI Mostar, -P/GK FBiH Sarajevo, -PK TK Tuzla, -Ministarstvo privrede TK Tuzla, -Kula Gradačac, -Aida Tuzla, -Rentex-com Tuzla,	-Aktivnosti na izradi Strategije se u potpunosti podržavaju sa konsatacijom da je jedan takav dokument trebalo i ranije uraditi, -Zadužuje se Udruženje tekstilno-prerađivačke industrije TK Tuzla, da još aktivnije poradi na animiranju privrednih subjekata koji nisu dostavili Upitnike o svojim kompanijama kao i njihove prijedloge mjera za poboljšanja stanja u navedenim industrijskim granama, -Prelaže se Kantonalnom Ministarstvu za industriju da se aktivno uključi u iznalaženju mogućnosti za pomoći privrednim društvima ove industrijske grane sa nivoa kantona, -Zadužuje se radna grupa da nastavi sa svim potrebnim aktivnostima na izradi Strategije kako bi se ista dovela do kraja.
5.	21.06.2012. Mostar	-FMERI Mostar -P/GK FBiH Sarajevo, -PK HNK Mostar, -STKOG BiH Sarajevo, -Ministarstvo privrede HNK Mostar, -Tekstilna škola Mostar, -MK Zlatka Vuković Mostar,	-Realizacija aktivnosti iz Projektnog zadatka u skladu je sa planiranim rokovima za izradu strategije, -Prikupljen je značajan broj informacija, mišljenja i preporuka, koji će poslužiti kao dobra osnova i smjernica za izradu kvalitetnog dokumenta, -Predstavnici obrazovnih institucija su izrazili podršku razmišljanju da se potrebe privrede usaglase sa obrazovnim ciklusom, -Potrebno je nastaviti saradnju sa ključnim akterima javne politike putem sastanaka, okruglih stolova i slično.

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine

Redni broj	Datum održavanja	Učesnici sastanaka	Relevantni dijelovi iz zapisnika
6.	27.09.2012. Bihać	-FMERI Mostar, -P/GK FBiH Sarajevo, -PK USK Bihać, -Ministarstvo privrede USK Bihać, -Općina Bihać, -Agencija za razvoj Cazin, -Lenatex Velika Kladuša, -Teranova Bihać, -Bihać-triko Bihać, -Vedo-tex Cazin, -Bihać BBS Bihać, -Sanitex Velika Kladuša, -BS –kobra Bosanska Otoka,	-Izrada Prijedloga strategije odvija se prema planiranim aktivnostima i dinamici , -Značajan broj informacija, mišljenja i preporuka, koji je prikupljen, doprinosi izradi kvalitetnog dokumenta, -Nastaviti rad na izradi Prijedloga strategije sa akcentom na usklađivanju iste sa dokumentom Evropskog vijeća “Evropa 2020 – scenario za tekstilnu, odjevnu i kožarsko-prerađivačku industriju”, a shodno opredjeljenju BiH Evropskim integracijama.
7.	03.10.2012. Mostar	-FMERI Mostar, -FIPA Mostar,	Razmjena informacija: -Rad na Strategiji razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji BiH za period 2013-2023. godine, -Stanje konkurentnosti privrede BiH, FBiH sa akcentom na industriju tekstila, odjeće, kože i obuće.
8.	23.10.2012. Zenica	-FMERI – Mostar, -P/GK FBiH, -PK ZE-DO kantona - Zenica, -UTOK -Sarajevo, -Delibašić Poliuretani - Kakanj, -Contessa - Tešanj, -Zenko - Zenica, -Tref - Visoko, -ProTextil - Zenica, -Prevent Sarajevo - Visoko, -Nerzz Bešlagić - Visoko, -KTK Visoko - Visoko, -Elchy-tex – Zepče.	-Realizacijom Plana konsultacija, prikupljen je značajan broj informacija, mišljenja i preporuka, koje doprinose izradi kvalitetnog dokumenta, -Dokument daje odgovore na brojna pitanja koja su od značaja za ovu industrijsku granu, -Na osnovu dokumenta potrebno je izraditi Akcioni/operativni plan aktivnosti, sa jasno definisanim ciljevima, pri čemu će se za svaku aktivnost imenovati odgovorni nosilac i rok izvršenja, te odrediti i mjerljivi indikator, koji će biti relevantan za praćenje/monitoring izvršenja svake aktivnosti, odnosno Akcionog plana u cjelini. -Predstavnik UTOK-a, predlaže održavanje sličnog sastanka sa članovima ovog udruženja
9.	23.10.2012. Visoko	-FMERI-Mostar -KTK Visoko	-Analiza stanja u kožarskoj industriji FBiH, u dokumentu,objektivno prikazana

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine

Redni broj	Datum održavanja	Učesnici sastanaka	Relevantni dijelovi iz zapisnika
10.	14.11.2012. Tešanj	<ul style="list-style-type: none"> -FMERI-Mostar -UTOK-Sarajevo -Alpina Bromy-Tešanj, -Unikom Promet –Begov Han, -Koteks –Tešanj, -KTK Visoko-Visoko, -Contessa-Tešanj, -VinTex-Uskoplje, -Thema –Gradačac, -Olimp-Gračanica, -Sinerga-Visoko, -Mekom-Visoko, -Kismet-Doboj Istok, -Komas Komerc-Sarajevo, -Napredak -Tešanj, -Art-Tešanj, -Lara S-Gradačac, -Ena Tex-Zavidovići 	<ul style="list-style-type: none"> -Privrednici daju punu podršku izradi ovog dokumenta, -Raditi na stvaranju preduslova, kroz izradu Analize stanja i potreba privrede u ovoj oblasti, za pokretanje: bazne proizvodnje, proizvodnje pratećih materijala za ovu granu industrije (ambalaža, galanterija, pomoćni materijali i slično), izrade i realizacije projekta Antropoloških mjerenja u BiH/FBiH. -Akcentat dati i na: veće uključanje države u ostvarivanju kontakata sa privrednicima i njihovim udruženjima van granica naše države, prilagođavanje školskog sistema potrebama privrede, omogućavanje uslova za značajnija strateška ulaganja u ovu granu industrije.

Prilog br. 4. Plan konsultacija, Tabela br. 3. Spisak privrednih društava koja su učestvovala na sastancima

Redni broj	Naziv privrednog društva	Mjesto
1.	Kotex	Tešanj
2.	Alam Ras	Olovo
3.	Uslužnost	Sarajevo
4.	Kula	Gradačac
5.	Aida	Tuzla
6.	Rentex-com	Tuzla
7.	MK Zlatka Vuković	Mostar
8.	Lenatex	Velika Kladuša
9.	Teranova	Bihać
10.	Bihać-triko	Bihać
11.	Vedo-tex	Cazin
12.	Bihać BBS	Bihać
13.	Sanitex	Velika Kladuša
14.	BS –kobra	Bosanska Otoka
15.	Delibašić Poliuretani	Kakanj
16.	Contessa	Tešanj
17.	Zenko	Zenica
18.	Tref	Visoko
19.	ProTextil	Zenica
20.	Prevent Sarajevo	Visoko
21.	Nerzz Bešlagić	Visoko
22.	KTK Visoko	Visoko
23.	Elchy-tex	Zepče
24.	Alpina Bromy	Tešanj
25.	Unikom Promet	Begov Han
26.	VinTex	Uskoplje
27.	Thema	Gradačac
28.	Olimp	Gračanica
29.	Sinerga	Visoko
30.	Mekom	Visoko
31.	Kismet	Doboj Istok
32.	Komas Komerc	Sarajevo
33.	Napredak	Tešanj
34.	Art	Tešanj
35.	Ena Tex	Zavidovići
36.	Lara S	Gradačac

Prilog br. 5. Upitnik

U P I T N I K
Strategija razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2012.-2023. godine

A. OSNOVNI PODACI O PRIVREDNOM DRUŠTVU		
1.	Naziv privrednog društva:	
2.	Adresa:	
3.	Mjesto:	
4.	Broj telefona:	
5.	Broj faxesa:	
6.	E-mail:	
7.	Web site:	

B. PODACI O OVLAŠTENJOJ OSOBI		
7.	Ime i prezime:	
8.	Zvanje:	
9.	Funkcija:	
10.	GSM:	
11.	E-mail	

C. OSTALI PODACI O PRIVREDNOM DRUŠTVU		
12.	Šifra i naziv djelatnosti:	
13.	Vlasništvo:	1-državno; 2-državno/privatno, 3-d.d.; 4-privatno
14.	Godina prve registracije:	
15.	Godina preregistracije:	

D. FINANSIJSKI POKAZATELJI				
Dati podatke u KM za godinu		2009.	2010.	2011.
16.	Ukupan prihod:			
17.	Finansijski pokazatelji poslovanja		ostvaruje dobit	ostvaruje gubitak
18.	Ukupan izvoz:			
19.	Ukupan uvoz:			

E. PODACI O KADROVIMA							
Dati podatke po godinama		2009.	2010.	2011.			
26.	Ukupan broj radnika						
27.	Kvalifikaciona struktura na kraju 2011. godine						
dr.	mr.	visoka	viša	VKV	SSS	KV	PKV
28.	Organizaciona struktura	rukovodioci		administracija		radnici	
	ukupno						
29.	Spolna struktura						
	dr./mr.	VSS/VŠS	VKV	SSS	KV	PKV	Ukupno
	muškarci						
	žene						

30.	Starosna struktura							
	dr/mr	VSS/VŠS	VKV	SSS	KV	PKV	Ukupno	
	do 30 godina							
	od 30 do 40							
	od 40 do 50							
	preko 50							
31.	Plan zapošljavanja za narednih pet godina							
	2012.							
	dr./mr.	visoka	viša	VKV	SSS	KV	PKV	Ukupno
	2013.							
	dr./mr.	visoka	viša	VKV	SSS	KV	PKV	Ukupno
	2014.							
	dr./mr.	visoka	viša	VKV	SSS	KV	PKV	Ukupno
	2015.							
	dr./mr.	visoka	viša	VKV	SSS	KV	PKV	Ukupno
	2016.							
	dr./mr.	visoka	viša	VKV	SSS	KV	PKV	Ukupno
32.	Koji su elementi potrebni da bi se ispunio Vaš Plan zapošljavanja							
33.	Kvalifikaciona struktura kadrova koji nedostaju za brži razvoj privrednog društva							
	Kvalifikacija				broj			
34.	Stipendirate li učenike ili studente i za koja zanimanja?							
35.	Da li planirate stipendiranje u narednih pet godina i za koja zanimanja?							
36.	Ulažete li u specijalizaciju, usavršavanje i dalje školovanje kadrova? Navedite termine održavanja obuka koje ste izveli u posljednje tri godine.							

F. PROIZVODNI PROGRAM			
36.	Navedite instalisane kapacitete za proizvodnju i% njihovog iskorištenja		
	Naziv proizvoda	Projektovani kapacitet	% iskorištenja
37.	Koји je fizički obim proizvodnje, najznačajnih artikala, ostvaren u 2011. godini		
	Artikal	Količina	
37.	Iskorištenost proizvodnih kapaciteta u 2011. u %		
38.	Posjedujete li certifikate kvaliteta	DA	NE
39.	Navedite koje		
40.	Da li imate Plan usavršavanja proizvodnih procesa	DA	NE
41.	Plan usvršavanja proizvodnih procesa realiziraće se:		
	a)Samostalno (kako?)		
	b)U saradnji sa visokoškolskim ustanovama (sa kojim?)		
	c)Putem licenci ili na drugi način		
42.	Koја je prosječna godina starosti opreme koju koristite		
43.	Da li ste vršili modernizaciju opreme u posljednje tri godine?		
	DA	NE	
44.	Iz kojih sredstava ste izvršili modernizaciju opreme		
	Sopstvenih	Kreditnih	Donacije i drugo
45.	U koliko smjena radite		
	jedna	dvije	tri
46.	Smatrate li da imate odgovarajuću opremu s obzirom na obim proizvodnje i asortiman		
	DA	NE	

G. RAZVOJ			
55.	Postoji li služba za razvoj i istraživanje?	DA	NE
56.	Da li ste ulagali u razvoj i istraživanje u zadnje tri godine?	DA	NE
57.	Za koje programe i u kojem iznosu (KM)		

H. IZVOZ/UVOZ SIROVINA I GOTOVIH PROIZVODA			
58.	Kojom se vrstom izvoza bavite		
	Lohn-poslovi		
	Klasičan izvoz		
	Ne izvozimo		
59.	Koliki su finansijski efekti izvoza		
	Lohn-poslovi		
	Klasičan izvoz		
60.	Plasman gotovih proizvoda (u %):		
	☒ domaće tržište		
	☒ tržište EU		
	☒ tržište van EU		
61.	Finansijski efekti plasmana gotovih proizvoda:		
	☒ domaće tržište (KM)		
	☒ tržište EU (EURO)		
	☒ tržište van EU (adekvatna valuta)		
62.	Navedite najznačajnije proizvode koje izvozite:		
63.	Sirovine za proizvodnju nabavljate na (u%)		
	☒ domaćem tržištu		
	☒ tržištu EU		
	☒ tržištu van EU		
64.	Navedite najvažnije sirovine koje uvozite i u kojoj količini:		
65.	Koliko finansijskih sredstava ste izdvojili u 2011. godini za uvoz sirovina		

I. MJERE EKONOMSKE POLITIKE	
66.	Šta su limitirajući faktori za prosperitet Vašeg privrednog društva i njen razvoj?
67.	Koje hitne mjere treba preduzeti Vlada FBiH u cilju poboljšanja uslova poslovanja?
68.	Koje mjere trebaju preduzeti Vlada FBiH i Vijeće ministara BiH u cilju strateškog poboljšanja uslova poslovanja u periodu 2013.-2018. godina?
69.	Da li ste koristili poticajne mjere Vlade FBiH, u kom periodu i kom iznosu?
70.	Kakav je Vaš stav u vezi izrade Strategije razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2013.-2023. godina?
71.	Koji su Vaši prijedlozi i sugestije?
72.	Zahvaljujemo na dostavljenim odgovorima!

Prilog br. 6. Plan konsultacija, Obrazac 2.- Sumirana mišljenja prikupljena po osnovu Upitnika dostavljenih privrednim društvima

Redni broj	Datum dostave mišljenja	Naziv privrednog društva	Relevantni dijelovi iz Upitnika
1.	19.04.2012.	DONNIA TRADE d.o.o- Bugojno	-Jaka država BiH (uređen jedinstven sistem u BiH koji omogućava lakše i jednostavnije rješavanje imovinsko-pravnih pitanja), -Strane investicije (uvesti subvencije za strane ulagače), -Smanjiti poreze i doprinose, -Povećati poticajne mjere Vlade FBiH (ulagati u razvoj industrijske proizvodnje).
2.	19.04.2012.	ELAN-ROSS d.o.o – Zenica	-Zakasnilo se sa strategijom najmanje 10 godina, -Uvesti stimulacije za izvoznike, -Kontrolisati uvoz roba, posebno sa istoka -Vlada treba da mjere donosi brzo, jer u protivnom neće imati za koga da donositi strategije.
3.	19.04.2102.	Komas-Komerc d.o.o.-Sarajevo	-Izrada strategije najvažniji potez Vlade FBiH, -Omogućiti poslodavcima koji rade lohn-poslove da ne plaćaju garancije na materijale koje uvoze radi dorade, -Stimulisati poslodavce putem povoljnih kredita i poticaja z akupovinu novih mašina i opreme uz novoupošljavanje, -Stimulisanje izvoza uz određeni procenat koji je isti za svaku firmu, -Proširiti mrežu visokoškolskih ustanova, pri nekom od tehničkih fakulteta formirati odsjek za tekstil, kožu i obuču -Lobirati preko BiH ambasada u svijetu za poslove u našoj zemlji, -Stvoriti klimu za sigurna strana ulaganja u BiH, -Riješiti problem potraživanja u domaćem prometu, -Zaštititi domaću proizvodnju od nelojalne konkurencije.
4.	19.04.2012.	Konfekcija Borac d.d.-Travnik	-Smanjiti poreze i doprinose na plate, -Smanjiti prosjeke za obračun minimalnih plata, -Pojeftiniti skupa kreditna sredstva (kratkoročna i dugoročna), -Stimulisati izvoz, -Onemogućiti prodaju na crno

Redni broj	Datum dostave mišljenja	Naziv privrednog društva	Relevantni dijelovi iz Upitnika
5.	19.04.2012.	ALMA-RAS d.o.o.-Olovo	<p>-Pozitivan stav u pogledu izrade strategije,</p> <p>-Pratiti svjetske tokove u smislu organizacije proizvodnje i kretanja tekstilne industrije,</p> <p>-Doprinosi na plaću radnika u ovoj branši treba da ostanu na sadašnjem nivou,</p> <p>-Ukinuti garancije na lohn-poslove jer kupci to netraže,</p> <p>-Podsticati privredu preko kredita pod povoljnijim uslovima preko Razvojne banke F BiH,</p> <p>-Ukrupniti sistem tekstilne i kožarske industrije u BiH,</p> <p>-Stvoriti uslove da se osnovni i pomoćni materijali proizvode u našoj zemlji,</p> <p>-Strateški stimulisati proizvodnju onoga što nemamo, a što nam nedostaje,</p> <p>-Poboljšati saradnju Vlade FBiH i tekstilne industrije,</p> <p>-Planirati edukacije i obrazovanje kadrova na visokim i srednjoškolskim ustanovama, spremnog na izazove i korake shodno svjetskim kretanjima,</p> <p>-Uspostaviti saradnju između proizvođača u zemlji u cilju zaokruživanja procesa proizvodje (ulagati u baznu proizvodnju),</p> <p>-Poboljšati konkurentnost domaćih proizvoda kontrolom uvoza nekvalitetnih proizvoda iz drugih zemalja.</p>
6.	20.04.2012.	B F M d.o.o.-Travnik	<p>-Nedostatak poticajnih sredstava za modernizaciju opreme i zapošljavanje</p> <p>-Vlada FBiH treba da uspostavi kvaitetan okvir za vođenje biznisa i uvođenje reda u poslovanje,</p> <p>-Smanjiti doprinose i druga fiskalan i parafiskalna opterećenja, oprostiti porezna dugovanja i neuplaćene doprinose,</p> <p>-Stimulisati izvoz, istraživanje i razvoj,</p> <p>-Stvoriti uslove za rast konkurentnosti,</p> <p>-Uvesti mjere pomoći, koordinacije i poticanja promotivnih aktivnosti na inozemnom tržištu,</p> <p>-Omogućiti dobijanje povoljnih bankarskih kredita,</p>

Redni broj	Datum dostave mišljenja	Naziv privrednog društva	Relevantni dijelovi iz Upitnika
7.	20.04.2012	A R T d.o.o.-Jelah	<ul style="list-style-type: none"> -Podržava izradu strategije, samo da to ne ostane puko slovo na papiru, -Nedovoljne podsticajne mjere za proizvođače i izvoznike, podsticati firme koje iza sebe imaju rezultate, -Nedostatak obučene radne snage na tržištu rada i nedovoljne mjere podsticaja za zapošljavanje i prekvalifikaciju, podsticati prvo zapošljavanje, -Stvoriti povoljnu klimu i ambijent za rad privrednih društava iz ove branše, -Privući strane investitore, zadržati dosadašnje ino-partnere,
8.	20.04.2012.	Alpina FOGS d.d.-Sarajevo	<ul style="list-style-type: none"> -Pozitivan stav na izradu strategije, trebalo je uraditi i ranije, -Radi se u lošem ambijentu za poslovanje, bez podsticaja Vlade FBiH, uz deficit potrebnog kadra za ovu branšu, visokim kamatama na kredite i visokim stopama na platu, -Smanjiti stope doprinosa na platu, stope kamata na kredite, bankarske provizije -Obrazovati kadar potreban privredi, -Uticati na promjenu odluke kantonalnog zavoda za zdravstvo u vezi refundacije neto bolovanja i prava na naknadu plaće z avrijeme privremene sprečenosti za rad -Ukinuti bankarske garancije na lohn-poslove, -Uvesti stimulaciju za izvoz, -Promjeniti zakon o PDV u segmentu povrata PDV-a na račune za kupljenu robu koj ase primjenjuje u restoranima privrednih društava, kao i na račune za javni prevoz radnika,
9.	20.04.2012.	SICON SAS d.o.o.-Tuzla	<ul style="list-style-type: none"> -Uvođenje ISO standarda koji će unaprijediti poslovanje i dati komparativnu prednost našim firmama na ino –tržištu, stimulisati ovu aktivnost, -Pojednostaviti procedure za uvođenje CE znaka, -Omogućiti besplatnu stručnu pomoć za izradu projektne i druge dokumentacije.

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine

Redni broj	Datum dostave mišljenja	Naziv privrednog društva	Relevantni dijelovi iz Upitnika
10.	23.04.2012.	KTK Visoko d.d.-Visoko	-Limitirajući faktori su: nedostatak obrtnih sredstava, sudska izvršenja i poreska blokada imovine, -Zabraniti izvoz sirove kože, -Podsticati oživljavanje bazne kožarske industrije, -Kroz privatizaciju pronaći strateškog partnera koji će modernizovati firmu, strojni park, riješiti socijalne probleme, proširiti tržište .
11.	23.04.2012.	PIMS d.o.o.-Odžak/Sarajevo	-Prestali sa djelatnošću u ovoj industrijskoj grani
12.	23.04.2012.	POSITIVE GROUP d.o.o.Bugojno	-Podržavaju stav o izradi strategije, -Povećati broj preduzeća u struci, povećanjem podstijaca za zapošljavnje i proširenjem proizvodnje, -Uvesti carinske i druge povlastice
13.	23.04.2012.	MAKAP d.o.o.-Bugojno	-Podržava stav o izradi strategije, -Uvesti porezne olakšice za ovu branšu, kao i poticaje za razvoj i povećanje proizvodnje, -Raditi na povećanju konkurentnosti domaće privrede
14.	23.04.2012.	Globus konfekcija d.o.o. Kiseljak	-Poboljšati ekonomsku situaciju u BiH
15.	24.04.2012.	NERZZ Bešlagić d.o.o. Visoko	-Smanjiti poreze i doprinose, -Suzbiti neobjavljenu konkurenciju, -Stimulisati povećanje proizvodnih kapaciteta, -Obrazovati kadrove potrebne privredi, -Stimulisati otvaranje novih tržišta u pogledu izvoza, -Smanjiti broj potrebne dokumentacije za proširenje proizvodnje i prodaje,
16.	24.04.2012.	THEMA d.o.o.-Gradačac	-Neophodno je uraditi strategiju u kojoj će se odrediti pravci i ciljevi razvoja ove privredne grane, -Branšu limitiraju visoka opterećenja, visoke kamate na kredite, položaj izvoznika je nepovoljan (fiksni tečaj domaće valute), nemogućnost praćenja tehnoloških dostignuća, - Rasteretiti ovu industrijsku granu, -Stvoriti vlastiti brend na nivou države kroz formiranje jedne Agencije , -Odrediti mjesto i položaj izvoznika, -Iznaći povoljnije uslove kreditiranja i u cilju poboljšanja konkurentnosti, -Obezbjediti uslove za školovanje kadra

Redni broj	Datum dostave mišljenja	Naziv privrednog društva	Relevantni dijelovi iz Upitnika
17.	24.04.2012.	AIDA d.d. Tuzla	<p>-Limitirajući faktori preduzeća su: zastario mašinski park, niska produktivnost, mala proizvodnja, nepovoljna starosna i kvalifikaciona struktura, niske cijene u lohn-poslovima, opterećene bankovnim garancijama i carinama, neuvezan radni staž, neriješeno zdravstveno osiguranje, blokada računa,</p> <p>-Prijedlozi:</p> <p>-Uvođenje jedinstvenog računa kod obračuna i naplate poreza, doprinosa i naknada,</p> <p>-Uvođenje izvoznih stimulacija,</p> <p>-Uvezivanje radnog staža zaposlenika,</p> <p>-Izmjene obračuna plaća i doprinosa za niskoakumulativne grane,</p> <p>-Otpis zatezних kamata po osnovu neizmirenih obaveza za doprinose i poreze,</p> <p>-Ukidanje odluka o obezbjeđenju bankovnih garancija za lohn-poslove, carina na privremeni uvoz mašina uz usklađivanje carinskih stopa sa stopama u EU,</p> <p>-Stvoriti uslove za postepen prelazak sa lohn-poslova na vlastitu proizvodnju, Rasteretiti se imovine koja nije u funkciji proizvodnje,</p> <p>-Podsticati promjenu postojećeg mašinskog parka,</p> <p>-Ojačati Razvojnu banku da daje povoljne kredite, sa minimalnim kamatama i adekvatnim grejs-periodom,</p> <p>-Uvesti stimulacije izvoznicima,</p> <p>-Izvoznike osloboditi ili smaniti im plaćanja po osnovu obračuna vršnog opterećenja za utrošenu el. energiju,</p> <p>-Otpisati dugovanja za zdravstveno osiguranje,</p> <p>-Otpisati zatezne kamate za neplaćene doprinose,</p> <p>-Implementirati zakon o finansijskoj konsolidaciji privrednih društava,</p> <p>-Preferirati domaću proizvodnju.</p>

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine

Redni broj	Datum dostave mišljenja	Naziv privrednog društva	Relevantni dijelovi iz Upitnika
18.	26.04.2012.	Sanitex d.d.-Velika Kladuša	-Izrada ovog dokumenta je neophodna i veoma značajna, -Primjeniti mjere koje su definisane u Planu rekonstrukcije, održivosti i razvoja privrede i industrije u FBiH koje je uradila Radna grupa FMERI-ja.
19.	26.04.2012.	RENTEX-com d.o.o.-Tuzla	-Smanjiti obaveze na plaći i iz plaće, -Obezbjediti nepovratna sredstva za pripravnike i starije od 45 godina, -Smanjiti kamate na kredite, -Stimulisati firme koje izvoze preko 95% svoje proizvodnje,
20.	27.04.2012.	ZIKO d.d.- Zavidovići	-Podrška izradi ovog dokumenta
21.	07.05.2012.	M E N d.o.o. –Travnik	-Podrška izradi ovog dokumenta
22.	07.05.2012.	Fortuna d.d.-Gračanica	-Obezbjediti finansijska sredstva za stimulaciju i podršku ovoj industrijskoj grani, -Stimulisati izvoz, -Riješiti problem uvezivanja radnog staža -Potreni su krediti po najpovoljnijim uslovima, -Oslobađanje svih uvoznih dažbina na uvoz materijala i opreme, -Finansijski podržati novo zapošljavanje,
23.	10.05.2012.	DD za proizvodnju kože-Bugojno	-Sniziti cijene energenata, -Zaustaviti izvoz sirove kože
24.	10.05.2012.	Uslužnost d.o.o.-Sarajevo	-Pozitivan stav o izradi ovog dokumenta -Zadovoljstvo da se Vlada FBiH i FMERI zainteresiralo za ovu industrijsku granu
25.	18.05.2012.	Tekstilna industrija d.o.o. –Mostar	-Pozitivan stav o izradi strategije, -Ukinuti sva carinska opterećenja na lohn-poslove, -Ograničiti i carinski zaštititi uvoz gotovih odjevnih predmeta, -Smanjiti carinu na osnovne materijale i pribor koji se neproizvodi u BiH, -Pooštriti ispitivanje kvaliteta uvoznih materijala,
26.	30.05.2012.	Antilop d.o.o.-Žepče	-Ovoj industrijskoj grani dati pravi značaj -Smanjiti ukupna opterećenja privrede, -Stimulisati izvoz i zapošljavanje, -Smanjiti akcize na energente i cijenu električne enrgije izvoznicima,

Redni broj	Datum dostave mišljenja	Naziv privrednog društva	Relevantni dijelovi iz Upitnika
27.	14.06.2012.	Koteks –Tešanj	-Izrada strategije dobar potez, -Država mora pratiti i prepoznati potrebe privrede, -Obezbjediti poticaje na izvoz i supstituciju uvoza, kao i jeftina kreditna sredstva, -Uvesti zaštitne mjere za domaću proizvodnju, -Raditi na stručnom osposobljavanju kadrova potrebnih privredi, -Raditi na promociji izvoza,
28.	21.06.2012.	MK Zlatka Vuković d.d. – Mostar	-Riješiti pitanjevezano za tendere: Ko i kako provjerava materijale koji se ugrađuju u tekstilne proizvode, -Uvođenje preferencijala domaćeg 25%, -Poticaji za uvođenje Sistema kvaliteta i produženje validnosti već dobijenih certifikata
29.	27.09.2012.	BS-kobra d.o.o. Bosanska Otoka	-Izrada strategije potreba, -Stimulacija izvoza, -Obezbjediti povoljna kreditna sredstva,

Prilog br. 7. Plan konsultacija, Obrazac 3.- Sumirana mišljenja prikupljena po osnovu pismenih očitovanja ključnih aktera

Redni broj	Datum dostave mišljenja	Akter javne politike	Relevantni dijelovi iz pismenog očitovanja aktera javne politike
1.	19.04.2012.	Agencija za privatizaciju u Federaciji BiH - Sarajevo	Podaci o broju i nazivu privatizovanih privrednih društava u Federaciji BiH koja obavljaju djelatnost proizvodnje tekstila, odjeće i obuće
2.	19.04.2012.	Zavod zdravstvenog osiguranja i reosiguranja Federacije BiH - Sarajevo	Podacima o strukturi, broju i finansijskim obavezama po neuplaćenim doprinosima za zdravstveno osiguranje privrednih društava raspolažu kantonalni zavodi zdravstvenog osiguranja
3.	20.04.2012.	Univezitet u Bijaću Tehnički fakultet, tekstilni odsjek	Podaci o broju studenata po godinama studija u akademskoj 2011/2012. godini
4.	20.04.2012.	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike - Sarajevo	Resorno ministarstvo podržava izradu ovog dokumenta,
5.	23.04.2012.	Ministarstvo privrede Srednjobosanskog kantona - Travnik	Dostava podataka o privrednim društvima iz oblasti: Proizvodnje tekstila i proizvoda od tekstila, odnosno Proizvodnje kože i proizvoda od kože iz SBK, Prijedlog da se organizira sastanak relevantnih faktora predmetne strategije.
6.	24.04.20102	Gender centar Federacije BiH - Sarajevo	-Strategiju unaprijediti sa aspekta ravnopravnosti spolova -Strategija može uticati na povećanje ekonomskog osnaživanja žena u dva pravca „neka tržište rada radi za žene“ i „osnažiti žene da budu kompetentne na tržištu rada“ -Strategija može imati direktan pozitivan uticaj na smanjenje siromaštva i održivi ekonomski rast, procese na tržištu rada, kao i pozitivan uticaj na dobrobit djece.
7.	24.04.2012.	Sindikata tekstila, kože, obuće i gume BiH - Sarajevo	-Daje punu podršku izradi ovog dokumenta, -Predlaže održavanje sastanka na kojem bi akteri ove javne politike iznijeli svoje prijedloge za predmetnu strategiju.
8.	25.04.2012.	Ministarstvo privrede/gospodarstva Hercegovačko-neretvanskog kantona - Mostar	Dostava podataka o broju privrednih subjekata, broju zaposlenih i analizi prihoda privrednih subjekata sa područja HNK, Rješavanje pitanja iz ove industrijske grane može donijeti višestruku korist
9.	25.04.2012.	Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine - I.Sarajevo	Dostava podataka o preuzetim standardima iz oblasti tekstila, kože, odjeće i obuće kao BAS

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine

Redni broj	Datum dostave mišljenja	Akter javne politike	Relevantni dijelovi iz pismenog očitovanja aktera javne politike
10.	27.04.2012.	Federalni zavod PIO/MIO - Mostar	Podaci o strukturi, broju i finansijskim obavezama po neplaćenim doprinosima za PIO/MIO mogu se dobiti samo od Porezne uprave Federacije BiH
11.	27.04.2012.	Federalni zavod za zapošljavanje - Sarajevo	Dostava podataka o broju nezaposlenih lica u zanimanjima tekstilne, kožarske i obučarske struke u Federaciji BiH po kantonima.
12.	30.04.2012.	Direkcija za evropske integracije BiH - Sarajevo	Dostava informacije o direktivama starog i novog pristupa koje se odnose na djelatnost proizvodnje tekstila, odjeće, kože i obuće
13.	30.04.2012.	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta - Mostar	Resorno ministarstvo podržava izradu ovog dokumenta, Nema primjedbi i sugestija
14.	04.05.2012.	Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke - Mostar	Dostava podataka o mreži srednjih škola u Federaciji BiH i broju učenika za zanimanja tekstilne, kožarske i obučarske struke
15.	07.05.2012.	Ministarstvo gospodarstva i prostornog uređenja Posavskog kantona - Odžak	Izražava zadovoljstvo i daje podršku ovim aktivnostima, Mogućnost za samozapošljavanje ženske radne snage, Potrebna podrška akademske zajednice Potrebna potpora i subvencije od strane države.
16.	09.05.2012.	Zavod zdravstvenog osiguranja HNK/Ž - Mostar	Dostava podataka o privrednim društvima sa područja HNK/Ž koja imaju dugovanja za neplaćene doprinose zdravstvenog osiguranja zaključno sa 31.03.2012. godine
17.	10.05.2012.	Zavod zdravstvenog osiguranja kantona 10 - Livno	Dostava podataka o privrednim društvima sa područja kantona 10 koja imaju dugovanja za neplaćene doprinose zdravstvenog osiguranja zaključno sa 31.12.2011. godine
18.	11.05.2012.	Federalno ministarstvo finansija/financija - Sarajevo	Podržava izradu strategije Mišljenje, primjedbe i sugestije daće na tekst urađenog dokumenta
19.	14.05.2012.	Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona - Bihać	Dostava podataka o srednjim školama na području USK i broju učenika za zanimanja tekstilne, kožarske i obučarske struke

Prilog br. 8. Proizvodnja tekstila (KD 17)

Šifra proizvoda	Naziv proizvoda	Jed. mje-re	Proizvodnja u 2006.god	Proizvodnja u 2007.god	Proizvodnja u 2008.god	Proizvodnja u 2009.god	Proizvodnja u 2010.god	Indeks 2007/06	Indeks 2008/07	Indeks 2009/08	Indeks 2010/09
17.10.42.50.00	Pređa od češljane vune ili finih životinj. dlaka	kg	389.000	23.000	398.000	60.000	51.000	5,91	1.730,43	15,07	85,00
17.10.43.55.00	Pređa od češljanog pamuka, nepakova na za maloprodaju, za ostale namjene	kg	0	455.000	22.000	1.000	6.000	0	4,83	4,54	600,00
17.10.52.30.00	Pređa s 85% težinskog udjela sintetičkih rezanih vlakana	kg	19.000	13.000	1.000	0	0	68,42	7,69	0	0
17.10.53.50.00	Pređa s 85% težinskog udjela sintetičkih rezanih vlakana pomiješana sa češljan. vunom ili finom životinjskom dlakom	kg	0	4.000	3.000	2.000	2.000	0	75,00	66,66	100,00
17.20.20.19.00	Pamučne tkanine, ne od prediva različite boje, težine 200 g/m ² , za tehničku i industrijsku upotrebu	m ²	186.000	105.839	103.324	73.538	150.582	56,90	97,62	71,17	204,76
17.20.20.20.00	Pamučne tkanine, težine 100 g/m ² , za medicinsku gazu, zavoje i obloge	m ²	5.676.000	5.155.190	4.088.796	5.242.642	4.988.699	90,82	79,31	128,21	95,15
17.30.10.10.00	Bojenje vlakana	kg	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17.30.10.23.00	Bojenje pam. prede	kg	30.000	83.000	81.000	44.000	37.000	276,66	97,59	54,32	84,09
17.40.11.50.00	Pokrivači i prostirke od sintetičkih vlakana	kom	0	2.000	0	0	0	0	0	0	0
17.40.12.53.00	Postelj. rublje od pam.	kg	7.000	9.746	13.135	13.218	19.054	139,22	134,77	100,63	144,15
17.40.13.59.00	Stolno rublje od tkanih sint. ili umjet. vlakana i od ostalih tkanih ili netk. tkanina	kg	3.000	5.626	7.729	6.667	6.267	187,53	137,38	86,25	94,00
17.40.15.50.00	Zavjese i draperije, zastori od tkanih mat.	m ²	0	0	0	0	3.142	0	0	0	0
17.40.16.59.01	Auto presvlake	m ²	0	6.180.548	7.129.339	7.740.047	11.247.383	0	115,35	108,56	145,31
17.40.22.10.00	Cerade, tende, rolete	kg	0	17.223	2.814	0	0	0	16,33	0	0
17.40.22.30.00	Šatori (uklj. šatorske tende)	kg	0	1.870	0	0	0	0	0	0	0

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine

Šifra proizvoda	Naziv proizvoda	Jed. mje-re	Proizvodnja u 2006.god	Proizvodnja u 2007.god	Proizvodnja u 2008.god	Proizvodnja u 2009.god	Proizvodnja u 2010.god	Indeks 2007/06	Indeks 2008/07	Indeks 2009/08	Indeks 2010/09
17.54.11.30.00	Uske tkanine,osim naljepnica, značaka i sl	kg	27.658	21.120	10.036	14.971	13.610	76,36	47,51	149,17	90,90
17.54.13.50.00	Pamučni vez u metraži, u trakama ili motivima	m ²	313.000	292.455	73.623	546	0	93,43	25,17	0,74	0
17.54.38.30.00	Tekstilna crijeva i sl. impregniran ili neimp. sa ili bez presvlake zaštita i pribor	kg.	0	0	0	0	3.896	0	0	0	0
17.71.10.33.00	Hulahup-čarape, od pletenih ili kukič. sint.vl. finoće vlakna < 67	kom	83.000	106.347	143.586	69.890	127.166	128,12	135,01	48,67	181,95
17.71.10.90.01	Muške sokne i sl. čarape, pletene ili kukičane, d.n., od prirodnih vlakana	pari	421.000	323.451	170.633	223.874	154.815	76,82	52,75	131,20	69,15
17.71.10.90.05	Dječije sokne i sl.čarape, pletene ili kukičane, d.n., od prirodnih vlakana	pari	717.000	203.751	69.836	54.844	61.159	28,41	34,27	78,53	111,51
17.72.10.31.00	Muški ili dječjački džemperi, puloveri, veste i prsluci, od vune ili fine životinjske dlake	kom	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17.72.10.33.00	Džemperi i puloveri, koji sadrže 50% vune i teže 600 g	kom	5.000	0	229.485	231.625	304.688	0	0	100,93	131,54

Prilog br. 9. - Proizvodnja odjeće, dorada i bojenje krzna (KD 18)

Šifra proizvoda	Naziv proizvoda	Jed. mjere	Proizvodnja u 2006.god	Proizvodnja u 2007.god	Proizvodnja u 2008.god	Proizvodnja u 2009.god	Proizvodnja u 2010.god	Indeks 2007/06	Indeks 2008/07	Indeks 2009/08	Indeks 2010/09
18.10.10.00.03	Jakne i sakoi od kože	kom	2.359	299	28.199	4.298	7.131	12,67	94,31	15,24	165,91
18.10.10.00.04	Hlače i suknje od kože	kom	0	0	5.136	18	13	0	0	0,3	72,22
18.10.10.00.05	Ostali odjevni proizvodi od kože	kom	19.015	19.945	12.261	1.395	0	104,89	61,47	11,37	0
18.21.11.20.01	Muški kompleti od pamuka za industrijsku ili profesionalnu upotrebu	kom	19.000	34.262	38.467	44.075	80.272	180,32	112,27	114,57	182,12
18.21.11.20.02	Muški kompleti, od sintetičkih ili umjetnih vlakana, za industrijsku ili profesionalnu upotrebu	kom	37.000	455	750	1.298	840	1,22	164,83	173,06	64,71
18.21.11.30.01	Muške jakne i sakoi, od pamuka, za industrijsku ili profesionalnu upotrebu	kom	107.000	169.115	180.538	167.467	183.910	158,05	106,75	92,75	109,81
18.21.11.30.02	Muške jakne i sakoi, od sint. ili umjetnih vlakana, za indust. ili profesionalnu upotrebu	kom	0	0	0	0	9.319	0	0	0	0
18.21.12.40.01	Muške hlače i jahaće hlače, od pamuka, za industrijsku ili profesionalnu upotrebu	kom	195.000	189.268	242.142	205.984	227.114	97,06	127,93	85,06	110,25
18.21.12.40.02	Muške hlače i jahaće hlače, od sint. ili umjet. vlakana, za ind. ili profesionalnu upotrebu	kom	0	0	0	0	16.233	0	0	0	0
18.21.12.50.01	Muške hlače sa naramenicama, od pamuka, za industrijsku ili profesionalnu upotrebu	kom	14.000	0	0	0	0	0	0	0	0
18.21.21.20.01	Ženski kompleti, od pamuka, za industrijsku ili profesionalnu upotrebu	kom	14.000	2.840	7.836	7.002	5.715	20,28	275,91	89,35	81,61
18.21.21.30.01	Ženske jakne i sakoi, od pamuka, za industrijsku ili profesionalnu upotrebu	kom	2.000	0	0	0	0	0	0	0	0
18.21.21.30.02	Ženske jakne i sakoi od sintetičkih ili umjetnih vl. za ind. ili prof. upot.	kom	0	0	0	3.399	0	0	0	0	0
18.21.22.40.01	Ženske hlače, od pamuka, za industrijsku ili prof. upotrebu	kom	1.000	0	0	2.601	2.688	0	0	0	103,34

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine

Šifra proizvoda	Naziv proizvoda	Jed. mjere	Proizvodnja u 2006.god	Proizvodnja u 2007.god	Proizvodnja u 2008.god	Proizvodnja u 2009.god	Proizvodnja u 2010.god	Indeks 2007/06	Indeks 2008/07	Indeks 2009/08	Indeks 2010/09
18.21.22.40.02	Ženske hlače, od sint. ili umjetnih vl., za industrijsku ili profesionalnu upotrebu	kom	0	0	0	0	2.550	0	0	0	0
18.21.30.13.01	Muška ostala odjeća od pamuka za industrijsku ili prof. upotrebu	kom	62.000	111.724	121.121	93.033	151.478	180,20	108,41	76,8	162,82
18.21.30.23.01	Ženska ostala odjeća, od pamuka, za ind. ili prof. upot.	kom	19.000	104.869	175.467	213.059	256.900	551,94	167,32	121,42	120,57
18.22.11.10.00	Muški kaputi, ogrtači, kabanice, pelerine i slični proizvodi, od pletenih ili kukičanih tkanina (isklj. jakne i sakoe)	kom	21.000	29.655	27.127	29.461	37.686	141,21	91,47	108,6	127,91
18.22.12.30.00	Muške jakne i sakoi od pletenih ili kukičanih tkanina	kom	36.000	65.987	10.000	6.000	5.458	183,29	15,15	60,0	90,96
18.22.12.60.00	Muška odjela i kompleti, od pletenih ili kukičanih tkanina	kom	31.000	0	16	0	0	0	0	0	0
18.22.12.70.00	Muške hlače, jahaće hlače, kratke hlače, od pletenih kukičanih materijala	kom	3.000	1.000	0	0	0	33,33	0	0	0
18.22.14.30.00	Ženske jakne i sakoi od pletenih ili kukičanih tkanina	kom	5.000	1.932	9.170	1.863	2.227	38,64	475,63	20,31	119,53
18.22.14.70.00	Ženske haljine od pletenih ili kukičanih materijala	kom	0	0	1.511	121	0	0	0	8,00	0
18.22.14.90.00	Ženske hlače, jahaće hlače, kratke hlače od pletenih ili kukičanih materijala	kom	0	2.247	4.026	6.782	6.217	0	179,17	168,45	91,66
18.22.21.20.01	Muški kaputi, ogrtači, pelerine i sl. od vune ili fine život. dlake	kom	11.000	915	1.048	0	3.184	8,31	114,53	0	0
18.22.21.20.02	Muški kaputi, ogrtači, pelerine i sl. od ostalih tekstilnih materijala	kom	76.000	137.690	88.376	72.487	87.482	181,17	64,18	82,02	120,68
18.22.21.30.00	Muške vjetrovke sa kapuljačom, skijaške jakne, vjetrovke i slični proizvodi	kom	7.000	56.750	87.231	45.000	22.000	810,71	153,71	51,58	48,88
18.22.22.10.01	Muška odijela od vune ili fine životinjske dlake	kom	11.000	1.422	4.939	8.886	11.801	12,92	347,32	179,91	132,80
18.22.22.10.02	Muška odijela od ostalih tkanina	kom	8.000	94.208	52.110	48.150	66.000	1.177,60	55,31	92,40	137,07
18.22.23.00.01	Muške jakne i sakoi, od vune i fine životinjske dlake	kom	182.000	89	2.144	0	241	0,005	2.408,98	0	0

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine

Šifra proizvoda	Naziv proizvoda	Jed. mjere	Proizvodnja u 2006.god	Proizvodnja u 2007.god	Proizvodnja u 2008.god	Proizvodnja u 2009.god	Proizvodnja u 2010.god	Indeks 2007/06	Indeks 2008/07	Indeks 2009/08	Indeks 2010/09
18.22.23.00.02	Muške jakne i sakoi od ostalih tkanina	kom	207.000	316.506	403.469	360.666	413.366	152,90	127,47	89,39	114,61
18.22.24.42.00	Muške hlače i jahaće hlače od denima i rebraste pamučne tkanine	kom	11.000	12.305	18.699	8.217	5.211	111,86	151,96	43,94	63,41
18.22.24.44.00	Muške hlače, jahaće hlače i kratke hlače od vune ili fine životinjske dlake	kom	0	4.786	1.377	3.664	1.281	0	28,77	266,08	34,96
18.22.24.48.00	Muške hlače i jahaće hlače, od pamuka	kom	8.000	24.973	99	583	4.284	312,16	0,39	588,88	734,81
18.22.24.49.00	Muške hlače, jahaće hlače, kratke hlače, od ostalih mat.	kom	182.000	115.539	148.166	142.111	171.863	63,48	128,23	95,91	120,93
18.22.31.20.01	Ženski kaputi, ogrtači i sl. od vune ili fine životinjske dlake	kom	0	1.847	3.060	931	0	0	165,67	30,42	0
18.22.31.20.02	Ženski kaputi, ogrtači i sl. od ostalih tekstilnih materijala	kom	7.000	26.684	46.588	64.258	78.440	380,68	174,59	137,92	122,07
18.22.31.30.00	Ženske vjetrovke s kapuljačom i ski. jakne, vjetrovke i sl. proizv.	kom	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18.22.32.10.01	Ženska odijela od vune ili fine životinjske dlake	kom	0	7.453	15.835	26.569	18.159	0	212,46	167,78	68,34
18.22.32.10.02	Ženska odijela od ostalih tkan.	kom	2.000	2.145	1.824	2.880	2.799	107,25	85,03	157,89	97,18
18.22.33.30.01	Ženske jakne i sakoi od vune ili fine životinjske dlake	kom	0	2.662	6.377	1.714	378	0	239,55	26,87	22,05
18.22.33.30.02	Ženske jakne i sakoi, od ost. tkanina	kom	7.000	145.661	124.333	95.808	78.836	2.080,87	85,35	77,05	82,28
18.22.34.70.03	Ženske haljine od pamuka	kom	1.000	3.311	4.964	927	17.977	331,10	149,92	18,67	1.939,26
18.22.34.70.04	Ženske haljine od ostalih tkan.	kom	0	0	0	0	204	0	0	0	0
18.22.34.80.01	Ženske suknje i suknje-hlače, od vune ili fine životinjske dlake	kom	0	44.266	68.381	81.549	65.116	0	154,47	119,25	79,84
18.22.34.80.03	Ženske suknje i suknje-hlače od pamuka	kom	5.000	350	0	0	798	7,00	0	0	0
18.22.34.80.04	Ženske suknje i suknje-hlače od ostalih tkanina	kom	1.000	3.000	6.130	1.704	1.666	300,00	204,33	27,79	97,76
18.22.35.42.00	Ženske hlače i jahaće hlače, od denima i rebraste pam. tkanine	kom	12.000	18.058	12.781	11.719	1.960	150,48	70,77	91,69	16,72
18.22.35.46.00	Ženske hlače i jahaće hlače, od sint.materijala	kom	0	0	0	798	4.382	0	0	0	549,12

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine

Šifra proizvoda	Naziv proizvoda	Jed. mjere	Proizvodnja u 2006.god	Proizvodnja u 2007.god	Proizvodnja u 2008.god	Proizvodnja u 2009.god	Proizvodnja u 2010.god	Indeks 2007/06	Indeks 2008/07	Indeks 2009/08	Indeks 2010/09
18.22.35.48.00	Ženske hlače i jahaće hlače, od pamuka	kom	15.000	8.156	1.198	3.064	768	54,37	14,68	255,75	25,06
18.22.35.49.00	Ženske hlače i jahaće hlače	kom	0	2.000	13.000	0	0	0	650,00	0	0
18.22.35.51.00	Ženske hlače s naramenicama, od pamuka	kom	0	4.455	2.988	0	0	0	67,07	0	
18.22.35.69.00	Ženske hlače, jahaće hlače i hlače sa naramenicama, od ostalih tkanina	kom	21.000	25.419	34.855	7.931	11.785	121,04	137,12	22,75	148,59
18.23.14.20.00	Ženske slip gaćice i ostale gaćice, pletene ili kukičane	kom	1.112.000	625.878	386.779	382.686	461.567	56,28	61,79	98,94	120,61
18.23.21.00.01	Muške košulje od pamuka	kom	0	9.604	5.882	6.994	78.433	0	61,24	118,90	1.121,43
18.23.22.20.01	Muške ili dječjačke slip-gaće od pamuka isklj.pletene ili kukičane	kom	0	0	836.217	944.041	1.405.553	0	0	112,89	148,88
18.23.22.20.02	Muške ili dječjačke slip-gaće od ostalih materijala isklj.pletene ili kukičane	kom	0	0	23.570	153.765	107.426	0	0	652,37	69,86
18.23.22.30.01	Muške košulje za spavanje i pidžame, od pamuka	kom	0	0	0	940	4.191	0	0	0	445,85
18.23.22.40.01	Muške potkošulje, ogrtači zakupanje, kućni ogrtači od pamuka	kom	0	0	423.950	393.721	297.259	0	0	92,86	75,49
18.23.22.40.02	Muške potkošulje, ogrtači zakupanje, kućni ogrtači od ostalih materijala	kom	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18.23.23.00.01	Ženske bluze, košulje i košulje-bluze, od svile ili otpad. od svile	kom	2.000	13.978	2.694	6.268	5.935	698,90	19,27	232,66	94,68
18.23.23.00.02	Ženske bluze, košulje i košulje-bluze, od pamuka	kom	4.000	4.012	4.093	1.211	604	100,30	102,01	29,58	49,87
18.23.24.30.01	Ženske spavačice i pidžme od pamuka	kom	0	0	0	0	11.813	0	0	0	0
18.23.24.60.00	Ženski negližei,ogrtači za kupanje, kućni ogrtači i sl. proizvodi od pamuka	kom	268.000	401.044	437.988	561.825	591.100	140,22	109,21	128,27	105,21
18.23.24.80.00	Ženski negližei,ogrtači za kupanje, kućni ogrtači i od umj. ili sintet. vlak.	kom	0	0	146.600	414.095	408.084	0	0	282,46	98,54
18.23.25.30.00	Grudnjaci	kom	0	0	20.593	32.822	9.620	0	0	159,38	29,30

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine

Šifra proizvoda	Naziv proizvoda	Jed. mjere	Proizvodnja u 2006.god	Proizvodnja u 2007.god	Proizvodnja u 2008.god	Proizvodnja u 2009.god	Proizvodnja u 2010.god	Indeks 2007/06	Indeks 2008/07	Indeks 2009/08	Indeks 2010/09
18.24.12.50.00	Kupaći kostimi, za žene, pleteni	kom	0	0	0	211.742	0	0	0	0	0
18.24.14.90.00	Ostali pribor za odijevanje i njihovi dijelovi, pleteni ili kukič.	kom	13.000	2.390	15.970	4.000	2.300	18,38	668,20	25,04	57,50
18.24.22.10.02	Muške kratke sportske jakne, trenerke i posebna sportska odjeća, od ostalih tkanina	kom	4.000	565.003	404.387	288.237	245.639	1.412,51	71,57	71,27	85,22
18.24.22.20.01	Ženske kratke sportske jakne, trenerke i posebna sportska odjeća, od vune ili fine životinjske dlake	kom	0	29.794	10.153	0	0	0	34,07	0	0
18.24.22.20.02	Ženske kratke sportske jakne, trenerke i posebna sportska odjeća, od ostalih tkanina	kom	63.000	106.288	95.800	33.489	19.000	168,71	90,13	34,95	56,73
18.24.23.38.00	Šalovi, marame, velovi isl., od svile ili otpadaka od svile	kom	0	140	70	0	0	0	50,00	0	0
18.24.23.58.00	Kravate i sl., od svile ili otpadaka od svile	kom	0	1.061	1.429	146	1.417	0	134,68	10,21	970,54
18.24.31.73.00	Zaštitne rukavice za sva zanimanja od kože ili rekonstruirane kože	pari	33.000	68.097	77.100	26.034	54.893	206,35	113,22	33,76	210,85
18.24.31.75.00	Ostale rukavice od kože ili rekonstruirane kože	pari	61.000	32.753	15.769	1.025	1.029	53,69	48,14	6,50	100,39
18.24.31.80.00	Opasači i remeni od kože ili rest. kože	kom.	0	0	1.000	411	582	0	0	41,1	141,60
18.24.32.33.00	Odjeća od pusta	kom	0	1.000	0	0	0	0	0	0	0
18.24.43.35.00	Šeširi i ostala pokrivala za glavu	kom	0	0	0	1.212	0	0	0	0	0
18.30.11.30.00	Štavljeni ili obrađena krzna, cijela i nesastavljena, od zeca ili janjeta	m ²	6.000	8.578	4.177	4.521	4.220	142,96	48,69	108,23	93,34
18.30.12.30.02	Ostala odjeća i pribor za odjeću od prirodnog krzna	kom	474	196	1.051	2.404	100	41,35	536,22	228,73	4,15

Prilog br. 10.- Štavljenje i obrada kože; proizvodnja kofera, ručnih torbi, sedlarskih i saračkih proizvoda i obuće (KD 19)

Šifra proizvoda	Naziv proizvoda	Jed. mjere	Proizvodnja u 2006.god	Proizvodnja u 2007.god	Proizvodnja u 2008.god	Proizvodnja u 2009.god	Proizvodnja u 2010.god	Indeks 2007/06	Indeks 2008/07	Indeks 2009/08	Indeks 2010/09
19.10.21.00.00	Goveda koža, bez dlake, cijela	kg	13.000	15.614	17.199	16.215	23.259	120,10	110,15	94,27	143,44
19.10.23.00.00	Kože kopitara, bez dlake	kg	1.294.000	140.599	789.923	21.340	104.257	10,86	561,82	2,70	488,55
19.10.31.30.00	Ovčija i janjeća koža bez vune; štavljena ali dalje neobrađivana	kg	60.000	116.243	146.450	67.490	0	193,73	125,98	46,08	0
19.10.31.50.00	Ovčija i janjeća koža bez vune; pergament-koža ili drugačije pripremljena nakon štavljenja	m ²	176.000	170.823	161.755	140.494	84.058	97,05	94,69	86,85	59,83
19.20.12.10.00	Ručne torbe od kože, umjetne kože, lakirane kože, plastičnih, tekstilnih i drugih materijala bez drški	kom	0	0	19	420	2.118	0	0	2.210,50	504,28
19.20.12.20.00	Ručne torbe od kože, umjetnekože, lakirane kože, plastičnih, tekst i drugih mater uklj. i one bez drški	kom	3.000	5.379	4.508	6.745	24.494	179,30	83,80	149,62	363,14
19.20.12.30.00	Proizvodi koji se obično nose u džepu ili ručnoj torbi	kom	8.144	5.436	2.055	5.448	8.377	66,74	37,80	265,10	153,76
19.20.12.50.00	Mape, kutije za nakit i slično	kom	819	523.912	635.955	259.578	379.474	63.969,71	121,38	40,81	146,18
19.20.13.00.00	Narukvice, remeni i sl., za ručne satove te njihovi dijelovi	kom	436	119	1.545	3.434	3.536	27,29	1.298,31	222,26	102,97
19.30.11.00.00	Nepromoč. obuća sa gornjim dijelom od gume ili plastike	pari	26.000	0	0	0	0	0	0	0	0
19.30.13.51.00	Muška obuća za ulicu s gornjim dijelom od kože	pari	227.000	858.596	466.537	360.900	366.092	378,23	54,33	77,35	101,43
19.30.13.52.00	Ženska obuća za ulicu sa gornjim dijelom od kože	pari	2.159.000	2.384.196	2.233.102	2.368.418	2.764.678	110,43	93,66	106,05	116,73
19.30.13.53.00	Dječija obuća za ulicu, s gornjim djelom od kože	pari	302.000	339.000	259.200	95.000	34.000	112,25	76,46	36,65	35,78
19.30.13.62.00	Ženske sandale, s gornjim dijelom od kože	pari	0	22.113	0	0	0	0	0	0	0
19.30.13.70.00	Papučice i ostala kućna obuća sa potplatama od gume, plastike i kože, s gornjim dijelom od kože	pari	180.000	374.072	597.029	670.297	516.216	207,81	159,60	112,27	76,89

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine

Šifra proizvoda	Naziv proizvoda	Jed. mjere	Proizvodnja u 2006.god	Proizvodnja u 2007.god	Proizvodnja u 2008.god	Proizvodnja u 2009.god	Proizvodnja u 2010.god	Indeks 2007/06	Indeks 2008/07	Indeks 2009/08	Indeks 2010/09
19.30.13.80.00	Obuća sa gornjim dijelom od kože, sa drv. ili plut. donom	pari	0	151.980	197.830	223.120	213.050	0	130,16	112,78	95,48
19.30.21.50.00	Skijaške čizme i cipele za skijaško trčanje i snowboard, s gornjim dijelom od kože	pari	296.000	0	0	0	0	0	0	0	0
19.30.23.50.00	Sport. obuća, s gornjim dijelom od kože i donom od gume, plastike ili kože	pari	0	30.660	0	0	0	0	0	0	0
19.30.31.50.00	Obuća s potplatima od gume, plastike ili kože i gor. dijelom od kože; i metalnom zaštitnom kapicom	pari	5.000	0	0	0	0	0	0	0	0
19.30.32.90.00	Obuća (isklj. s gornjim dijelom od kože ili umjetne kože i tekstila)	pari	13.000	23.680	0	0	0	182,15	0	0	0
19.30.40.65.00	Gornji dio obuće i dijelovi od kože	pari	690.00	808.817	683.589	575.660	754.880	117,21	84,51	84,21	131,13

Prilog br. 11. Spisak privatiziranih preduzeća koja obavljaju djelatnost proizvodnje tekstila, obuće i kože

R.br.	Naziv	Mjesto	Broj radnika	Državni kapital	Privatni kapital	Ukupan kapital
1.	1. Septembar	Goražde	-	3.229.326,00	-	3.229.326,00
2.	Alhos	Sarajevo	432	2.438.705,00	-	2.438.705,00
3.	Amratex		161	7.545.737,00	-	7.545.737,00
4.	Borac Katarina	Jajce	102	161.603,63	-	161.603,63
5.	Borac Obuća	Bosansko Grahovo	30	370.112,00	-	370.112,00
6.	Borac Obuća	Travnik	-	10.899.293,00	-	10.899.293,00
7.	Borac	Uskoplje	105	787.089,00	-	787.089,00
8.	Bosnafolklor	Sarajevo	42	890.521,00	-	890.521,00
9.	Bretex	Breza	-	2.052.405,38	-	2.052.405,38
10.	Butex	Bužim	-	2.347.386,00	-	2.347.386,00
11.	Cazinka	Cazin	-	854.462,00	-	854.462,00
12.	DD za proizvodnju kože	Bugojno	-	6.827.875,00	-	6.827.875,00
13.	Export-Import Bosnatex	Živinice	-	1.518.850,00	-	1.518.850,00
14.	FOGS	Sarajevo	309	10.214.585,00	-	10.214.585,00
15.	Fortuna	Gračanica	1.097	12.839.279,23	-	12.839.279,23
16.	Frotea	Čitluk	-	1.304.626,00	2.486.665,00	3.791.291,00
17.	Globus konfekcija	Kiseljak	-	540.628,00	487.773,22	1.028.401,22
18.	ŠIK	Sarajevo	90	2.186.975,00	-	2.186.975,00
19.	Inkos	Stolac	-	4.028.113,00	-	4.028.113,00
20.	Kalatex	Kalesija	95	1.935.661,00	-	1.935.661,00
21.	Kombitex	Bihać	554	43.526.054,00	-	43.526.054,00
22.	Konfekcija Borac	Travnik	2.458	52.629.102,00	64.720,00	52.693.822,00
23.	Konfekcija Konjic	Konjic	-	709.816,00	357.384,00	1.067.200,00
24.	Vitina	Ljubuški	68	468.000,00	-	468.000,00
25.	Kula	Gradačac	735	6.254.950,00	-	6.254.950,00
26.	Modna konfekcija	Sarajevo	-	1.538.099,00	571.967,00	2.110.066,00
27.	Mostarka	Mostar	51	987.506,00	428.176,00	1.415.682,00
28.	Modna odjeća	Livno	170	1.169.244,00	-	1.169.244,00
29.	Novitet	Bosanski Petrovac	200	5.703.368,00	-	5.703.368,00
30.	Obuća	Odžak	18	737.000,00	-	37.000,00
31.	Ola	Olovo	-	230.364,80	-	230.364,80
32.	Tepsa-Holding	Sarajevo	-	2.716.000,00	-	2.716.000,00

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
Privredna/Gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine

R.br.	Naziv	Mjesto	Broj radnika	Državni kapital	Privatni kapital	Ukupan kapital
33.	Kras	Sarajevo	388	1.706.868,00	-	1.706.868,00
34.	Sana-ekskluziv		-	477.665,00	131.540,00	609.205,00
35.	Sanitex	Velika Kladuša	530	29.096.409,00	17.140.272,00	46.236.681,00
36.	Satex	Sarajevo	50	1.851.118,00	-	1.851.118,00
37.	Spilex	Livno	35	2.136.000,00	-	2.136.000,00
38.	Sport Form	Fojnica	276	2.136.000,00	-	2.136.000,00
39.	Tekstilni kombinat	Mostar	215	46.121.357,00	-	46.121.357,00
40.	Vitex	Visoko	-	21.819.708,00	493.451,00	22.313.159,00
41.	TIM	Mostar	-	46.121.357,00	-	46.121.357,00
42.	TIP Dekorativa	Prozor	-	1.966.474,00	1.696.745,00	3.663.219,00
43.	Tkaonica	Ljubuški	380	1.914.386,00	-	1.914.386,00
44.	Topala	Drvar	75	983.164,00	182.393,00	1.165.557,00
45.	Tuzko	Tuzla	266	4.426.630,00	106.681,00	4.533.311,00
46.	Tvornica čarapa	Tešanj	-	1.115.720,00	3.993.841,00	5.109.561,00
47.	Ključ	Sarajevo	-	3.940.902,00	82.843,00	4.023.745,00
48.	Alhos	Prača	2	196.087,50	-	196.087,50
49.	Tvornica konfekcija	Vareš	-	1.597.467,00	341.832,00	1.939.299,00
50.	Tvornica kožne obuće	Bugojno	-	19.786.186,00	-	19.786.186,00
51.	BIO	Široko Brijeg	-	242.924,00	429.230,00	672.154,00
52.	Tvornica trikotaže	Čapljina	-	738.742,00	-	738.742,00
53.	Tvornica trikotaže	Međugorje	52	1.514.642,96	-	1.514.642,96
54.	VIS Konfekcija	Gornji Vakuf	-	436.749,00	-	436.749,00
55.	Vuntex	Odžak	300	845.042,00	-	845.042,00
UKUPNO			9.286	344.336.759,68	28.995.513,22	373.332.272,90

обуће у Федерацији Босне и Херцеговине за период 2013. - 2023. година" број 01,02-18-324/13 од 25.07.2013. године који је донио Парламент Федерације БиХ на сједници Представничког дома од 02.07.2013. године и на сједници Дома народа од 25.07.2013. године.

Број 01-02-784-02/13
12. августа 2013. године
Сарајево

Предсједник
Живко Будимир, с. р.

На основу члана 153. став 3. Пословника Представничког дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине и члана 144. став 3. Пословника о раду Дома народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине, Парламент Федерације Босне и Херцеговине је, на сједници Представничког дома од 02.07.2013. године и на сједници Дома народа од 25.07.2013. године, донио следећи

ЗАКЉУЧАК

I
Усваја се Приједлог "Стратегије развоја индустрије текстила, одјеће, коже и обуће у Федерацији Босне и Херцеговине за период 2013. - 2023. година".

II
Овај Закључак објављује се у "Службеним новинама Федерације БиХ".

ПФ број 01,02-18-324/13
25. јула 2013. године
Сарајево

Председавајући
Дома народа
Парламента Федерације БиХ
Радоје Видовић, с. р.

Председавајући
Представничког дома
Парламента Федерације БиХ
Фехим Шкаљић, с. р.

На основу члана IV.B.7. а)(IV) Устава Федерације Босне и Херцеговине, donosim

UKAZ O PROGLAŠENJU ZAKLJUČKA O USVAJANJU PRIJEDLOGA "STRATEGIJE RAZVOJA INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE ZA PERIOD 2013. - 2023. GODINA"

Proglašava se Zaključak o usvajanju Prijedloga "Strategije razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2013. - 2023. godina" broj 01,02-18-324/13 od 25.07.2013. godine koji je donio Parlament Federacije BiH na sjednici Predstavničkog doma od 02.07.2013. godine i na sjednici Doma naroda od 25.07.2013. godine.

Број 01-02-784-02/13
12. августа 2013. године
Сарајево

Предсједник
Živko Budimir, s. r.

На основу члана 153. став 3. Пословника Представничког дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине и члана 144. став 3. Пословника о раду Дома народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине, Парламент Федерације Босне и Херцеговине је, на сједници Представничког дома од 02.07.2013. године и на сједници Дома народа од 25.07.2013. године, донио следећи

ZAKLJUČAK

I
Usvaja se Prijedlog "Strategije razvoja industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2013. - 2023. godina".

II
Ovaj Zaključak objavljuje se u "Službenim novinama Federacije BiH".

PF broj 01,02-18-324/13
25. jula 2013. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Doma naroda
Parlamenta Federacije BiH
Radoje Vidović, s. r.

Predsjedavajući
Predstavničkog doma
Parlamenta Federacije BiH
Fehim Škaljić, s. r.

Temeljem članka IV.B.7. а)(IV) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, donosim

UKAZ O PROGLAŠENJU ZAKLJUČKA O USVAJANJU PRIJEDLOGA "STRATEGIJE RAZVITKA INDUSTRIJE TEKSTILA, ODJEĆE, KOŽE I OBUĆE U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE ZA RAZDOBLJE 2013. - 2023. GODINA"

Proglašava se Zaključak o usvajanju Prijedloga "Strategije razvitka industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za razdoblje 2013. - 2023. godina" broj 01,02-18-324/13 od 25.07.2013. godine koji je donio Parlament Federacije BiH na sjednici Zastupničkog doma od 02.07.2013. godine i na sjednici Doma naroda od 25.07.2013. godine.

Број 01-02-784-02/13
12. kolovoza 2013. godine
Sarajevo

Предсједник
Živko Budimir, v. r.

Na temelju članka 153. stavak 3. Poslovnika Zastupničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine i članka 144. stavak 3. Poslovnika o radu Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je, na sjednici Zastupničkog doma od 2.7.2013. godine i na sjednici Doma naroda od 25.7.2013. godine, donio sljedeći

ZAKLJUČAK

I
Usvaja se Prijedlog "Strategije razvitka industrije tekstila, odjeće, kože i obuće u Federaciji Bosne i Hercegovine za razdoblje 2013. - 2023. godina".

II
Ovaj Zaključak objavljuje se u "Službenim novinama Federacije BiH".

PF broj 01,02-18-324/13
25. srpnja 2013. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Doma naroda
Parlamenta Federacije BiH
Radoje Vidović, v. r.

Predsjedatelj
Zastupničkog doma
Parlamenta Federacije BiH
Fehim Škaljić, v. r.